

AASTARAAMAT 2016

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 61 riigi võrdluses ning olulised konkurentsindikaatorid võrreldes teiste Läänemere riikidega

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2016

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime 61 riigi võrdluses
ning olulised konkurentsindikaatorid
teiste Läänemere riikidega võrreldes

Tallinn, detsember 2016

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Majanduse areng 2015. aastal	6
1.1. Maailmamajanduse iseloomustus	6
1.2. Eesti majanduse lühiülevaade	7
2. Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused	12
2.1. Riikide üldine paremusjärjestus	12
2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes	15
2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime	19
3. Eesti majanduse konkurentsivõime Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses	21
3.1. Majanduse seisund	21
3.2. Valitsuse töö tõhusus	22
3.3. Äritegevuse efektiivsus	24
3.4. Infrastruktuur	26
4. Eesti ettevõtluskeskkond Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses	28
5. Eesti konkurentsivõime indikaatorid Läänemere riikide võrdluses	30
5.1. Majanduse seisund	30
5.2. Valitsuse töö tõhusus	40
5.3. Äritegevuse efektiivsus	50
5.4. Infrastruktuur	60
6. Äritegevust enim takistavad probleemid Eestis	70
7. Konkurentsivõime kava “Eesti 2020” olulisematest eluviidud ülesannetest 2016. aastal (Riigikantselei Strateegiabüroo)	73
8. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse 2016. aasta tegevuste ülevaade (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus)	78
Kasutatud kirjandus	84

Väljaande koostasid: Leev Kuum, Marje Josing, Evelin Ahermaa, Piret Hein, Elmar Orro,
Kiira Martens, Bruno Pulver, Aet Vanamölder, Pille Aruvee

Andmetöötlus: Koit Nilson, Ingrid Niklus

Kujundus: Mati Reiman

Informatsioon: Marje Josing (EKI direktor)
tel: 646 6439, e-post: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat Eesti rahvusvahelisest konkurentsivõimest on järjekorras kuueteistkümmes ja nagu ka varasematel puhkudel tugineb see Lausanne'i Rahvusvahelise Juhtimise Arendamise Instituudi (IMD) ja Maailma Majandusfoorumi (WEF) rahvusvahelise konkurentsivõime uuringutele¹. IMD on rahvusvahelise konkurentsivõime hindamist läbi viinud juba 37 aastat ja Eesti osaleb selles alates 2001. aastast. Eestipoolseks partneriks on IMD-le ja WEF-le Eesti Konjunkturiinstituut.

Aastaraamat annab Eesti lugejale ülevaate IMD projektis osalevate riikide (2016. aastal 61 riiki) konkurentsivõimest, tuues ära nende riikide kohad edetabelis ja konkurentsivõime indeksid esikohal oleva riigi suhtes (II ptk). Paljude komponentide lõikes iseloomustatakse Eesti majanduse konkurentsivõimet võrdluses teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega (III ptk). Traditsiooniliselt antakse aastaraamatus ülevaade Eesti ettevõtetejuhtide hinnangutest siinsele ettevõtluskeskkonnale (IV ptk). Kaaluka osa aastaraamatus moodustab V peatükk, kus tuuakse ära paljusid Eesti majandust ja konkurentsivõimet iseloomustavaid näitajaid võrdluses teiste Läänemere riikidega (V ptk). Viimane, seitsmes peatükk tutvustab riigipoolset tegevust, mis on suunatud Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmisele. Lisaks antakse aastaraamatus lühiülevaade majanduse arengust maailmas ja Eestis 2015. aastal, mis oli aluseks 2016. aasta konkurentsivõime edetabeli koostamisel (I ptk).

Käesoleva aastaraamatu eesmärgiks on teavitada selle kasutajaid Eesti rahvusvahelisest konkurentsivõimest ja seda kujundavatest teguritest. Seejuures on eriti silmas peetud Eesti olulist majandusülesannet – konkurentsivõime tõstmise kaudu suurendada Eesti kaupade ja teenuste müüki rahvusvahelistel turgudel.

Mõnikord püütakse kahtluse alla seada riikidevahelise konkurentsi olemasolu ning väidetakse, et konkureerivad mitte riigid, vaid nende ettevõtted. Ei ole kahtlust, et ettevõtted kui peamised rikkuse loojad omavahel konkureerivad, kuid samas on viimase 30 aasta rahvusvahelised kogemused näidanud, et valitsuste roll majanduses on sedavõrd kasvanud, et ignoreerida riigi mõju kaasaegsele majandusele on praktiliselt võimatu. Kõik seni ilmunud aastaraamatud on rõhutanud riigi kõrge konkurentsivõime tähtsust tänapäeva avatud maailmas. Oleme näidanud, et konkurentsivõitluses edu saavutamiseks on riikide käsutuses ka palju erinevaid võimalusi. Edukate riikide valitsused teevad kasvavaid pingutusi oma riigi võimalikult ettevõtlussõbralikuks muutmiseks. Nad on nõus majandusliku edu nimel alandama makse, moodustama mitmesuguseid fonde subsideerimaks ettevõtteid, võtma endale ettevõtete alustamise riske jne. Et riigid konkureerivad, nähtub ka tähelepanust, mida valitsused osutavad haridusele ja teadusuuringutele. Edukad riigid on aru saanud, et haridus on püsiv pikaajaline konkurentsieelis. Mida kõrgemal tasemel konkurents toimub, seda enam ilmneb, et teadmised (inimkapital) tagavad riigi edu välisturgudel, kiirendavad rikkuse kasvu ja heaolu tõusu riigis. Samuti tahaks rõhutada, et edumeelsed riigid pööravad kasvavat tähelepanu infrastruktuuri arendamisele, kuna see aitab oluliselt kaasa väliskapitali sissevoolu suurenemisele riiki.

Eesti majandus on käesoleval ajal majandustsükli aeglase (mööduka) arengu faasis. Seetõttu on riigi ja äri sektori tähelepanukeskmesse tõusnud tegevused, mis on suunatud eelkõige majanduskasvu kiirendamisele. Samas langeb see, mida me peame tegema majanduskasvu kiirendamiseks, suuresti kokku sellega, mida peaksime niikuinii tegema oma konkurentsivõime tõstmiseks.

¹ IMD „World Competitiveness Yearbook 2016“; WEF “The Global Competitiveness Report 2016–2017”.

Kõige vahetum tee majanduse tõusule on kaupade ja teenuste ekspordi suurendamine. Ettevõtted peaksid maksimaalselt pingutama, et muuta oma tooted paremaks ja nõutavamaks rahvusvahelistel turgudel. Riigil tuleks aga ettevõtete tegevust ekspordi arendamisel igati toetada. Seda nii teadus-uuringute rahastamisega, arenguprogrammide väljatöötamisega kui ka riikidevaheliste raamlepete sõlmimisega. Riigi ja ettevõtete ühiseks eesmärgiks peaks olema rahvusvahelises väärtusahelas ülespoole pürgimine, kasutades selleks kõiki olemasolevaid konkurentsieeliseid. Eelkõige võiks selleks olla suuremat lisandväärtust loovate majandusharude eelisarendamine. Kasuks tuleks kindlasti, eriti suurtele turgudele (nt Hiina) sisenemisel, ettevõtete koondumine ühiseks eksporditegevuseks.

Olulise koha uute turgude hõivamisel omab innovatsioon. Et sellealastest kulutustest oleks maksimaalselt kasu, peaks silmas pidama, et need poleks ühekülgsest teadus- ja tehnoloogiakeskset, vaid kindlasti orienteeritud ka rahvusvaheliste turgude nõudlusele. Riigi otsene abi äriettevõttele on ka tööjõu täiend- ja ümberõpe. Kui see on operatiivne ja tööjõu vajadusi arvestav, siis pole karta, et töötajate soov selles osaleda võiks olla vähene. Eesti rikkus on tema inimesed ja et seda rikkust paremini kasutada, tuleb inimesi koolitada tegema keerukamat tööd. Samaaegselt peab riik hoolitsema ka selle eest, et tekiks piisavalt uusi kõrge tootlikkusega töökohti, seda nii tööstuses kui ka teenindussektoris. Tuleb veel lisada, et olukorras, kus nõudlus rahvusvahelistel turgudel on pidurdunud, löövad paremini läbi välisosalusega ettevõtted. Õigesti talitavad ettevõtted, kes praeguses keerulises olukorras kaasavad oma tegevusse välispartnereid, eriti selliseid, kes valdavad vastavat segmenti välisturul.

IMD on omapoolsed soovitused riikidele nende konkurentsivõime tõstmiseks kokku võtnud alljärgnevatesse "Riigi konkurentsivõime kuldreeglitesse".

Riigi konkurentsivõime kuldreeglid

- I Loo stabiilne ja ennustatav seadusandlik- ja administratiivkeskkond.
- II Taga kiire, läbipaistev ja vastutustundlik valitsemine.
- III Hoia riigi eelarve, rahandus ja võlg kontrolli all.
- IV Mitmekesisista majandust nii sektorite osas kui ka geograafilises mõttes.
- V Investeeri infrastruktuuri, logistikasse ja tegevustevahelisse koostöösse.
- VI Toeta kodumaist tehnoloogiat arendavaid ja ekspordile orienteeritud keskmise suurusega ettevõtteid.
- VII Säilitamaks jooksevkonto ülejääki tasakaalusta agressiivsus rahvusvahelistel turgudel atraktiivsete kõrget lisandväärtust loovate tegevustega.
- VIII Säilita rahvuslik tööstus ja kaubamärk (*made in Estonia*).
- IX Keskendu kahe-suunalisele haridussüsteemile (kutse- ja kõrgharidus), et soodustada noorte töölesaamist ja vähendada noorte tööpuudust.
- X Propageeri teadust ja ettevõtlikkust.
- XI Säilita ühiskonna sidusus ja sotsiaalne mobiilsus.
- XII Vii konkurentsivõime materiaalse edu tulemusel (paremad sõiduteed, haiglad, koolid, majutusvõimalused jne) inimesteni.

OECD definitsiooni kohaselt iseloomustab riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet määr, mis näitab, kui palju ta suudab vabades turumajanduslikes tingimustes toota kaupu ja teenuseid, mis vastavad välisurgude nõuetele, samaaegselt suurendades oma elanike sissetulekuid. Samuti väljendab riigi konkurentsivõimet atraktiivsus ettevõtluse asukohana ehk välismaiste otseinvesteeringute saamisvõime.

Samas on riigi konkurentsivõimet võimalik hinnata ka sellest küljest, et luua võimalikult kõikehaarav pilt tingimustest, mis riigis valitsevad ettevõtete arengu seisukohalt. Just nii talitab Lausanne'i Rahvusvahelise Juhtimise Arendamise Instituut (IMD). Täpsemalt väljendades – IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime reiting näitab, kuidas riigid loovad ja säilitavad keskkonda, mis annab konkurentsijõudu nende ettevõtetele. IMD poolt arendatud meetodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Meetodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime laiapõhjaline hindamine. See näeb ette enam kui 300 näitaja arvesse võtmist iga riigi kohta, millest 2/3 on statistiline ja 1/3 hinnanguline (küsitlus-) informatsioon. Kogu info töödeldakse, kasutades selleks variatsioonianalüüsi võimalusi.

Käesoleva väljaande kasutajatena on silmas peetud valitsusasutusi, ettevõtete liituseid, ettevõtete juhte ja kõiki teisi inimesi, kes on seatud head seisma Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime eest või sõltuvad sellest. Väljaanne peaks kasulik olema ka Eesti investoritele, eksportööridele, doktorantidele, magistrantidele ja üliõpilastele ülevaate saamiseks Euroopa Liidu liikmesriikide majandusest ja sealsest ettevõtluskeskkonnast.

Aastaraamatu rahastajateks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) ja Riigikantselei, kes soovivad sellega panustada Eesti ettevõtete ekspordivõime arendamisse.

Eesti on väike, kuid ambitsioonikas riik, kes teeb suuri pingutusi majanduslikult arenenud riikidele järelejäudmiseks. Sooviks, et käesolev aastaraamat innustaks ja toetaks neid pingutusi.

1. MAJANDUSE ARENG 2015. AASTAL

1.1. Maailmamajanduse iseloomustus²

2015. aastal jätkus maailmamajanduse mõõdukas taastumine, kuid eelmise aastaga võrreldes kasvu tempo mõnevõrra aeglustus. Viimast põhjustas eelkõige arenevate riikide majanduskasvu aeglustumine, mille taga oli suurenenud ebakindlus maailmas ja madalad toormehinnad (mõjutas suuremal määral just tooret eksportivaid riike). Ülemaailmsed rahastamistingimused püsisid aga üldjoontes toetavad.

Maailmakaubanduse areng oli 2015. aastal rekordiliselt tagasihoidlik. Kokkuvõttes kasvas maailmas impordi maht vaid 1,7%, mis on 2 korda vähem kui 2014. aastal (3,5%). Nagu ka SKP kasvu puhul tulenes maailmakaubanduse nõrkus peamiselt areneva turumajandusega riikidest. Olgu lisatud, et üleilmne impordi kasv on püsinud allpool pikaajalist keskmist taset juba alates 2011. aastast ning impordi mõju SKP kasvule on just viimasel neljal aastal olnud väga nõrk. Näiteks, kui 2007. aastale eelnenud 25 aasta jooksul kasvas väliskaubandus üleilmsest SKP-st peaaegu kaks korda kiiremini, siis viimastel aastatel on väliskaubanduse mahu kasv olnud SKP kasvust isegi aeglasem.

Maailmakaubanduse püsivalt nõrgal arengul on mitu põhjust. Ühest küljest on impordimahukad nõudluskomponendid (nagu investeringud) püsinud viimastel aastatel nõrgad. Teisest küljest on majandustegevus suundunud väiksema väliskaubanduse elastsusega sektorisse (nt teenused) ja piirkondadesse (arenevad riigid, eelkõige Hiina).

Tarbijahindade inflatsioon aeglustus 2015. aastal ja seda eelkõige energiahindade järsu languse tagajärjel. Aastane inflatsioon OECD piirkonnas aeglustus 0,6%-ni, võrreldes 1,7%-ga 2014. aastal. Naftahinnad püsisid kogu aasta madalad, kuid aastasiseselt kõikusid märkimisväärselt. Nõudlus toornafta järele 2015. aastal küll suurenes (eelkõige madalamate hindade tõttu), kuid mitte piisavalt, et sammu pidada pakkumise kasvuga. Muu toorme hinnad langesid 2015. aastal samuti ning seda nii pakkumise kui ka nõudlusega seotud tegurite mõjul. Seejuures madalamad toiduainehinnad kajastasid peamiselt nende suurenenud pakkumist. Metallide hinnad langesid suuresti aga vähenenud nõudluse (eelkõige Hiinas) tõttu. Kokkuvõttes alanesid toidutoorme hinnad USA dollarites 2015. aastal 18% ja metallide hinnad 17%.

Suuremate majanduspiirkondade ja riikide kohta võib lisada järgmist:

Ameerika Ühendriikide majandusaktiivsus püsis 2015. aastal vastupidav ja SKP reaalkasv oli 2,4% ehk eelmise 2014. aasta tasemel.

Erasektori tarbimiskulutused kasvasid jätkuvalt hoogsalt, tulenevalt neid toetavate rahastamistingimuste paranemisest, madalamatest naftahindadest ja tarbijate kindlustunde paranemisest. Tööhõive kasv püsis samuti kiire ja töötuse määr alanes aasta lõpus 5%-ni. Inflatsioon jäi USA-s kogu 2015. aasta jooksul erakordselt madalale tasemele (-0,1%), võrreldes 1,6%-ga 2014. aastal. Samal ajal THI alusinflatsioon (v.a toiduained ja energia) püsis üldjoontes muutumatuna (1,8%). Rahapoliitika oli kogu aasta vältel jätkuvalt majandusarengut toetav. Eelarvepuudujääk kahanes 2,5%-ni SKP-st, mis on madalaim määr alates 2007. aastast.

Jaapanis oli SKP reaalkasv 2015. aastal suhteliselt volatiilne. Pärast jõulist elavnemist aasta alguses vähenes majandustegevus teises kvartalis ja hakkas taas mõõdukalt hoogustuma aasta teisel poolel. Taastumisele aitasid kaasa eratarbimise ja ekspordi suurenemine. SKP kasv oli 2015. aastal 0,7% ehk

² Euroopa Keskpanga (EKP) Aastaruanne 2015 andmetel

veidi kiirem kui 2014. aastal. Inflatsioon 2015. aastal aeglustus ja oli aasta keskmisena 0,8% ehk soovitud eesmärgist (2,0%) tunduvalt madalam.

Suurbritannias 2015. aastal majanduskasv pisut aeglustus ja oli 2,2% (2014. a 3,0%). Eelkõige pidurdus eluasemeinvesteeringute kasv, mis oli 2014. aastal väga kiire. Samas toetas madal inflatsioon kodumajapidamiste realselt kasutatava tulu suurenemist, soodustades seeläbi eratarbimist ja SKP kasvu. Tööturu olukord oli suhteliselt hea ja töötuse määr alanes aasta lõpuks ligikaudu 5%-ni. Inflatsioon kõikus 2015. aasta vältel 0% ümber, tingituna madalatest energia- ja toiduhindadest ning naelsterlingi kallinemisest.

Hiinas jätkus majanduskasvu aeglustumine, põhjustatuna investeeringute kahanemisest ja ekspordi kasvu vähenemisest. SKP kasv oli 2015. aastal 6,8% (2014. a 7,3%) ja inflatsioon 1,5% ehk 0,5%-punkti madalam kui 2014. aastal. Hiina keskpang jätkas 2014. aastal alustatud rahapoliitika lõdvendamist, langetades aasta jooksul mitu korda baasintressimäära ja pankade reservinõudeid. Eelarvepoliitikas suurendati avaliku sektori kulutusi infrastruktuuri rajamiseks, et toetada koguinvesteeringuid ja majanduskasvu.

1.2. Eesti majanduse lühiülevaade

Lõppenud aastat varjutas madal majanduskasv, mis oli suuresti põhjustatud välisnõudluse nõrkusest. Eesti majanduskasv aeglustus 2015. aastal nii eelneva aasta kui ka viimase 5 aasta keskmisega (3,5%) võrreldes. Enamus analüütikuid seob välisnõudluse vähenemise maailma majanduskliima halvenemisega, milles on oma osa riikidevahelisel sõjalis-poliitiliste pingete tõusul. Nõrk välisnõudlus avaldas suuremat negatiivset mõju just väliturule orienteeritud tegevusaladel nagu töötlev tööstus ning veondus ja laondus, kuid kaudsemalt mõjutas ka paljude ettevõtete investeerimisvalmidust.

2015. aastal leidsid majanduskeskkonnas aset ka mitmed arengud, mis mõjutasid Eesti majandust positiivselt. Näiteks euro odavnemine USD dollari suhtes, mis soodustas Eesti ekspordi kolmandatesse riikidesse; laenuintresside (euribori) alanemine, mis muutis laenamise ja laenu tagasimaksmise odavamaks; energiahindade järsk langus, mis vähendas transpordi- ja küttekulutusi jne. Elanike poolt vaadates saab positiivsele poolele kanda märgatava palgatõusu, tööpuuduse vähenemise ja tarbimise kasvu. Majapidamiste ja ettevõtete kindlustunnet aitas üleval hoida riigi tugev rahandus, tasakaalus eelarve ja riigi madal võlakoormus. Kokkuvõtlikult, arvestades nii head kui halba, võib 2015. majandusaastat, väikeste mööndustega ja kesist majanduskeskkonda arvestades, hinnata rahuldavaks. Nüüd kõigest lähemalt:

Sisemajanduse koguprodukti (SKP) reaalkasv oli 2015. aastal 1,4% (2014. a 2,8%) ja SKP moodustas jooksevhindades 20,3 mld eurot (2014. a 19,8 mld eurot). Kvartalite lõikes oli SKP reaalkasv suhteliselt stabiilne: I kv 1,2%, II kv 1,9%, III kv 1,9% ja IV kv 0,8%. Ebarahuldava majanduskasvu suurimateks põhjustajateks (rahalisel väljenduses) olid veonduse ja laonduse sektor (lisandväärtuse langus 6,1%), töötlev tööstus (aeglane kasv 1,8%) ja ehitus (langus 3,6%). Kahe esimese sektori osas oli tegemist peamiselt välisnõudluse vähenemisega, ehituse osas aga rajatiste ehitamise langusega Eestis. Keskmisest kiiremini kasvatasid lisandväärtust põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse sektor (kasv 9,5%), info ja side tegevusala (kasv 8,2%), kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (2,4%) ning kaubandus (2,7%).

SKP arvestus **tarbimismeetodil** näitab, et sisemajanduse kogunõudlus kasvas 2015. aastal vaid 0,7% ja seda põhjustas ülekaalukalt kapitali kogumahutuse vähenemine 3,4% (võrreldes 2014. aastaga).

Samas kodumajapidamiste tarbimiskulutused kasvasid 4,6% ja valitsemissektori lõpptarbimiskulud suurenesid 3,4%. Olgu märgitud, et kodumajapidamiste tarbimiskulud moodustasid SKP-st 50,7%, kapitalikulutused 23,7% ja valitsemissektori lõpptarbimiskulud 20,3%. Netoeksport (kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi vahe) oli 2015. aastal positiivne ja moodustas 2,2% SKP-st, mis on 4 viimase aasta parim näitaja. Sisenõudlust kahanemise suunas mõjutas seevastu varude vähenemine ja seda kõigis alaliikides.

Tööturu näitajad 2015. aastal paranesid, seda osaliselt töötamise registri sisseviimise kui ka plaanitava tööhõivereformi mõjul. Tööhõive määr tõusis 65,2%-ni, võrreldes 63%-ga 2014. aastal ning töötuse määr langes aastaga 7,4%-lt 6,2%-le. Vaatamata sellele, et tööealiste (15–74-aastaste) inimeste koguarv 2014. aastaga võrreldes vähenes 8000 võrra, kasvas tööturul aktiivsete inimeste arv (9000 võrra) ja jõudis hinnanguliselt 683 100-ni. See näitab, et vähenemist jätkas mitteaktiivsete inimeste arv, langedes hinnanguliselt 300 500-ni. Tööturu näitajad paranesid esimesel kolmel kvartalil ja mõnevõrra halvenesid IV kvartalil. Seejuures töötute üldarv IV kvartalis (43,9 tuhat in) ületas natuke ka 2014. aasta IV kvartali taseme (42,7 tuhat in).

Tarbijahinnad aastavõrdluses langesid teist aastat järjest ja üldse kolmandat korda pärast taasiseseisvumist. Aasta keskmisena oli langus 2014. aasta suhtes 0,5% (eelneval aastal 0,1%). Kvartalite lõikes oli langus järgmine: I kv –0,9%, II kv –0,1%, III kv –0,5% ja IV kv –0,5%. Suuremateks THI mõjutajateks languse suunas olid mootorikütuse 13,9% odavnemine, kodudeni jõudnud elektri 4,3% ja soojusenergia 3,9% odavnemine. Tõusu suunas mõjutas THI-d kõige enam alkohoolsete jookide 6,1% kallinemine. Deflatsiooni peamine põhjustaja 2015. aastal oli nafta hinna kukkumine maailmaturul ja selle mõju Eesti majandusele oli rohkem positiivne kui negatiivne.

Keskmine brutopalk oli 2015. aastal 1065 eurot kuus ja kasvas aastavõrdluses 6,0% (2014. a kasv 5,9%). Kvartalite lõikes oli keskmine brutopalk järgmine: I kv 1010 eurot (kasv 4,5%), II kv 1082 eurot (5,8%), III kv 1045 eurot (6,9%) ja IV kv 1105 eurot (6,4%). Reaalpalk, tänu tarbijahindade langusele (–0,5%), kasvas 2015. aastal 6,5%, mis on kriisijärgse perioodi kõrgeim näitaja. Tegevusalade lõikes oli brutopalgaga tõus laiapõhjaline: IV kvartali andmetel ei tõusnud keskmine palk vaid kahel tegevusalal – ehituses ning finants- ja kindlustustegevuses (langus vastavalt 1,6% ja 1,9%). Kõige kiiremini kasvasid palgad kinnisvaraalas tegevuses (16,1%), majutuse ja toitlustuse (14,8%) ning kunsti, meelelahutuse ja vaba aja tegevusaladel (14,6%). Positiivne on see, et 2015. aastal oli palgakasv kiirem keskmisest madalama brutopalgaga tegevusaladel. Kõrgemad palgad IV kvartalis olid finants- ja kindlustustegevuses 1778 eurot ning info ja side alal 1724 eurot. Ühes suurimas tegevusharus – töötlevas tööstuses – oli keskmine brutopalk 1033 eurot. Keskmine brutotunnipalk oli 2015. aastal 6,51 eurot ning 2014. aastaga võrreldes tõusis see 6%.

Kaupade eksport langes kolmandat aastat järjest ja käive oli 2015. aastal jooksevhindades 11,6 mld eurot (2014. a 12,1 mld eurot, 2013. a 12,3 mld eurot, 2012. a 12,5 mld eurot). Langus 2014. aasta suhtes moodustas 4%. Kuna aga samal määral langesid ka ekspordihinnad, siis ekspordi füüsiline maht jäi aastavõrdluses praktiliselt samale tasemele. Enim vähenes eksport Venemaale (412 mln eurot), Belgiasse (113 mln eurot) ja Läti (96 mln eurot). Eesti peamised ekspordipartnerid 2015. aastal olid Rootsi (19% kogu ekspordist), Soome (16%) ja Läti (10%). Euroopa Liidu riikide osakaal ekspordist oli 75%. Ekspordi struktuur näitab, et kõige enam veeti Eestist välja elektriseadmeid (21% koguekspordist), puitu- ja puidutooteid (10%), põllumajandussaadusi ning toidukaupu (10%). Ekspordi vähenemist põhjustasid eelkõige mineraalsed tooted – nende käive vähenes aastaga 18% ja elektroonikaseadmetel 6%. Eelnevast aastast rohkem eksporditi transpordivahendeid (kasv 6%) ning puitu ja puidutooteid (4%). Eesti töötleva tööstuse ettevõtted ekspordisid enam kui 70% oma toodangust, mis on ligikaudu samas ulatuses kui 2014. aastal.

Kaupade import jooksevhindades moodustas 2015. aastal 13,1 mld eurot, mis on 5% vähem kui 2014. aastal (13,8 mld eurot). Arvestades, et impordihinnad aastavõrdluses langesid u 4%, siis püsihindades oli kaupade import ligikaudu sama kui eelmisel aastal. Nagu ka mitmel varasemal aastal imporditi kõige rohkem kaupu Soomest (14% koguimpordist), Saksamaalt (11%), Lätist (9%) ja Leedust (9%). Enim suurenes sissevedu Leedust ja Hispaaniast. Import vähenes Soomest 200 mln võrra, Saksamaalt 134 mln võrra ja Venemaalt 97 mln võrra. Impordi struktuuris domineerisid elektriseadmed (18% koguimpordist), mineraalsed tooted (11%), põllumajandussaadused ja toidukaubad (11%). Kaubagruppide võrdluses kasvas sissevedu kõige enam transpordivahendite ja mitmesuguste tööstuskaupade grupi osas. Kaupade väliskaubavahetuses (nii impordis kui ka ekspordis) moodustasid umbes 50% pooltooted, ühe veerandi valmistooted ning teise veerandi toorained ja kapitalikaubad.

Väliskaubanduse bilanss oli 2015. aastal mõõdukas puudujäägis, 1,5 mld eurot. Võrreldes 2014. aastaga, defitsiit vähenes 235 mln euro võrra ning puudujääk ekspordi suhtes oli 13% (eelmisel aastal samuti 13%). Riigiti kuulub enam kui pool puudujäägist Saksamaa arvele, järgnevad Poola ja Leedu. Samas suurim positiivne saldo oli kaubavahetuses Rootsi, Norra ja USA-ga. Kaubagrupiti oli ülejääk kõige suurem puidu ja puidutoodete osas (750 mln eurot) ning mitmesuguste tööstustoodete grupis (509 mln eurot). EL 28 arvestuses olime selges miinuses – negatiivne saldo 2015. a oli 2076 mln eurot.

Ehitusturgu iseloomustas 2015. aastal ebapiisav nõudlus ja sellest tulenevalt terav konkurents ettevõtete vahel. Ehitusettevõtted ehitasid 2015. aastal Eestis ja välisriikides kokku 2,0 miljardi euro eest, mis on 5% vähem kui 2014. aastal. Ehitusmahud vähenesid teist aastat järjest. Hooneid ehitati 1,3 miljardi ja rajatisi 732 miljoni euro eest. 2014. aastaga võrreldes vähenes hoonete ehitamine 2% ning rajatiste ehitamine kümnendiku võrra. Seega kohalikku ehitusturgu mõjutas rohkem just rajatiste ehitusmahu vähenemine. Välisriikidesse tehtud ehitustööde osatähtsus oli 2015. aastal 11%. Positiivsena tuleb märkida, et neljandat aastat järjest kasvas mullu uute eluruumide ehitus. Ehitusregistri andmetel lubati 2015. aastal kasutusse 3969 uut eluruumi, s.o 1213 eluruumi enam kui aasta varem. Nõudlus uute elamispindade järele püsib senini kõrge – 2015. aastal väljastati ehituslube veel 5588 eluruumi ehitamiseks (ligi poole rohkem kui 2014. a). 2015. aastal lubati kasutusse ka 1071 mitte-elamut kasuliku pinnaga 626 700 ruutmeetrit, mis on enam kui 2014. aastal.

Ettevõtlussektori tegevuse koondtulemused 2015. aastal olid mõnevõrra halvemad kui 2014. aastal. Ettevõtted müüsid 2015. aastal kaupu ja teenuseid 49,1 miljardi euro eest ehk 3% vähem kui aasta varem. Kogu ettevõtluse müügitulus kõige suuremat osatähtsust omavate kaubandusettevõtete müügitulu vähenes 3% ja seda hulgikaubanduse arvel. Jaekaubanduse ettevõtete müügitulu kasv aga jätkus. Töötleva tööstuse ettevõtete müügitulu jäi 2014. aasta tasemele. Ettevõtete **kulud** tervikuna vähenesid eelmise aastaga võrreldes 2% ja seda vaatamata sellele, et tööjõukulud kasvasid 7%. Tööga hõivatud isikute kui ka töötatud tundide arv suurenes 2%. Ettevõtlussektori töövõime puhta lisandväärtuse alusel oli 2015. aastal keskmiselt 22 200 eurot hõivatu kohta, mis on sama kui eelmisel aastal. Ettevõtete investeeringud aga vähenesid 4% ja moodustasid 2015. aastal 2,3 mld eurot. Suurimad investeerijad olid töötleva tööstuse, energeetika- ja kaubandusettevõtted, kes tegid ligi poole ettevõtete koguinvesteeringutest. Ettevõtlussektori **kogukasum** oli 2015. aastal 3,0 miljardit eurot, mis on 8% vähem kui aasta varem. Ettevõtlussektori kasumi kasvu pidurdasid kõige enam töötleva tööstuse ja energeetika ettevõtted. Olgu märgitud, et ettevõtlussektori kogukasum vähenes esmakordselt pärast viis aastat kestnud kasvu. **Tööstustoodang** (mahuindeks) vähenes 2,1%, **jaemüük** (mahuindeks) kasvas 7,9%, **ehitustööde maht** püsihinnas vähenes 5% .

Valitsemissektori **koondeelarve** ülejääk oli 2015. aastal 0,1% SKP-st, **võlatase** 10,1% SKP-st ning **jooksevkonto ülejääk** rekordiline 447 mln eurot (2,2% SKP suhtes).

Lisame ülaltoodule valiku **rahvusvaheliste reitinguagentuuride** hinnanguid, mis iseloomustavad Eesti majandusolukorda 2015. aastal, võrreldes teiste riikidega:

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting** (IMD)
31. koht 61 riigi võrdluses (mai 2016). Võrreldes aasta varasemaga, on reiting jäänud samaks.
- **Globaalne konkurentsivõime reiting** (WEF)
30. koht 138 riigi võrdluses (september 2016). Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Tugineb informatsioonile, mis iseloomustab riigi arengutaset sõltuvalt sellest, kas areng toimub ressursside, tehnoloogia või innovatsiooni baasil. Võrreldes aasta varasemaga, jäi reiting samaks.
- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO)
30. koht 188 riigi edetabelis (detsember 2015). Indeks arvestab elanike haridustaset, eluiga, majanduse arengutaset jne. Võrreldes eelmise aastaga, paranes Eesti koht edetabelis kolme koha võrra.
- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation)
9. koht 178 riigi võrdluses (jaanuar 2016). Hindamise aluseks on kaubanduspoliitika, riiklik sekkumine, rahanduspoliitika, musta turu osakaal majanduses jne. Võrreldes möödunud aastaga, on Eesti koha võrra langenud.
- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (Standard & Poor's)
Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) jättis 2015. aasta juunis Eesti riigireitingu AA– (väljavaade negatiivne) tasemele. Aluseks on riigis läbiviidud struktuurireformid, otseinvesteeringute maht, fiskaal- ja rahapoliitika.
- **Rahvusvaheline korruptsioonitajumise indeks** (Transparency International)
2015. aastal 23.–26. koht (koos Tšiili, Prantsusmaa ja Araabia Ühendemiraatidega) 168 riigi edetabelis (detsember 2015). Esikohal olevas riigis on korruptsioon väiksem. Eesti positsioon 2015. aastal paranes kolm kohta võrreldes 2014. aastaga.
- **Rahvusvaheline infotehnoloogia indeks** (WEF)
22. koht 143 riigi võrdluses (aprill 2015). Aluseks on IT kasutamine riigi majanduse edendamisel. Võrreldes aasta varasemaga, on Eesti ühe koha võrra langenud.
- **Turismi konkurentsivõime indeks** (WEF)
Eestile kuulub 141 riigi hulgas 38. koht (mai 2015). Langus aastaga 8 kohta. Indeks võtab arvesse riigis valitsevat turvalisust, transpordi- ja IT infrastruktuuri, loodus- ja kultuuriressursse, tervishoiu- ja hügieenitingimusi jne.
- **Doing Business** (World Bank Group)
12. koht 190 riigi arvestuses (juuni 2016). Riigid on reastatud selle järgi, kus on kõige kergem ettevõtlust alustada ning sellega tegeleda. Aastaga tõus üks koht.

Sisemajanduse koguprodukt tegevusalade lõikes
(miljonit eurot)

Tegevusala	Jooksevhindades			Aheldatud väärtus (referentsiaasta 2010)		
	2015	2014	Osatähtsus, %	2015	2014	Muutus, %
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	592	615	3,4	597	558	6,9
Mäetööstus	251	268	1,4	195	200	-2
Töötlev tööstus	2 771	2 777	15,8	2 612	2 566	1,8
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	559	641	3,2	717	720	-0,4
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	128	143	0,7	126	142	-10,8
Ehitus	1 092	1 094	6,2	849	880	-3,6
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	2 075	2 070	11,9	1 852	1 826	1,4
Veondus ja laondus	1 373	1 447	7,8	1 099	1 171	-6,1
Majutus ja toitlustus	320	313	1,8	212	226	-6
Info ja side	1 051	966	6,0	1 080	1 022	5,7
Finants- ja kindlustustegevus	693	668	4,0	543	534	1,7
Kennisvaraalane tegevus	1 764	1 680	10,1	1 309	1 291	1,4
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	932	862	5,3	818	774	5,7
Haldus- ja abitegevused	656	627	3,8	558	562	-0,7
Avalik haldus ja riigikaitse, kohustuslik sotsiaalkindlustus	1 272	1 181	7,3	1 007	988	2
Haridus	822	783	4,7	647	654	-1,1
Tervishoid ja sotsiaal- hoolekanne	691	629	4,0	525	508	3,3
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	285	265	1,6	233	226	3,1
Muud teenindavad tegevused	168	164	1,0	136	139	-2,2
LISANDVÄÄRTUS KOKKU	17 497	17 194	100,0	15 049	14 939	0,7
Neto-tootemaksud	2 755	2 564		2 428	2 286	6,2
SKP TURUHINDADES	20 252	19 758		17 472	17 223	1,4

2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

2.1. Riikide üldine paremusjärjestus

IMD World Competitiveness Yearbook 2016 toob ära 61 riigi konkurentsivõime hindamise tulemused ning riikide arv kui ka riigid olid samad, mis eelmisel aastal. Hindamisel kasutati 2015. a statistilisi andmeid ja 2016. a kevadel kõikides osavõtvates riikides läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi. Eesti osas viis küsitluse läbi Eesti Konjunktuuriinstituut. Aastaraamatu üldedetabelis on toodud kõigi 61 riigi kohad paremusjärjestuses ning iga riigi konkurentsivõimeindeks (%), mis on leitud antud riigi konkurentsivõime näitaja (kogutud punktid) jagamisel esikohal oleva riigi vastava näitajaga (2016. aastal Hongkong). Alljärgnevas tabelis on meie poolt võrdluseks lisatud eelmise aasta tulemused.

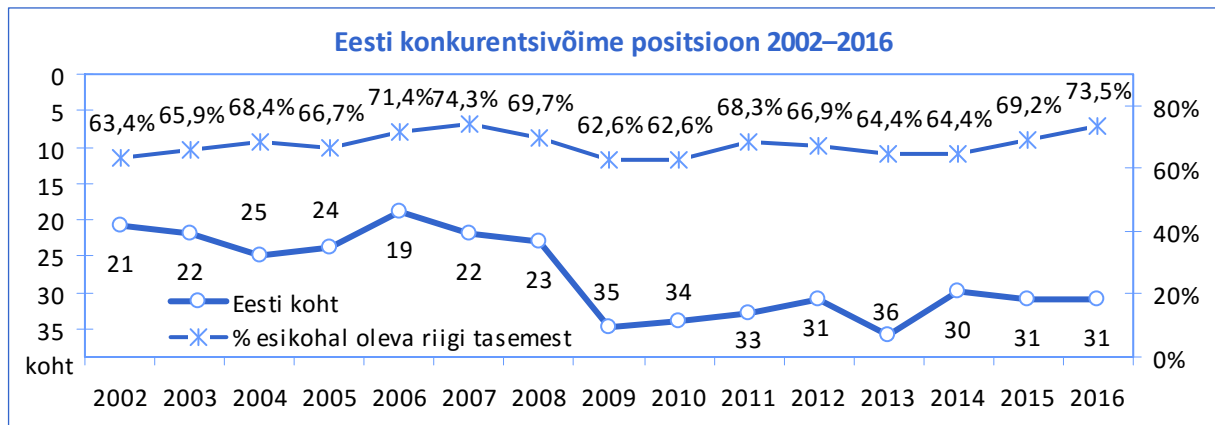
Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime 2016. aasta üldedetabel

Riik	2016		2015	
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes
Hongkong	1	100,0	2	96,0
Šveits	2	98,0	4	91,9
USA	3	97,9	1	100,0
Singapur	4	97,6	3	95,0
Rootsi	5	92,4	9	85,9
Taani	6	91,8	8	87,1
Iirimaa	7	91,5	16	83,0
Holland	8	91,3	15	83,6
Norra	9	90,1	7	87,9
Kanada	10	90,0	5	90,4
Luksemburg	11	90,0	6	89,4
Saksamaa	12	88,6	10	85,6
Katar	13	86,7	13	84,6
Taiwan	14	86,4	11	85,4
AÜE	15	86,1	12	84,8
Uus-Meremaa	16	85,6	17	81,8
Austraalia	17	84,3	18	80,5
Suurbritannia	18	83,3	19	79,9
Malaisia	19	83,0	14	84,1
Soome	20	82,0	20	78,4
Iisrael	21	80,8	21	77,5
Belgia	22	80,7	23	75,4
Island	23	80,6	24	74,1
Austria	24	80,2	26	72,9
Hiina	25	79,2	22	77,0

Riik	2016		2015	
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes
Jaapan	26	78,7	27	72,8
Tšehhi	27	76,1	29	70,8
Tai	28	74,7	30	69,8
Korea	29	74,2	25	73,9
Leedu	30	74,0	28	71,7
Eesti	31	73,5	31	69,2
Prantsusmaa	32	73,5	32	69,0
Poola	33	71,3	33	68,8
Hispaania	34	69,4	37	63,5
Itaalia	35	68,7	38	61,0
Tšiili	36	67,4	35	64,8
Läti	37	66,6	43	59,8
Türgi	38	66,6	40	60,5
Portugal	39	66,4	36	64,2
Slovakkia	40	65,9	46	57,2
India	41	65,8	44	59,5
Filipiinid	42	65,5	41	60,2
Sloveenia	43	64,9	49	56,8
Venemaa	44	63,9	45	58,5
Mehhiko	45	63,2	39	60,9
Ungari	46	62,6	48	57,0
Kasahstan	47	62,6	34	68,1
Indoneesia	48	62,4	42	59,9
Rumeenia	49	62,3	47	57,1
Bulgaaria	50	61,7	55	50,3
Kolumbia	51	58,3	51	53,9
LAV	52	57,8	53	52,7
Jordaania	53	56,9	52	53,6
Peruu	54	56,2	54	52,6
Argentiina	55	53,7	59	42,7
Kreeka	56	52,1	50	54,2
Brasiilia	57	51,7	56	47,4
Horvaatia	58	51,6	58	44,8
Ukraina	59	46,5	60	42,0
Mongoolia	60	45,8	57	47,1
Venezuela	61	32,6	61	34,3

Tabelis toodust nähtub, et **Eesti** on IMD 2016. aasta edetabelis 61 riigi võrdluses 31. kohal ja jäänud samale kohale, mis eelmisel aastal. Samas on Eesti konkurentsivõime indeks eelmise aastaga võrreldes oluliselt tõusnud, nüüd on see 73,5%, eelmisel aastal 69,2%. Eestiga ligilähedane konkurentsivõime on Leedul, Koreal, Prantsusmaal, Poolal, Hispaanial. Eesti konkurentsivõime positsioon ja indeks on läbi aegade liikunud vahemikus 19. ... 36. koht ja 74,3...62,6% (vt joonist).

2016. aasta üldedetabelist saab teha veel järgmised tähelepanekud:

- Maailma kõige konkurentsivõimelisem riik on Hongkong, kes eelmisel aastal oli teine. Hongkong oli viimati esikohal 2012. aastal ning tema konkurentsivõime tugevuseks on valitsuse tõhusus ja efektiivne äritegevus.
- Edetabeli TOP 10 on 2016. a järgmine:
  1. Hongkong
  2. Šveits
  3. USA
  4. Singapur
  5. Rootsi
  6. Taani
  7. Iirimaa
  8. Holland
  9. Norra
  10. Kanada

Loetelust nähtub, et kõige konkurentsivõimelisemate riikide (TOP 10) hulgas on 6 Euroopa, 2 Põhja-Ameerika ja 2 Aasia riiki. Kui TOP 10 riike suuruse järgi hinnata, siis nähtub, et domineerivad pigem väikesed ja keskmise suurusega riigid kui suured ning erandiks on vaid USA. Huvitav on ka see fakt, et TOP 10 riikide ühistunnuseks on merepiiri olemasolu (erandiks on vaid Šveits). TOP 10 uustulnukateks on Iirimaa ja Holland, kes tõrjusid sealt välja Saksamaa ja Luksemburgi. Iirimaa tõusis edetabelis tervelt 9 kohta (oli eelmisel aastal 16.) ja Holland 7 kohta. Suuremad langejad TOP 10-s olid Kanada (5 kohta), USA ja Norra (mõlemad langesid 2 kohta).

- Väljaspool TOP 10-t on suuremad **tõusjad** Läti, Slovakkia ja Sloveenia (kõik 7 kohta). Suuremad **langejad** Kasahstan (13 kohta) ning Indoneesia, Mehhiko ja Kreeka (kõik 6 kohta). Edetabeli 5 viimast riiki (tagantpoolt alates) on Venezuela, Mongoolia, Ukraina, Horvaatia ja Brasiilia. Samad riigid (peale Brasiilia) olid viimased ka eelmisel aastal.
- Eesti lähematest **kaubanduspartneritest** on Rootsi 5. kohal, Soome 20. kohal, Leedu 30. kohal, Läti 37. kohal ja Venemaa 44. kohal. Nendest on oma positsiooni parandanud Läti 6 kohta, Rootsi 4 kohta, Venemaa 1 koht. Soome on jäänud samale tasemele ja Leedu langenud 2 kohta.

Lisaks üldedetabelile koostas IMD ka mitmeid **alamedetabeleid**: kaks riikide elanike arvu, kaks majandusliku arengutaseme ja kolm territoriaalse tunnuse alusel. Need edetabelid näitavad järgmist:

- **Väikeste** (alla 20 mln elaniku) riikide grupis (33 riiki) juhvad 2016. a (esimesed 6 paremusjärjestuses): Hongkong, Šveits, Singapur, Rootsi, Taani ja Iirimaa. Eestile kuulub väikeste riikide grupis 20. koht, mis on sama kui eelmisel aastal.
- **Suurte** (üle 20 mln elaniku) riikide grupis (28 riiki) juhvad USA, Kanada, Saksamaa, Taiwan, Austraalia ja Suurbritannia. Samad riigid peale Suurbritannia olid TOP 6-s ka eelmisel aastal (tõrjus välja Malaisia).
- **Majanduslikult enam arenenud** (SKP in kohta üle 20 tuh USD) riikide konkurentsivõime alamedetabelit juhvad Hongkong, Šveits, USA, Singapur, Rootsi ja Taani. Kõik need riigid kuuluvad ka üldedetabeli esimese 6 riigi hulka, mis näitab, et konkurentsivõimelistel riikidel on ka suurem SKP inimese kohta.
- **Majanduslikult vähem arenenud** (SKP in kohta alla 20 tuh USD) riikide 6 konkurentsivõimelisemat on Malaisia, Hiina, Tšehhi, Tai, Leedu ja Eesti. Samad riigid olid 6 hulgas ka eelmisel aastal.
- **Territoriaalse tunnuse järgi** on 38-st Euroopa, Lähis-Ida ja Aafrika riigist moodustatud grupis 6 tugevamat Šveits, Rootsi, Taani, Iirimaa, Holland ja Norra. Kõik on Euroopa riigid. Esimese mitte-Euroopa riigina on 10. kohal Araabia Ühendemiraadid. Eestile kuulub selles grupis 19. koht, mis oli meil ka eelmisel aastal. Aasia ja Vaikse ookeani riikide grupi (14 riiki) kõige konkurentsivõimelisemad on Hongkong, Singapur ja Taiwan. Ameerika riikide gruppi (9 riiki) juhvad USA, Kanada ja Tšiili.

2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes

2016. aastal kasutas IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel 342 näitajat, millest 255 kasutati vahetult reitingute arvutamisel ja 87 kriteeriumit taustinformatsioonina. Reitingute arvutamisel kasutatud 255 näitajast 137 olid kvantitatiivsed ja 118 kvalitatiivsed (küsitlusest tulenevad hinnangulised) näitajad.

Vastavalt IMD poolt välja töötatud metoodikale ühendati kogutud informatsioon (iga riigi kohta eraldi) esimesel etapil 20 alamfaktoriks ja teisel etapil viimased omakorda 4 faktoriks. Nendeks faktoriteks on:

- **Majanduse seisund** (83 kriteeriumit), mis näitab, kuidas aruandeaastal arenes riigi majandus. Faktor iseloomustab siseriikliku majanduse olukorda, rahvusvahelise kaubavahetuse arengutaset, välismaiste otseinvesteeringute mahtu, tööhõive olukorda riigis ning hindade taset.
- **Valitsuse (töö) tõhusus** (73 kriteeriumit), mis näitab, mil määral valitsuse tegevus on kooskõlas riigi konkurentsivõime edendamise huvidega. Arvestatakse riigieelarve tasakaalustatust, maksude taset, riigi institutsioonide arengutaset ja teisi ettevõtluse arengut soodustavaid tingimusi.
- **Äritegevuse efektiivsus** (71 kriteeriumit), mis iseloomustab, kuidas innovaatselt, kasumlikult ja usaldusväärset (vastutustundlikult) ettevõtteid tegutsevad. Arvestatakse tootlikkuse taset riigis, töö- ja finantsturgude olukorda, ettevõtete juhtimise praktikat ja väärtushinnanguid.
- **Infrastruktuuri arengutase** (115 kriteeriumit), mis näitab, mil määral riigi baas-, tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur ning inimressursid vastavad äri sektori vajadustele. Arvesse võetakse ka tervishoidu ja keskkonda iseloomustavad andmed.

Alljärgnevas tabelis on ära toodud riikide positsioonid (kohad) neljas faktoripõhises edetabelis, kusjuures riigid on reastatud nende koha järgi konkurentsivõime üldedetabelis.

Riikide positsioonid konkurentsivõime faktoripõhistes edetabelites 2016. aastal

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Hongkong	1	100,0	5	1	1	21
Šveits	2	98,0	10	2	3	3
USA	3	97,9	1	25	7	1
Singapur	4	97,6	4	3	5	8
Rootsi	5	92,4	17	11	4	4
Taani	6	91,8	22	8	6	2
Iirimaa	7	91,5	6	13	2	23
Holland	8	91,3	9	15	10	7
Norra	9	90,1	32	6	8	6
Kanada	10	90,0	14	10	12	9
Luksemburg	11	90,0	7	12	9	24
Saksamaa	12	88,6	8	19	15	10
Katar	13	86,7	2	5	20	41
Taiwan	14	86,4	15	9	16	19
AÜE	15	86,1	12	7	11	35
Uus-Meremaa	16	85,6	41	4	13	20
Austraalia	17	84,3	24	14	17	18
Suurbritannia	18	83,3	28	16	18	16
Malaisia	19	83,0	11	18	14	31
Soome	20	82,0	47	21	21	5
Iisrael	21	80,8	31	22	23	14
Belgia	22	80,7	33	28	19	13
Island	23	80,6	29	17	27	17
Austria	24	80,2	19	35	22	12
Hiina	25	79,2	3	51	26	25
Jaapan	26	78,7	18	37	29	11
Tšehhi	27	76,1	20	29	30	26
Tai	28	74,7	13	23	25	49
Korea	29	74,2	21	26	48	22
Leedu	30	74,0	45	24	28	29
Eesti	31	73,5	39	20	34	33
Prantsusmaa	32	73,5	25	52	37	15
Poola	33	71,3	27	34	32	34
Hispaania	34	69,4	30	49	41	27
Itaalia	35	68,7	36	50	35	32

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Tšiili	36	67,4	34	27	36	45
Läti	37	66,6	51	30	43	37
Türgi	38	66,6	35	38	33	44
Portugal	39	66,4	48	48	46	28
Slovakkia	40	65,9	44	42	38	40
India	41	65,8	16	47	31	58
Filipiinid	42	65,5	38	36	24	55
Sloveenia	43	64,9	43	45	53	30
Venemaa	44	63,9	49	39	52	36
Mehhiko	45	63,2	23	46	42	53
Ungari	46	62,6	26	54	56	39
Kasahstan	47	62,6	52	31	44	48
Indoneesia	48	62,4	37	32	39	57
Rumeenia	49	62,3	42	43	49	42
Bulgaaria	50	61,7	40	33	54	47
Kolumbia	51	58,3	46	53	45	56
LAV	52	57,8	54	40	47	54
Jordania	53	56,9	57	44	40	52
Peruu	54	56,2	50	41	50	59
Argentiina	55	53,7	53	58	55	51
Kreeka	56	52,1	58	59	57	38
Brasiilia	57	51,7	55	61	51	46
Horvaatia	58	51,6	56	56	61	43
Ukraina	59	46,5	60	57	60	50
Mongoolia	60	45,8	59	55	58	60
Venezuela	61	32,6	61	60	59	61

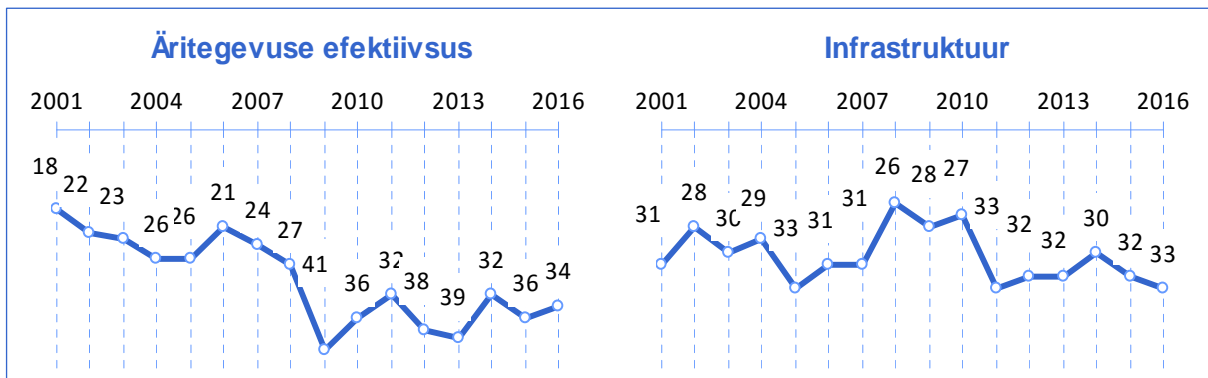
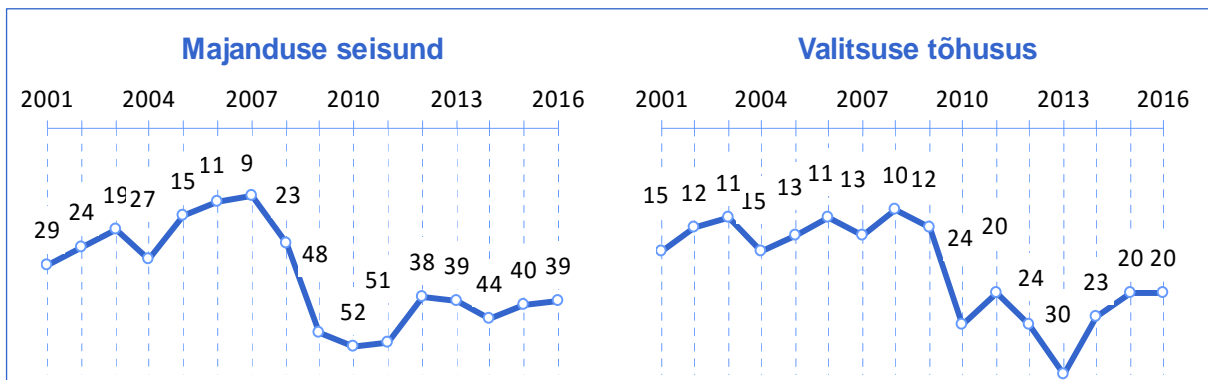
Tabelis loodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi IMD projektis osalevate riikide konkurentsivõime faktorite kohta:

- **Majanduse seisundi** poolest (lähitules IMD poolt valitud kriteeriumidest) on 6-ks edukamaks riigiks USA, Katar, Hiina, Singapur, Hongkong ja Iirimaa. Neist 4 esimest olid 6 tugevama majandusega riigi hulgas ka eelmisel aastal. Hongkong ja Iirimaa tõrjusid 6 hulgast välja Luksemburgi ja Malaisia. USA on juba aastaid olnud majanduse seisundi poolest tugevaimaks riigiks ja seda eelkõige just kõrgelt arenenud siseriikliku majanduse ja mahukate välisinvesteeringute arvel. Naftariik Katari majanduslikuks tugevuseks on kõrge tööhõive ja hindade madal tase. Eesti lähinaabritest on majanduse seisundi poolest Rootsi 7. kohal, Leedu 45. kohal, Soome 47. kohal, Venemaa 49. kohal ja Läti 51. kohal. Edetabeli lõpetavad (6 viimast tagantpoolt lugedes) Venezuela, Ukraina, Mongoolia, Kreeka, Jordania ja Horvaatia.
- **Valitsuse töö** on tõhusamaks hinnatud Hongkongis, Šveitsis, Singapuris, Uus-Meremaal, Kataris ja Norras. Suhteliselt väikesed riigid olid kõik peale Norra TOP 6-s ka eelmisel aastal. Kolm kõige tõhusama valitsusega riiki (Hongkong, Šveits ja Singapur) kuuluvad 4 kõige konkurentsivõimelisema

riigi hulka, mis näitab, et valitsusel on oluline roll riigi konkurentsivõime tõstmisel. Valitsuse töö on kõige nõrgemaks hinnatud (viimasest alates) Brasiilias, Ukrainas, Mongoolias, Kreekas, Jordaania ja Horvaatias.

- **Äritegevuse efektiivsuse** osas on teistest edukamad Hongkong, Iirimaa, Šveits, Rootsi, Singapur ja Taani. Kõik nad kuuluvad 7 kõige konkurentsivõimelisema riigi hulka. Hongkongis on kõrgelt arenenud tööturg, finantsmajandus, juhtimise praktika ja väärtushinnangud. Meie partnerriikidest (peale Rootsi) on Soome 21. kohal, Leedu 28. kohal, Läti 43. kohal ja Venemaa 52. kohal. Edetabeli viimased on Horvaatia, Ukraina, Venezuela, Mongoolia, Kreeka ja Ungari.
- **Infrastruktuuri** arengutasemelt on IMD alamedetabeli tipus USA, Taani, Šveits, Rootsi, Soome ja Norra. Kõik on tuntud kui rikkad riigid ning 4 neist kuuluvad Põhjamaade hulka. Kõik need riigid pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri erinevatele komponentidele. USA on väga tugevalt arendanud tehnoloogilist ja teaduslikku infrastruktuuri. Taani paistab silma hariduse ja tervishoiu kõrge taseme poolest. Rootsi on tuntud tehnoloogilise infrastruktuuri poolest jne.
- **Eesti kohta** näitavad alamedetabelid, et meie suhteliseks tugevuseks on valitsuse tõhusus, kus meid on hinnatud 20. kohaga (sama, mis eelmisel aastal). Edu on Eestile toonud edukas eelarvepoliitika ja ettevõttesõbralik äriseadustik. Majanduse seisundi poolest paranes Eesti koht alamedetabelis 1 koha võrra ning tõusime 39.-ks, seda eelkõige tänu hindadele. Äritegevuse efektiivsuse osas paranes Eesti koht 2 võrra ja tõusime 34. kohale. Veelgi kõrgemale tõusmist pidurdavad halvad näitajad tootlikkuse ja tööturu osas (oskustööjõu puudus). Infrastruktuuri arvestuses langes Eesti 32. kohalt 33. kohale. Siin on meie nõrkuseks teaduslik infrastruktuur ja tugevuseks haridus.

2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime

IMD rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisest osa võtnud 61 riigi hulgas oli 2016. a taas 26 Euroopa Liidu liikmesriiki (puudusid Malta ja Küpros). Kuna valdav osa (70%) Eesti väliskaubandusest (samuti tööjõu ja kapitali liikumisest) toimub EL liikmesriikidega, siis on Eestile eriti oluline olla hästi informeeritud nende riikide (ühisturu) konkurentsivõimest ja püsida konkurentsivõimelisena eelkõige just Euroopa Liidu sees. Alljärgnevalt tutvustame IMD 2016. aasta projektis osalenud 26 liikmesriigi positsioone edetabelis (võrdluseks on loodud 2015. a edetabeli tulemused).

EL liikmesriikide kohad ja konkurentsivõime indeksid IMD edetabelis

Riik	Koht EL arvestuses		IMD edetabelis 2016. a		IMD edetabelis 2015. a	
	2016	2015	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes
Rootsi	1	3	5	92,4	9	85,9
Taani	2	2	6	91,8	8	87,1
Iirimaa	3	6	7	91,5	16	83,0
Holland	4	5	8	91,3	15	83,6
Luksemburg	5	1	11	90,0	6	89,4
Saksamaa	6	4	12	88,6	10	85,6
Suurbritannia	7	7	18	83,3	19	79,9
Soome	8	8	20	82,0	20	78,4
Belgia	9	9	22	80,7	23	75,4
Austria	10	10	24	80,2	26	72,9
Tšehhi	11	12	27	76,2	29	70,8
Leedu	12	11	30	74,0	28	71,7
Eesti	13	13	31	73,6	31	69,2
Prantsusmaa	14	14	32	73,5	32	69,0
Poola	15	15	33	71,3	33	68,8
Hispaania	16	17	34	69,4	37	63,5
Itaalia	17	18	35	68,7	38	61,0
Läti	18	19	37	66,6	43	59,8
Portugal	19	16	39	66,4	36	64,2
Slovakkia	20	20	40	65,9	46	57,2
Sloveenia	21	23	43	64,9	49	56,8
Ungari	22	22	46	62,7	48	57,0
Rumeenia	23	21	49	62,3	47	57,1
Bulgaaria	24	25	50	61,7	55	50,3
Kreeka	25	24	56	52,1	50	54,2
Horvaatia	26	26	58	51,6	58	44,8
EL liikmesriikide keskmine			29,7	74,3	31,2	69,1

Tabelist saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Euroopa Liidu liikmesriikidele kuuluvad IMD 2016. aasta edetabelis kohad 5.-st kuni 58.-ni ja indeksina väljendatuna 92,3%-st 51,6%-ni. EL liikmesriikide keskmine koht edetabelis on 29,7, mis on 1,5 koha võrra parem kui eelmisel aastal. Samuti on paranenud keskmine konkurentsivõime indeks, eelmisel aastal oli see 69,1%, tänavu 74,3%.
- EL konkurentsivõimelisem riik 2016. aastal on Rootsi, kellele järgnevad (TOP 6) Taani, Iirimaa, Holland, Luksemburg ja Saksamaa. Samad riigid olid TOP 6-s ka eelmisel aastal, kuid nende omavaheline järjestus on oluliselt muutunud. Näiteks, Luksemburg langes 1. kohalt 5.-ks, Iirimaa tõusis 6.-lt 3.-ks, Rootsi tõusis 3.-lt kohalt 1.-ks. Kogu edetabeli suuremad langejad on (Euroopa arvestuses) Saksamaa 4.-lt 6.-ks, Portugal 16.-lt 19.-ks ja suurimaks tõusjaks Sloveenia 23.-lt 21.-le.
- **Eestile** kuulub EL liikmesriikide arvestuses taas 13. koht. Eesti ees (vahetult) asuvad Leedu, Tšehhi ja Austria, Eesti taga Prantsusmaa, Poola ja Hispaania. Sel aastal jääme konkurentsivõime indeksi arvestuses maha esikohal olevast Rootsist 18,8 protsendipunkti.

Täpsem analüüs EL liikmesriikide ja seejuures eraldi Eesti konkurentsivõimest on toodud järgmises peatükis.

3. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Käesolevas peatükis iseloomustame EL liikmesriikide, sealhulgas Eesti konkurentsivõimet komponentide (20) lõikes. Viimased on eelnevalt koondatud 4 faktorisse: majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ja infrastruktuur.

3.1. Majanduse seisund

Majanduse seisundit iseloomustavaid näitajaid kaasas IMD riikide konkurentsivõime hindamisse 83 ja koondas need järgmistesse komponentidesse: siseriiklik majandus, väliskaubandus, välisinvesteeringud, tööhõive ja hinnad. Alljärgnevalt toome ära EL liikmesriikide positsioonid IMD komponendipõhistes edetabelites.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites majanduse seisundi komponentide lõikes 2016. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Väliskaubandus	Välisinvesteeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Iirimaa	3	10	3	48	25	6
2	Luksemburg	5	3	7	21	29	7
3	Saksamaa	4	9	11	11	18	8
4	Holland	14	4	6	30	24	9
5	Rootsi	8	23	17	37	32	17
6	Austria	29	14	31	28	13	19
7	Tšehhi	35	13	27	35	6	20
8	Taani	28	19	32	33	30	22
9	Prantsusmaa	17	18	15	45	38	25
10	Ungari	44	11	34	41	9	26
11	Poola	23	15	44	42	17	27
12	Suurbritannia	10	26	38	20	57	28
13	Hispaania	21	22	8	57	19	30
14	Belgia	24	5	58	47	21	33
15	Itaalia	25	25	22	56	36	36
16	Eesti	55(25)*	32(20)	57(23)	36(8)	2(1)	39
17	Bulgaaria	49	20	37	49	11	40
18	Rumeenia	36	37	51	39	34	42
19	Sloveenia	48	16	59	51	8	43
20	Slovakkia	38	34	56	50	12	44
21	Leedu	47	30	50	44	26	45
22	Soome	41	45	26	52	20	47
23	Portugal	43	33	42	55	15	48

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Väliskaubandus	Välisinvesteeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
24	Läti	50	41	55	46	5	51
25	Horvaatia	58	24	52	60	39	56
26	Kreeka	54	35	60	61	22	58
EL liikmesriikide keskmine koht		31,1	21,7	34,5	42,1	21,8	31,8

*Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodust saab teha mitmeid järeldusi:

- EL liikmesriikide suhtelisteks tugevusteks (IMD 61 riigi võrdluses) on väliskaubandus (keskmine koht edetabelis 21,7) ja hinnad (keskmine koht 21,8). Kõige nõrgemaks majanduse seisundi komponendiks on aga tööhõive (42,1). Võrreldes eelmise aastaga (2015. a aastaraamat) on EL oma positsiooni kõige enam parandanud hindade osas: oli 27,0 koht, nüüd 21,8 koht. Samuti on tõusnud siseriikliku majanduse positsioon (oli 33,9 koht, nüüd 31,1).
- Võrdlus riikide lõikes näitab, et siseriiklik majandus on konkurentsivõimelisem (TOP 3) Iirimaa, Saksamaal ja Luksemburgis. Väliskaubandus on teistest enam arenenud Luksemburgis, Hollandis ja Belgias. Välisinvesteeringute poolest on kõige konkurentsivõimelisemad Iirimaa, Holland ja Luksemburg. Tööhõive probleemid on teistest paremini lahendatud Saksamaal, Suurbritannias ja Luksemburgis. Hinnad aga osutusid kõige konkurentsivõimelisemaks Eestis, Tšehhis ja Sloveenias.
- **Eesti** positsioon EL liikmesriikide arvestuses majanduse seisundi komponentide lõikes on 2016. a järgmine: siseriiklik majandus – 25. koht (eelmine aasta 23. koht), väliskaubandus – 20. koht (16. koht), välisinvesteeringud – 23. koht (22. koht), tööhõive – 8. koht (10. koht) ja hinnad – 1. koht (2. koht).

3.2. Valitsuse töö tõhusus

IMD käsitleb valitsuse tööd konkurentsivõime faktorina, kuna lähtub sellest, et ettevõtluskeskkond riigis sõltub suuresti riigiparaadi tegevusest. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist majanduspoliitikat, mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi. Valitsus ei pea otseselt sekkuma ettevõtete tegevusse, kuid peab hea seisma ettevõtete konkurentsitingimuste edendamise eest vastavate riiklike programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab valitsuse töö tõhusust järgmistes valdkondades: riigieelarve, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadusandlus ja sotsiaalne raamistik.

**EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis valitsuse töö tõhususe
komponentide lõikes 2016. aastal**

Koht EL arvestuses	Riik	Riigi rahandus	Maksu- poliitika	Institutsio- naalne raamistik	Äri- seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Taani	18	42	3	6	3	8
2	Rootsi	16	49	9	9	2	11
3	Luksemburg	7	38	7	16	12	12
4	Iirimaa	33	12	21	5	15	13
5	Holland	14	47	13	7	8	15
6	Suurbritannia	38	26	14	8	17	16
7	Saksamaa	15	52	12	19	9	19
8	Eesti	9(2)*	35(6)	28(12)	15(6)	28(10)	20
9	Soome	36	51	17	17	4	21
10	Leedu	23	30	30	21	20	24
11	Belgia	46	59	18	18	6	28
12	Tšehhi	24	40	29	38	24	29
13	Läti	19	34	42	29	36	30
14	Bulgaaria	35	17	50	40	42	33
15	Poola	41	44	32	31	34	34
16	Austria	40	60	24	30	16	35
17	Slovakkia	31	45	34	45	35	42
18	Rumeenia	29	41	46	36	48	43
19	Sloveenia	48	50	47	41	18	45
20	Portugal	57	46	39	22	31	48
21	Hispaania	53	43	45	43	26	49
22	Itaalia	56	58	36	33	22	50
23	Prantsusmaa	52	61	27	34	14	52
24	Ungari	50	57	43	42	41	54
25	Horvaatia	54	54	54	55	33	56
26	Kreeka	60	55	58	53	45	59
EL liikmesriikide keskmine koht		34,8	44,1	29,9	27,4	22,7	32,5

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Toodust saab teha järgmised järeldused:

- Valitsuse töö tõhususe poolest on EL liikmesriigid keskmiselt 32,5 kohal, mis tähendab, et eelmise aastaga võrreldes on valitsuste tegevused (IMD 61 riigi võrdluses) 1,3 koha võrra paranenud. EL liikmesriikide valitsuste töö suhteliseks tugevuseks on sotsiaalne raamistik (22,7), äriseadusandlus (27,4) ja institutsionaalne raamistik (29,9). Kõige nõrgem komponent

on maksupoliitika (44,1). Nii on see olnud ka mitmel varasemal aastal. Areng, võrreldes eelmise aastaga, on kõige märgatavam riigi rahanduse osas (koht paranes 2,6 võrra).

- Valitsuse töö EL liikmesriigiti on väga erineva tõhususega – alates Taanist, Rootsist ja Luksemburgist, kes kõik kuuluvad IMD 61 riigi hulgas esimese 12 hulka, kuni Prantsusmaa, Ungari, Horvaatia ja Kreekani, kes kõik on viimase 10 riigi hulgas.
- Komponentide lõikes on EL riikide TOP 3 järgmine: riigi rahandus – Luksemburg, Eesti ja Holland; maksupoliitika – Iirimaa, Bulgaaria ja Suurbritannia; institutsionaalne raamistik – Taani, Luksemburg ja Rootsi; äriseadusandlus – Iirimaa, Taani ja Holland; sotsiaalne raamistik – Rootsi, Taani ja Soome.
- **Eestile** kuulub valitsuse töö tõhususe poolest 2016. aasta edetabelis EL riikide arvestuses 8. koht, mis on ühe koha võrra parem kui eelmisel aastal. Üksikutest komponentidest on Eesti tugevuseks riigi rahandus (2. koht), äriseadustik (6. koht) ja maksupoliitika (6. koht). Nõrgemad lülid on sotsiaalpoliitika (10. koht) ja institutsionaalne areng (12. koht).

3.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult edukad riigid peavad väga oluliseks, et nende territooriumil asuvad ettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda. Riikidel on selleks ka mitmeid võimalusi. Üheks tähtsamaks peetakse panganduse edendamist, mis loob eeldused finantsturgude arenguks. Kaalukaks komponendiks on samuti äriseadustik, mis sõltuvalt oma sisust võib kaasa aidata ettevõtete arengule või seda pidurdada. Ettevõtete edukust ei saa lahus vaadata tööjõu kvalifikatsioonist riigis, spetsialistide ja oskustööjõu saadavusest tööturul. Riigi roll hariduse edendamisel on samuti üks määravamaid tegureid äritegevuse efektiivsuse kujundamisel.

IMD riikide konkurentsivõime hindamise meetoodika näeb ette äritegevuse efektiivsuse hindamist riigis 71 kriteeriumi alusel. Viimased on agregeeritud 5 valdkonda: tootlikkus, tööjõuturg, finantsturud, ettevõtete juhtimine ja väärtushinnangud. Kuidas IMD on 2016. aastal hinnanud äritegevuse efektiivsust EL liikmesriikides, see nähtub alljärgnevast tabelist, kus on ära toodud nende riikide kohad IMD 61 riigi edetabelis komponentide lõikes.

**EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes
2016. aastal**

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõuturg	Finants- turud	Ettevõtete juhtimine	Väärtus- hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Iirimaa	1	19	18	6	2	2
2	Rootsi	6	18	5	4	6	4
3	Taani	13	24	7	1	10	6
4	Luksemburg	2	23	4	11	22	9
5	Holland	11	3	11	18	7	10
6	Saksamaa	12	13	17	21	27	15
7	Suurbritannia	19	26	12	23	17	18
8	Belgia	9	43	16	20	26	19
9	Soome	17	40	13	15	30	21
10	Austria	14	29	29	7	43	22

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõuturg	Finants-turud	Ettevõtete juhtimine	Väärtushinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
11	Leedu	32	31	41	19	24	28
12	Tšehhi	18	39	32	33	34	30
13	Poola	28	35	34	22	49	32
14	Eesti	44(23)*	41(14)	36(15)	30(13)	28(10)	34
15	Itaalia	26	49	39	39	37	35
16	Prantsusmaa	16	53	21	40	60	37
17	Slovakkia	27	45	45	32	47	38
18	Hispaania	25	52	31	50	52	41
19	Läti	40	42	47	41	39	43
20	Portugal	39	46	50	49	35	46
21	Rumeenia	31	38	54	51	56	49
22	Sloveenia	30	56	53	54	58	53
23	Bulgaaria	49	55	57	53	50	54
24	Ungari	45	57	52	55	59	56
25	Kreeka	41	48	60	48	57	57
26	Horvaatia	52	60	56	60	61	61
EL liikmesriikide keskmine koht		24,9	37,9	32,3	30,8	36,0	31,5

*Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabeli kokkuvõttereal toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide suhteliseks tugevuseks (IMD 61 riigi arvestuses) äritegevuse efektiivsuse komponentide hulgas on tootlikkus (24,9 koht) ja ettevõtete juhtimine (30,8 koht) ning suurimaks probleemiks on tööjõuturg (37,9 koht). Positiivse poole pealt tuleb veel märkida, et mitmed EL liikmesriigid nagu Iirimaa, Rootsi, Taani, Luksemburg ja Holland kuuluvad IMD edetabelis äritegevuse efektiivsuse poolest esimese 10 riigi hulka. Tabelis toodust saab teha veel järgmised järeldused:

- EL liikmesriigid erinevad äritegevuse efektiivsuse poolest üksteisest olulisel määral. Iirimaa, Rootsi ja Taani kuuluvad IMD edetabelis esimese 6 hulka, samal ajal kui Horvaatia on viimane (61.) ning Kreeka ja Ungari kuuluvad viimase 6 hulka.
- Äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes on tootlikkuse poolest kõrgemal kohal (TOP 3) Iirimaa, Luksemburg ja Rootsi; tööjõuturu arvestuses Holland, Rootsi ja Iirimaa; finantsturgude seisundi järgi Luksemburg, Rootsi ja Taani; ettevõtete juhtimise poolest Taani, Rootsi ja Iirimaa ning väärtushinnangute järgi Iirimaa, Rootsi ja Holland.
- **Eesti** on äritegevuse efektiivsuse poolest EL riikide hulgas 14. kohal (samal kohal oli ka 2015. aastal). Komponentide lõikes on Eesti tugevuseks väärtushinnangud (10. koht), ettevõtete juhtimine (13. koht) ja finantsjuhtimine (15. koht). Kõige probleemsemaks küljeks on tootlikkus, kus asume 23. kohal EL 26 riigi võrdluses.

3.4. Infrastruktuur

Infrastruktuur on konkurentsivõime oluline, aga ka kulukas komponent, toetades majanduslikku aktiivsust riigis ja soodustades ettevõtete arengut. Majanduslikult arenenud ja rikkad riigid pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri arendamisele. Riikides, kus baasinfrastruktuur (teedevõrk, raudteed, sadamad, lennuväljad) on suures osas juba välja ehitatud, on võimalik suunata rohkem vahendeid teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri edendamisele, millela teaduspõhise riigi rajamine pole võimalik.

IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise meetodika võttis edetabeli koostamisel arvesse 115 infrastruktuuri arengut iseloomustavat näitajat. Need koondati 5 alamfaktorisse: baasinfrastruktuur, tehnoloogiline infrastruktuur, teaduslik infrastruktuur, tervishoid ja keskkond ning haridus.

EL liikmesriikide infrastruktuuri positsioonid komponentide lõikes 2016. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1	Taani	4	8	11	1	3	2
2	Rootsi	10	2	7	3	5	4
3	Soome	16	4	15	5	2	5
4	Holland	3	5	14	12	12	7
5	Saksamaa	25	16	6	9	23	10
6	Austria	12	22	18	6	15	12
7	Belgia	21	21	17	18	1	13
8	Prantsusmaa	11	17	12	14	29	15
9	Suurbritannia	27	11	9	19	27	16
10	Iirimaa	40	19	21	13	18	23
11	Luksemburg	23	24	24	20	20	24
12	Tšehhi	17	28	28	29	22	26
13	Hispaania	26	29	27	22	37	27
14	Portugal	38	33	32	21	17	28
15	Leedu	22	25	40	28	19	29
16	Sloveenia	34	39	30	26	21	30
17	Itaalia	53	36	22	23	32	32
18	Eesti	33(16)*	31(15)	39(20)	33(21)	7(5)	33
19	Poola	31	37	37	42	16	34
20	Läti	36	32	53	31	26	37
21	Kreeka	45	49	38	27	31	38
22	Ungari	37	40	35	43	36	39
23	Slovakkia	32	38	49	30	39	40
24	Rumeenia	50	34	44	45	47	42
25	Horvaatia	49	52	52	34	42	43
26	Bulgaaria	43	46	51	48	45	47
EL liikmesriikide keskmine koht		28,4	26,8	28,1	23,2	22,8	25,2

*Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabeli kokkuvõttereal toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide suhteliseks tugevuseks (IMD 61 riigi arvestuses) infrastruktuuri komponentide hulgas on haridus (22,8 koht) ning tervishoid ja keskkond (23,2 koht). Nõrgimaks lüliks on baasinfrastruktuur – 28,4 koht. Aastaga pole toodud näitajad kuigivõrd muutunud ning infrastruktuur on endiselt EL liikmesriikide konkurentsivõime tugevaim külg. Tabelis toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- EL arvestuses kuulub infrastruktuuri poolest esikoht taas Taanile, kellele järgnevad Rootsi, Soome, Holland ja Saksamaa. Infrastruktuuri komponentide lõikes on 3 edukamat riiki:

Baasinfrastruktuur	Holland, Taani, Rootsi
Tehnoloogiline infrastruktuur	Rootsi, Soome, Holland
Teaduslik infrastruktuur	Saksamaa, Rootsi, Suurbritannia
Tervishoid, keskkond	Taani, Rootsi, Soome
Haridus	Belgia, Soome, Taani

- **Eesti** on infrastruktuuri arengutasemelt EL liikmesriikide arvestuses 18. kohal (1 koht madalamal kui eelmisel aastal). Eesti tugevaimaks küljeks on haridus, milles kuulub meile EL arvestuses 5. koht ja nõrgimaks komponendiks tervishoid ja keskkond (21. koht).

4. EESTI ETTEVÕTLUSKESKKOND EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Riigi konkurentsivõime mitmed aspektid ei ole statistiliselt mõõdetavad (või puudub nende kohta statistika), kuid samas siiski olulised iseloomustamiseks ettevõtluskeskkonda riigis. IMD meetodika näeb selleks puhuks ette hinnangulise informatsiooni kogumist ettevõtetejuhtidelt. Vastavad küsitlused IMD harmoneeritud küsitluslehe alusel viidi läbi kõigis 61 projektis osalenud riigis 2016. aasta märtsis/aprillis. Eestis korraldas küsitluse Eesti Konjunktuuriinstituut. Hinnanguid koguti oma riigi ettevõtluskeskkonna kohta 17-s valdkonnas ja juhtidele esitati kokku 118 küsimust. Ettevõtetejuhid hindasid probleeme ja olukordi oma riigis 6-palli süsteemis, arvestusega, et 6 punkti on kõrgeim ja 1 punkt madalaim hinne. Hilisema töötuse käigus viidi küsitlustulemused IMD poolt üle 10 palli süsteemi (max=10), mis on aluseks ka alljärgnevale analüüsile. Tabelis on ära toodud keskmised hinded kokku ja eraldi konkurentsivõime faktorite lõikes.

EL 26 liikmesriikide ettevõtetejuhtide küsitluse koondtulemused faktorite lõikes 2016. aastal

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)					Koht IMD üldede- tabelis EL arvestuses
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (34 k)	Äritegevuse efektiivsus (40 k)	Infra- struktuur (38 k)	Kokku (118 küsi- must)	
1	Taani	5,66	7,22	7,43	8,30	7,56	2
2	Holland	5,75	6,80	7,18	8,09	7,29	4
3	Rootsi	5,63	6,73	7,34	7,82	7,23	1
4	Luksemburg	5,24	6,76	6,89	7,37	6,92	5
5	Iirimaa	5,46	7,01	7,10	6,85	6,91	3
6	Soome	4,07	6,18	6,59	8,03	6,81	8
7	Saksamaa	5,88	6,29	6,87	7,33	6,80	6
8	Suurbritannia	4,90	6,58	6,68	6,94	6,64	7
9	Belgia	5,54	5,74	6,75	7,18	6,54	9
10	Austria	5,05	5,29	6,53	7,21	6,32	10
11	Leedu	6,16	5,40	6,35	6,97	6,27	12
12	Eesti	4,50	5,73	5,93	6,37	5,94	13
13	Tšehhi	5,54	5,12	6,06	6,40	5,88	11
14	Prantsusmaa	4,64	4,79	5,46	6,90	5,69	14
15	Portugal	4,47	4,55	5,06	6,80	5,44	19
16	Poola	4,89	4,70	6,04	5,54	5,43	15
17	Läti	4,82	4,57	5,55	5,92	5,35	18
18	Itaalia	4,92	4,51	5,49	5,88	5,30	17
19	Hispaania	4,68	4,45	5,25	6,20	5,30	16
20	Slovakkia	4,99	4,33	5,67	5,67	5,25	20

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)					Koht IMD üldede-tabelis EL arvestuses
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (34 k)	Äritegevuse efektiivsus (40 k)	Infra-struktuur (38 k)	Kokku (118 küsimust)	
21	Sloveenia	4,27	4,15	4,82	6,10	5,01	21
22	Rumeenia	5,61	4,13	5,06	5,41	4,93	23
23	Bulgaaria	5,35	4,30	4,80	5,21	4,81	24
24	Ungari	4,36	4,06	4,63	5,23	4,64	22
25	Kreeka	3,40	2,97	4,62	5,67	4,42	25
26	Horvaatia	3,84	3,30	4,09	5,04	4,16	26
Keskmine hinne		4,99	5,22	5,93	6,55	5,88	

Tabelis toodust nähtub järgmist:

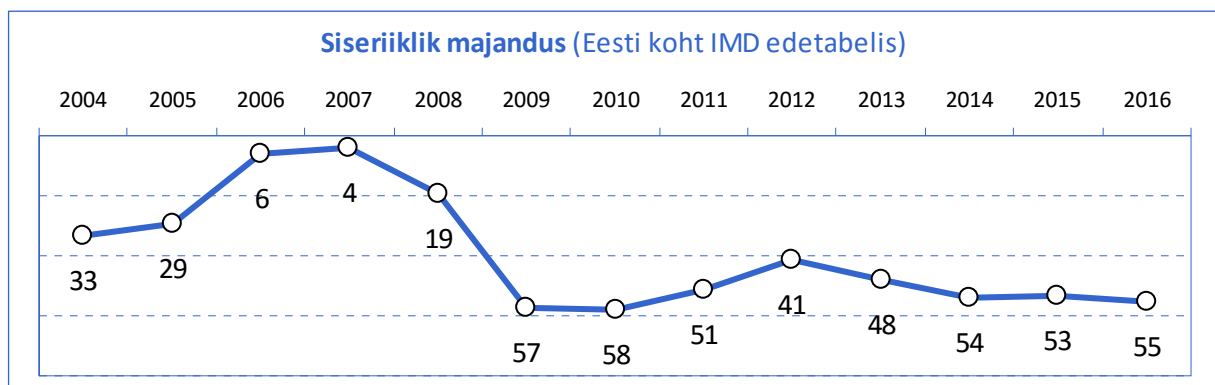
- EL 26 riikide ettevõtluskeskkonnad on väga erineva kvaliteediga. Kõige kõrgema keskmise hinde oma juhtidelt ettevõtluskeskkonna kohta sai Taani – 7,56 punkti ja kõige madalama Horvaatia – 4,16 punkti. Kõigi riikide (EL 26) keskmine hinne on 5,88, mis on ligilähedane eelmise aasta hinnangule (5,99).
- Ettevõtluskeskkonnale antud koondhinnangu alusel on EL liikmesriikide TOP 6 järgmine: Taani, Holland, Rootsi, Luksemburg, Iirimaa ja Soome. Kõik need riigid (peale Soome) kuuluvad ka IMD konkurentsivõime üldedetabelis esimese 6 riigi hulka EL liikmesriikide arvestuses. Sellest järeldub, et juhtide hinnangud ettevõtluskeskkonnale väljendavad üsna adekvaatselt konkurentsivõime taset riigis (vaatamata sellele, et küsitlusinformatsioon moodustab vaid 1/3 üldisest informatsioonist).
- EL uusliikmetest on parim ettevõtluskeskkond Leedul 6,27 punktiga, kellele järgnevad Eesti (5,94 p), Tšehhi (5,88 p), Poola (5,43 p), Läti (5,35 p) jt. Viimasel kohal on Horvaatia, kelle ettevõtluskeskkond sai hindeks 4,16 punkti.
- Faktorite lõikes on EL 26 riikide ettevõtluskeskkonna kõige tugevamaks küljeks infrastruktuur (6,55 p), järgnevad äritegevuse efektiivsus (5,93 p), valitsuse tõhusus (5,22 p) ja majanduse seisund (4,99 p).
- Majanduse seisundit on ettevõttejühid kõige kõrgemalt hinnanud Leedus – 6,16 p, Saksamaal – 5,88 p ja Hollandis – 5,75 p. Valitsuse tõhususe arvestuses juhivad Taani – 7,22 p, Iirimaa – 7,01 p ja Holland – 6,80 p. Äritegevuse efektiivsust on hinnatud tõhusamaks Taanis – 7,43 p, Rootsis – 7,34 p ja Irimaal – 7,10 p. Infrastruktuur sai kõige kõrgemad hinded ettevõttejühtidelt Taanis – 8,30 p, Hollandis – 8,09 p ja Soomes – 8,03 p.
- Eesti ettevõttejühid hindasid siinset ärikeskkonda tervikuna 5,94 p, mis on praktiliselt sama, mis eelmisel aastal (6,00 p). EL 26 riikide arvestuses oleme selle hinnanguga 12. kohal, mis on ühe koha võrra kõrgem kui Eesti koht üldedetabelis (13. koht). Juhtide hinnangul on Eesti ettevõtluskeskkonna tugevamateks külgedeks (faktorite lõikes) infrastruktuur (6,37 p) ja äritegevuse efektiivsus (5,93 p). Keskmist hinnangut kisub alla hinnang majanduse seisundile (4,50 p).

5. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES

5.1. Majanduse seisund

5.1.1. Siseriiklik majandus

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti siseriikliku majanduse komponendi osas 61 riigi seas 55. kohal. Langus kahe koha võrra tulenes majanduskasvu aeglustumisest.

Madal hinnang Eesti siseriiklikule majandusele (55. koht) tuleb suures osas Eesti majanduse väiksusest suuremate riikidega võrreldes (sisemajanduse koguprodukt, investeeringud, tarbimiskulutused jm on nominaalväärtuselt väikesed). See-est majandusnäitajad elaniku kohta, näiteks SKP elaniku kohta, tagavad meile koha pingerea keskel, ka kasvunäitajad elaniku kohta nihutavad meid pingereas vähehaaval ettepoole, sest elanike arv on vähenemas. Riigi väiksus ei mõjuta ka näitajate osakaalu SKP-s, näiteks kapitalimahutused põhivarasse (24% SKP-st) andsid Eestile riikide edetabelis hea 14. koha. Majanduskasv jäi aga oodatust väiksemaks ja selle aeglustumine 2015. aastal 1,1%-le viis Eesti majanduskasvu kiiruse edetabelis 35.-lt kohalt 50.-le. SKP reaalkasv elaniku kohta andis pingereas 33. koha eelmise aasta 19. koha asemel.

Siseriikliku majanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

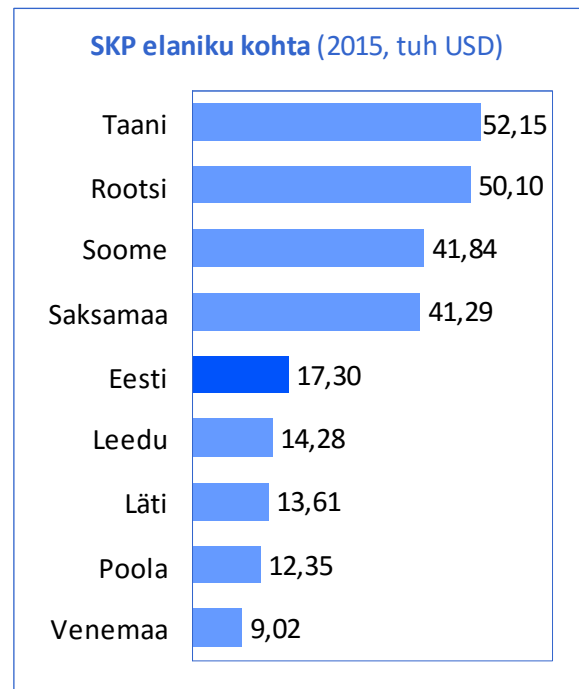
- Eratarbimiskulutuste kasv on võrdlemisi kiire (4,8% püsivhindades, 12. koht, tõusis 1 kohta)
- Kapitalimahutused põhivarasse on suhteliselt suured (24% SKP-st, 14. koht, tõusis 4 kohta)
- Sisemajanduse kogusääst SKP-ga võrreldes on suur (30%, 19. koht, langes 2 kohta)
- Näitajatelt elaniku kohta on Eesti pingereas keskmistel positsioonidel: SKP ostujõu pariteedi alusel (32. koht, tõusis 2 kohta) ja SKP kasv elaniku kohta (1,4%, 33. koht, langes 14 kohta)

Nõrkused

- Aeglane SKP kasv (1,1% 2015. a, 50. koht, langes 15 kohta)
- Eratarbimise osakaal SKP-s on enamikust riikidest madalam (51%, 48. koht, koht ei muutunud)
- Kapitali kogumahutus põhivarasse vähenes (-4,5% püsivhindades, 54. koht, langes 3 kohta)
- Väikesed nominaalväärtused (SKP, kapitalimahutused) tähendavad kohti pingeridade lõpus

2015. aastal oli SKP reaalkasv kõigis teistes Läänemere riikides (v.a Soome ja Venemaa) kiirem kui Eestis. SKP kasvas Rootsis 4,1%; Poolas 3,6%; Lätis 2,7%; Leedus 1,6%; Saksamaal 1,5%; Taanis 1,2%; Eestis 1,1%; Soomes 0,5% ja vähenes Venemaal 3,7%.

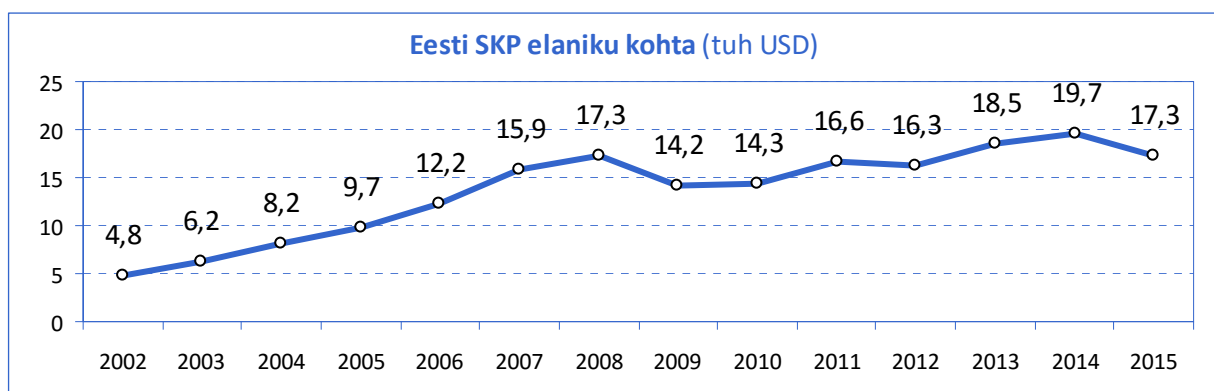
Nominaalväärtuselt on Eesti SKP elaniku kohta (17,3 tuh USD) ligikaudu 3 korda väiksem kui Taanis ja Rootsis ning 2,4 korda väiksem kui Saksamaal ja Soomes, kuid viiendiku võrra suurem kui Leedus ja neljandiku võrra suurem kui Lätis. Vahe Skandiinaaviamaadega vähenes 2015. aastal veidi, kuid konvergens on endiselt aeglane. Riikide erinevast hinnatasemest tulenevat ostujõu pariteeti arvestades on vahed väiksemad, Eesti SKP elaniku kohta on vaid pisut suurem kui Leedus (0,4%), 9% suurem kui Poolas, 16% suurem kui Lätis ja ligikaudu 40% väiksem kui Rootsis ja Saksamaal.

Majanduskasvu prognoosi näitaja 2016. aastaks (2,6%) asetab Eesti keskmisest paremale, 25. kohale, kuid 2016. aasta I–III kvartali andmed näitavad, et aastakasv jääb prognoositust väiksemaks, 1,5% ringi. Eestile peaks kasuks tulema Soome majanduse kosumine (prognoositav kasv 2016. aastaks 0,9%). Nii Läti, Leedu, Poola kui ka Rootsi loodavad 2016. aastaks kiiremat majanduskasvu kui Eesti, seejuures prognoosisid Läti ja Leedu kasvu kiirenemist, Saksamaa eeldab 1,5%-lise majanduskasvu jätkumist ja Venemaa majanduslangus peaks aeglustumama.

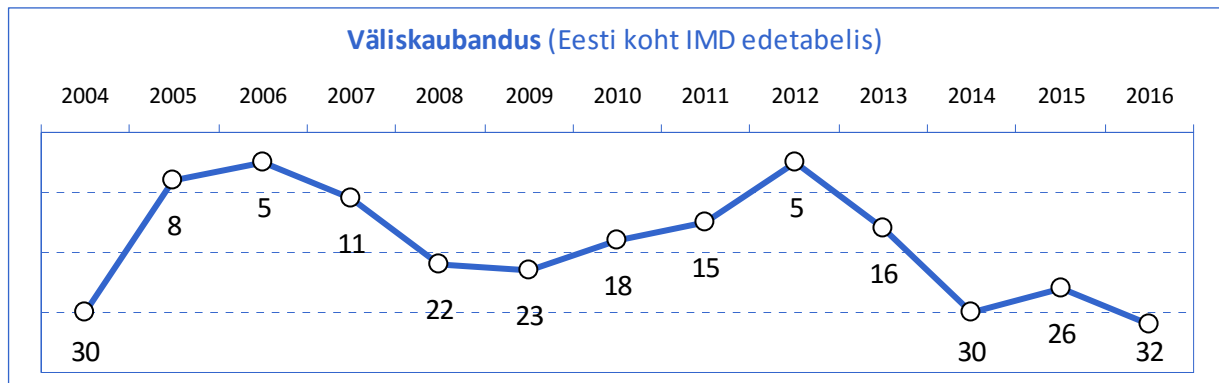
Inflatsioon oli enamikus Läänemere maades 2016. aastal aeglane: inflatsiooniootused jäid 0,3% (Soome) ja 1,1% vahemikku (Rootsi). Eestis olid tarbijahinnad novembriks tõusnud aastavõrdluses 1,0%. Tööpuudus on samuti vähenemas enamikus Läänemere maades, sh Eestis, kuid Leedus, Poolas, Lätis ja Soomes on see kõrgem kui Eestis (6,2%), Taanis ja Saksamaal aga madalam. Eestis on probleemiks saanud pigem tööjõupuudus.

2015. aastal nõrgenes euro USA dollari suhtes, mistõttu kõigi euroala riikide majandusnäitajad dollarites arvestatult langesid. Eesti SKP vähenes 2015. aastal dollarites 12%, kuid reaalkasv oli 1,1% ja ostujõu pariteedi alusel kasvas Eesti SKP elaniku kohta 8%.

5.1.2. Väliskaubandus

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti väliskaubanduse näitajaid koondava komponendi osas langenud 61 riigi seas 32. kohale, seda eelkõige kaubaekspordi vähenemise tõttu.

Väliskaubandus mõjutab väikeriikide majanduse edukust ning heaolu kasvu suurriikidest enam, kuna siseturg pakub piiratumaid võimalusi. Seetõttu on ka Eesti konkurentsivõime analüüsil oluline hinnata riigi ekspordivõimekust. Ekspordinäitajate absoluutsummade võrdlus konkurentsivõime osas Eestile kui väikeriigile jätkuvalt eelist ei anna, kuid võrreldes riike suhtarvude järgi, on Eesti endiselt edukas (v.a kaubaekspordi kasvu osas).

Väliskaubanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Teenuste ekspordi suur osakaal (SKP suhtes, 5. koht, koht ei muutunud)
- Teenuste ekspordi-impordi ülejääk (SKP suhtes, 5. koht, tõusis 1 koha)
- Turismitulude suur osakaal (SKP suhtes, 9. koht, tõusis 3 kohta)
- Väliskaubanduse (eksport+import) suhe SKP-sse (11. koht, koht ei muutunud)
- Kaupade ekspordi suur osakaal (SKP suhtes, 12. koht, tõusis 1 koha)

Nõrkused

- Riigi väliskaubanduse väike maht (57. koht, langes 1 koha)
- Kaupade ja teenuste impordi suur osakaal (SKP suhtes, 55. koht, tõusis 1 koha)
- Kaupade ekspordi-impordi puudujääk (SKP suhtes, 52. koht, koht ei muutunud)
- Kaubaekspordi kasvu pöördumine langusesse (%), (49. koht, langes 5 kohta)
- Ekspordiriikide kõrge kontsentratsioon (TOP 5 riigi osakaal kogu ekspordis, 43. koht, tõusis 3 kohta)

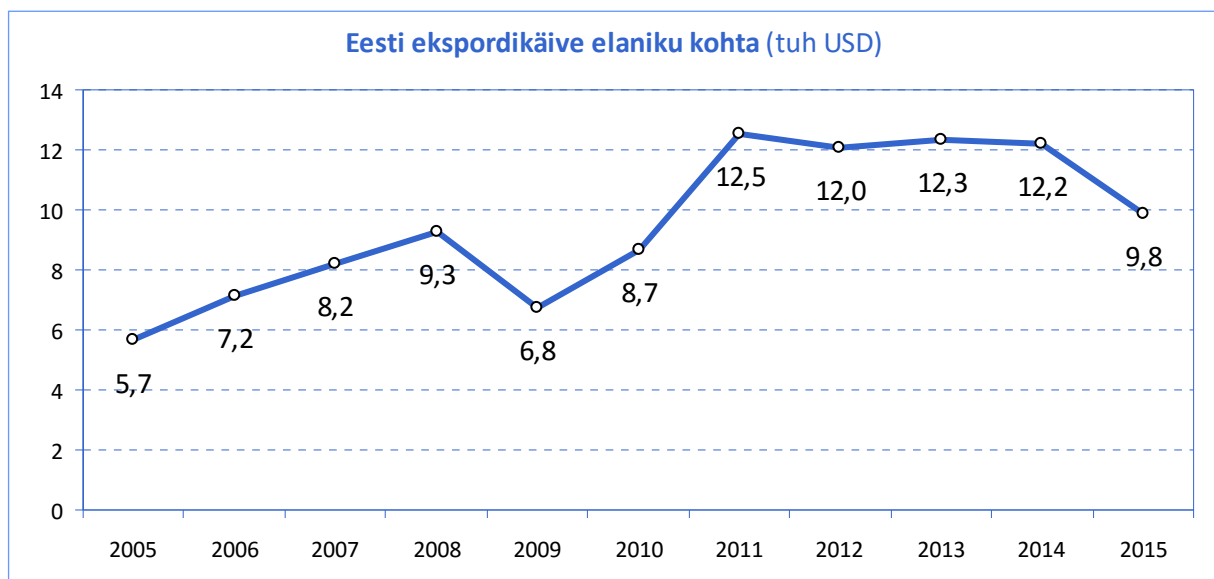
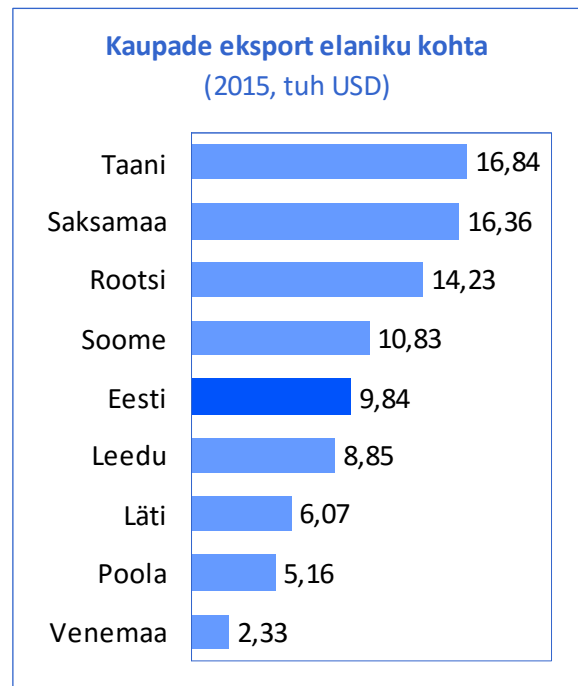
Riikide väliskaubanduse näitajate võrdluses on Eestil olnud aastaid väga kõrged kohad teenuste ekspordi vallas, millega on edestatud teisi Läänemere riike (5. koht teenuste ekspordikäibe osakaalu järgi SKP-s ning 5. koht ka teenuste bilansi osakaalu järgi SKP-s). Seejuures on teenuste ekspordikäibe kasv aasta-aastalt kiirenenud, kui 2013. aastal oli vastav näitaja 5,5% ja 2014. aastal 7,9%, siis 2015. aastal juba 8,6%. Võrdlusaluseid riike edestab Eesti ka turismitulude kõrge osakaalu poolest SKP suhtes, mis liigub tõusutrendil ning annab IMD metoodika alusel samuti kõrge konkurentsivõime positsiooni (9. koht).

Kaupade ekspordikäibe osatähtsus oli 2015. aastal 57% ning ka antud näitaja poolest oli Eesti riikide võrdluses jätkuvalt tugeval positsioonil (12. koht). Konkurentsivõime hindamisel saab positiivse arenguna nimetada veel jooksevkonto positsiooni paranemist SKP suhtes (defitsiit asendus ülejäägiga).

Riikide väliskaubanduse omavahelist võrdlust saab teostada ka *per capita* näitajate alusel. Kui võtta vaatluse alla Eesti ja teised Läänemere riigid, siis Eesti ekspordib elaniku kohta kaupa jätkuvalt vähem kui Põhjamaad ja Saksamaa, kuid edestab teisi Balti riike, Poolat ja Venemaad. Samas on ekspord elaniku kohta märgatavalt vähenenud. Kui perioodil 2011–2014 eksporditi kaupu elaniku kohta väärtusega üle 12 tuh USD, siis 2015. aastal langes antud näitaja alla 10 tuh USD. Kaupade ekspord vähenes 2015. aastal kõigil nimetatud riikidel, seejuures enim Venemaal (33%) ning kõige vähem Poolas (8%). Eesti kaubaekspordi 19%-line langus *per capita* oli võrreldav Soome ja Leeduga (mõlemal vähenes 20%).

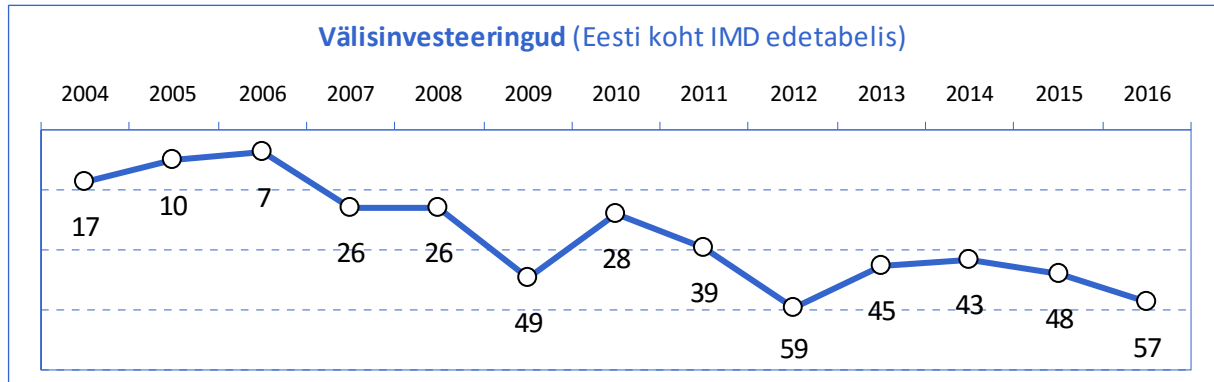
IMD meetodika kohaselt on väikeriikide ekspordi väike maht nende konkurentsivõime nõrkuseks, nii ka Eesti puhul (absoluutsummade võrdluses on Eestil madalad positsioonid). Negatiivseks loetakse ka seda, et Eesti impordil on SKP suhtes suur osakaal (87%) ning kaupade bilanss on negatiivne. Samuti on Eesti konkurentsivõime nõrgaks küljeks olnud aastaid eksporditurgude liigne kontsentreeritus (TOP5 riigi osakaal oli kogu ekspordis 58%, IMD pingereas 43. koht). Eesti peamised eksporditurud on Rootsi, Soome ja Läti, neile järgnevad Venemaa ja Leedu.

Väliskaubanduse koondumine vähestele turgudele seab Eesti majanduslikult sõltuvusse nende riikide majanduspoliitikast ja majandusarengutest (seega mõjutavad sealsed probleemid otseselt Eesti ekspordi). Seetõttu on Eesti ettevõtete jaoks endiselt väga oluline leida uusi eksporditurge ning olukord vajab ka riigipoolset tähelepanu.

5.1.3 Välisinvesteeringud

IMD konkurentsivõime edetabelis langes Eesti välisinvesteeringute komponendi osas aastaga 11 koha võrra 61 riigi hulgas 57. kohale. Välisinvesteeringud Eestisse ja Eestist välja vähenesid. Ettevõtjate hinnangul püsib oht, et tootmine ning teadus-arendustegevus viiakse Eestist välja.

Suurem välisinvesteeringute sissevool näitab riigi majanduse avatust ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsust. Ka otseinvesteeringute väljavool on riigi konkurentsivõime tugevuse näitajaks, väljendades ettevõtete võimekust luua uusi ettevõtteid või tütarfirmasid teistes riikides.

Välisinvesteeringute tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Eestisse on tehtud suhteliselt palju otseinvesteeringuid (välisriikide otseinvesteeringute seis Eestis, 73% SKP-st, andis 12. koha, langes 3 kohta)

Nõrkused

- Ettevõtjad hindavad endiselt majandusohuks tootmise (küsitlus, 56. koht, langus 1 kohta), teadus-arendustegevuse (küsitlus, 56. koht, tõus 4 kohta) ja teeninduse paigutamist riigist välja (küsitlus, 51. koht, tõusis 9 kohta)
- Otseinvesteeringud välismaalt Eestisse vähenesid 2015. aastal ja osa investeeringuid viidi uuesti Eestist välja (−0,8% SKP suhtes andis 59. koha, langes 49 kohta)
- Eesti ettevõtete otseinvesteeringud välismaale vähenesid ja osa investeeringuid toodi Eestisse tagasi (−0,4% SKP suhtes andis 56. koha, langes 45 kohta)

2016. aastal ei olnud Eesti investeerimiskeskond kuigi soodne ja küsitletud ettevõtتهjuhüid tõdesid, et ka varem Eestisse tehtud investeeringuid võidakse osalt välja viia. Suurenesid kartused tootmise väljaviimise suhtes, ka ohutunne teadus- ja arendustegevuse ning teenuste väljaviimise suhtes püsisid. Ettevõtتهjuhtide kartused ei ole alusetud, 2015. aastal välismaised otseinvesteeringud Eestisse vähenesid ja varem Eestisse tehtud otseinvesteeringute väljaviimine tõepoolest kasvas, mistõttu otseinvesteeringute sissevool Eestisse jäi tervikuna miinusesse (−180 mln USD).

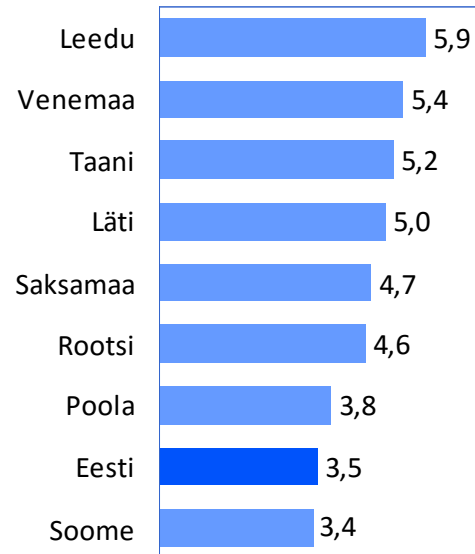
Kuna 2015. aastal oli majandusolukord Eestis ja lähiriikides (Soomes, Lätis, Venemaal) ebakindlam kui aasta varem, vähenesid nii otseinvesteeringud välismaalt Eestisse kui ka Eesti ettevõtتهjate otseinvesteeringud välisriikidesse. Sagenes varem Eestisse tehtud otseinvesteeringute väljaviimine ja Eesti poolt välisriikidesse tehtud otseinvesteeringute tagasitoomine. Välismaiste otseinvesteeringute sissevoolult (−0,8% SKP-st) langes Eesti konkurentsivõime edetabelis 10. kohalt 59. kohale. Ka Eesti ettevõtete otseinvesteeringud välismaale andsid pingereas vaid 56. koha, sest välisriikidest toodi

rohkem otseinvesteeringuid tagasi kui sinna investeeriti (-0,4% SKP-st). Investeeringute vähenemist soodustas tööjõu kallinemine Eestis ja vajaliku kvalifikatsiooniga vaba tööjõu nappus, samuti majandusraskused Eestisse investeerivates riikides, mistõttu tõmmatakse kokku tegutsemist välis-turgudel.

Eestisse seni juba tehtud välisinvesteeringute kogumaht (19,3 mld USD) on siiski päris suur meie väikese riigi kohta (73% 2015. aasta SKP-st), andes meile riikide edetabelis 12. koha. Saadud välisinvesteeringute kogumaht on SKP-ga võrreldes suurem kui Lätis, Leedus ja Poolas. Rootsi, Soome, Taani ja Saksamaa on aga ise rohkesti investeerinud teistesse riikidesse. Eesti ise edestab välismaale tehtud otseinvesteeringute kogumahult (SKP kohta) Poolat, Leedut ja Lätit, olles edetabelis 30. kohal.

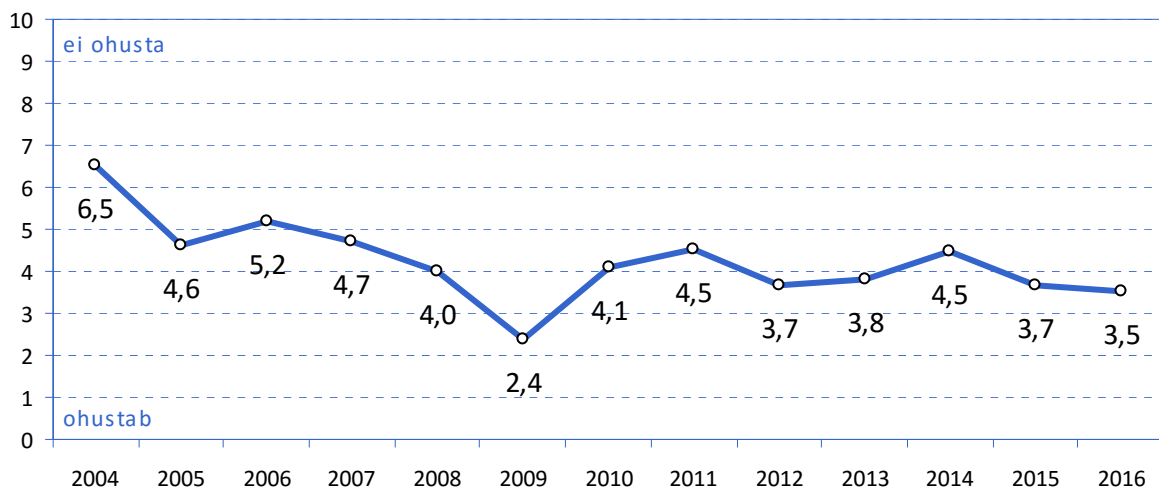
Tootmise riigist väljaviimine ohustab/ei ohusta riigi majandust (2016, punktid 0...10)

2015. aastal tehti Lähti ja Leetu välisinvesteeringuid rohkem kui Eestisse: Lähti 0,7 mld USD väärtuses, Leetu 0,6 mld USD väärtuses, Eesti näitaja jäi negatiivseks (-0,2 mld USD).

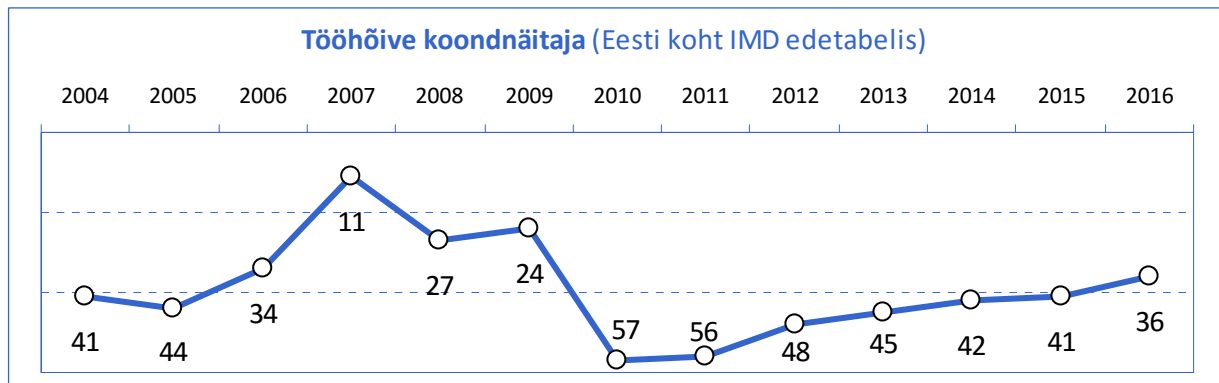
Välisinvesteeringute saamiseks on oluline säilitada majanduskeskkonna stabiilsus (maksud, seadusandlus jm).

Tootmise Eestist väljaviimine ohustab/ei ohusta riigi majandust (punktid 0...10)

5.1.4. Tööhõive

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti tööhõive komponendi osas tõusnud 61 riigi seas 36. kohale, tõusutrendi põhjustas hõive kasv ning töötuse (sh pikaajalise töötuse) vähenemine.

Riigi konkurentsivõime hindamisel saavad kõrgemaid positsioone suurriigid, kelle tööturg on väikeriikidega võrreldes suurem, mitmekülgsem ning suurema lisandväärtuse loomise võimalus seeläbi kõrgem. Samas on Eestis täheldatavad positiivsed arengud, kui vaadata tööturu muutuseid läbi suhtarvude (nt tööhõive osakaal ja kasv, tööpuuduse osakaal ja langus), mis on tõstnud ka Eesti konkurentsipositsiooni teiste riikidega võrreldes.

Tööhõive tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Tööhõive kasv (10. koht, tõusis 34 kohta)
- Kõrge tööhõive (23. koht, tõusis 2 kohta)
- Suhteliselt madal noorte tööpuudus (23. koht, tõusis 3 kohta)

Nõrkused

- Riigi tööturu väiksus (59. koht, koht ei muutunud)
- Avaliku sektori töötajate osakaal kogu tööjõus liiga suur (49. koht, koht ei muutunud)

Eesti kui väikeriigi töötajate arv (640 tuhat inimest) ei loo IMD meetodika alusel konkurentsieelist, samas on Eesti pälvinud väga kõrge 10. koha tööhõive suurenemise osas. Tööhõive kasvas 2015. aastal Läänemere riikide võrdluses kõige kiiremini Eestis (2,6%), pingereas järgnesid Poola ja Rootsi (mõlemal kasv 1,4%) ning näiteks Soomes tööhõive vastupidi langes 0,5%.

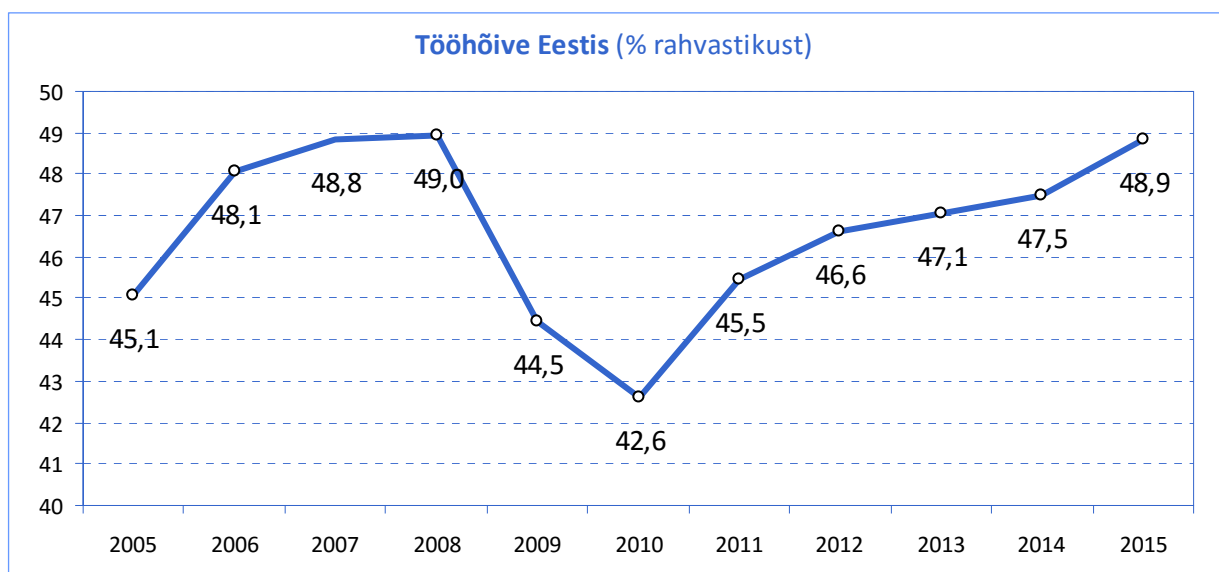
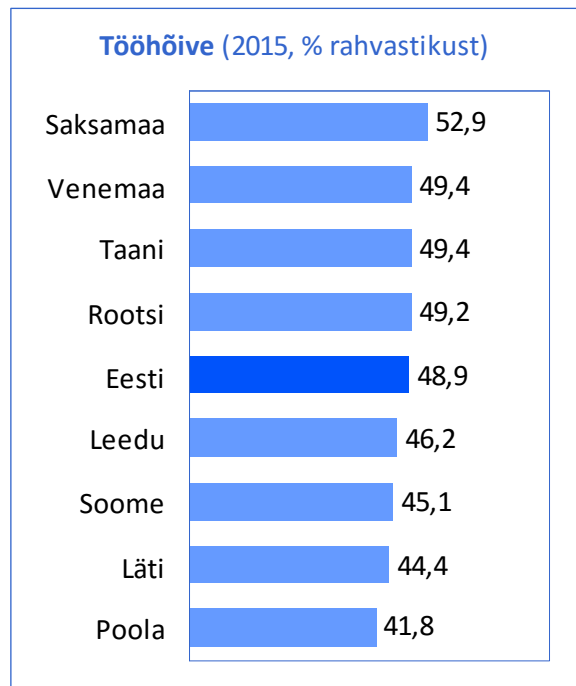
Hõivatute osakaal rahvaarvus peegeldab rahvastiku tööalast aktiivsust ning tõstab riigi konkurentsivõimet. Elanikkonna tööga hõivatus on Eestis kõrge, mis omakorda annabki hea konkurentsipositsiooni. Eestis oli hõive kõige kõrgemal tasemel majandusbuumi ajal (2007–2008), mil töötas 49% rahvastikust. Seejärel langes hõivenäitaja majanduskriisijärgselt 43%-ni (2010. a), peale mida on hõivatute osakaal aasta-aastalt taas kasvanud, saavutades uuesti kriisieelse taseme (49% rahvastikust, mis andis 2015. aastal riikide pingereas 23. koha).

Eestis töötab kõige rohkem inimesi teenindussektoris (2/3 hõivatutest), tööstussektoris töötab 31% ning põllumajanduses 4% hõivatutest. Antud näitajate baasil saab öelda, et Eestis on tööstustes hõivatud inimeste osakaal Läänemere riikide hulgas kõrgeim, mujal on teenindussektori töötajate osakaal Eestist suurem. Põllumajanduses töötavaid inimesi on proportsionaalselt vähem Põhjamaades, Saksamaal ja Eestis kui teistes Läänemere riikides.

Kui omavahel võrrelda Läänemere riikide töötajate osakaalu rahvastikus, siis Eestis on see kõrgem kui Leedus, Lätis, Soomes ja Poolas, mis annab Eestile neist parema konkurentsipositsiooni. Samas Rootsi, Taani, Venemaa ja Saksamaa edestavad Eestit. Siinkohal peab märkima, et paljude edetabeli kõrge tööhõivega riikide (Katar 80%, Luksemburg 72% jne) statistilised näitajad on saavutatud kunstlikult, sest neis riikides töötab palju võõrtöötajaid, kes kodanike hulka ei kuulu.

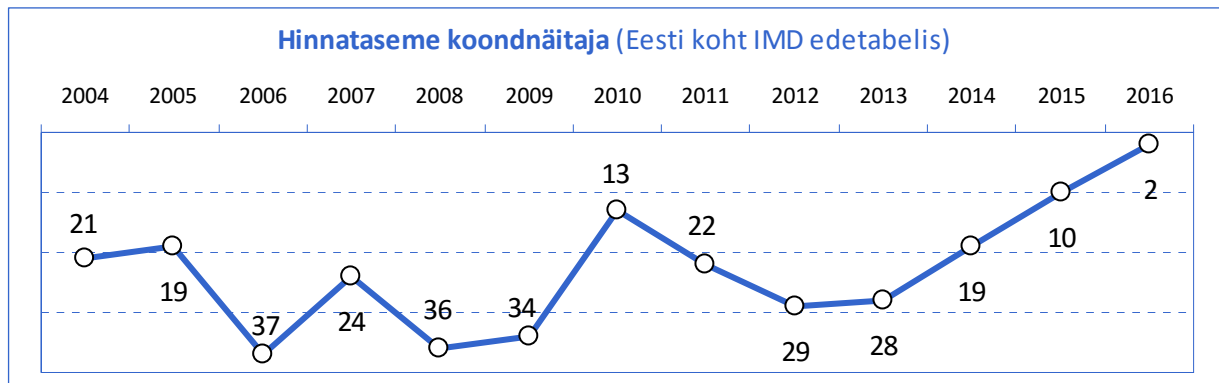
Üldine tööpuudus kasvas Eestis järsult majanduskriisi tingimustes (ulatudes ligi 17%-ni 2010. a, mis andis Eestile 56. koha) ning kriisijärgselt hakkas taas vähenema. Töötuse määr oli 2015. aastal 6,2% (30. koht). Koos üldise tööpuuduse langusega on vähenenud nii pikaajaline tööpuudus kui noorte töötus. Kui 2010. aastal oli pikaajaliselt ilma tööta 6,5% töötajast, siis 2015. aastal 2,4%. Noorte tööpuudust esines alla 25-aastaste seas 2010. aastal 33%, kuid 2015. aastaks oli vastav näitaja juba märgatavalt langenud (13% alla 25-aastastest ei töötanud).

Positiivsed arengud tööturul (töötuse vähenemine ning hõive kasv) on muutnud Eestit konkurentsivõimelisemaks. Edukamaks saamist ning riikide edetabelis tõusmist takistab aga avaliku sektori töötajate liiga suur osakaal kogu töötajast. Avaliku sektori osakaal on Eestis püsinud aastaid suhteliselt stabiilsena, 2015. aastal oli see 26,5% töötajast, millega Eesti paigutus riikide pingereas madalale 49. kohale. Samas on väikeriikidel vaja rakendada avalikus sektoris proportsionaalselt rohkemat töötajad, kui tahetakse pakkuda elanikele avalikke teenuseid sarnaselt suurriigile ning täita samu ülesandeid. Eesti puhul seab oma piirangud ka väikese rahvaarvu kohta suhteliselt suur territoorium (st avaliku sektori suurust mõjutab, kuivõrd soovitakse saavutada teenuste kättesaadavus regionaalselt). Võrdluseks saab välja tuua, et Läänemere riikidest on Eestist oluliselt väiksem avaliku sektori osakaal töötajast vaid Saksamaal (14%), teistel riikidel jääb näitaja vahemikku 25–30%.

5.1.5. Hinnad

Inflatsiooni ja hinnataseme näitajaid koondava komponendi poolest on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis tõusnud soodsa hinnataseme ja madala elukalliduse tõttu 61 riigi seas kõrgele 2. kohale.

Hinnapõhine konkurentsipositsioon on tugevam riikidel, kelle hinnatase ja inflatsioon on madalad ning seeläbi ka kulud madalad. IMD hinnataseme koondnäitaja võtab arvesse nii hindu kui nende dünaamikat. Eesti positsioon on riikide võrdluses muutunud aasta-aastalt konkurentsivõimelisemaks, saavutades 2016. aastaks väga kõrge 2. koha (varem pole Eestil nii kõrget positsiooni olnud), millega edestatakse teisi Läänemere riike.

Hinnakriteeriumi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kontorite soodsad rendihinnad (5. koht, tõusis 1 koha)
- Madal tarbijahindade inflatsioon (diskontomääruga korrigeeritult 10. koht, koht ei muutunud; THHI järgi 21. koht, langes 3 kohta)
- Madal elukallidus (10. koht, tõusis 10 kohta)

Nõrkused

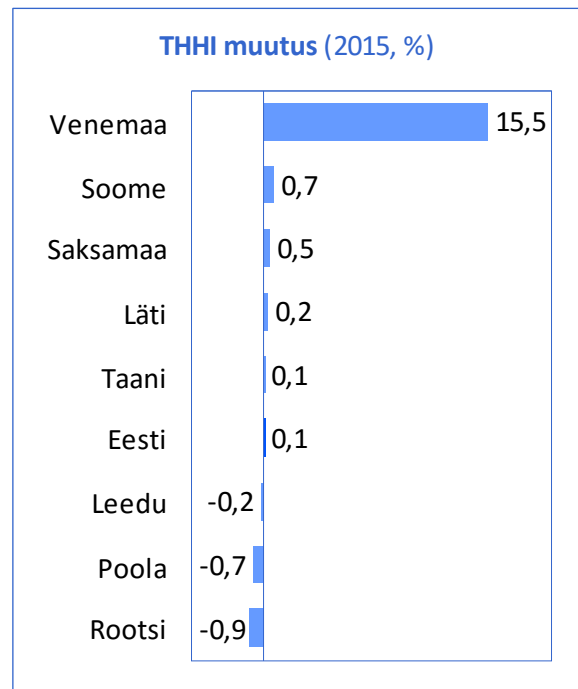
- Toidukulude suur osakaal tarbijakuludes (40. koht, koht ei muutunud)

Väikeriikide hinnamuutused on sageli volatilisemad kui suurriikidel, kuna nad sõltuvad enam maailmaturu hindadest ning nende muutustest. Eesti hinnatase on järk-järgult konvergeerunud Euroopa Liidu riikide keskmise hinnatasemega: kui 2005. aastal moodustasid Eesti hinnad 62% Euroopa Liidu keskmisest, siis 2015. aastaks oli näitaja kasvanud 73%-ni. Hindade kiire kasv jäi majandusbuumi aega (s.o kuni 2008. a), järgnenud majanduskriisi tingimustes pidurdus hinnatõus täielikult. Perioodil 2010–2011 taastus Eesti majandus kriisist ning hinnatõus kiirenes, kuid viimastel aastatel kasv aasta-aastalt aeglustus ning 2015. aastal jäid hinnad samaks (THHI 0,1%). Kuna inflatsioon on konkurentsivõimet nõrgendavaks faktoriks, siis kiire hinnatõusu tingimustes oli Eesti konkurentsipositsioon nõrgem ning aeglustuva inflatsiooni puhul kõrgem.

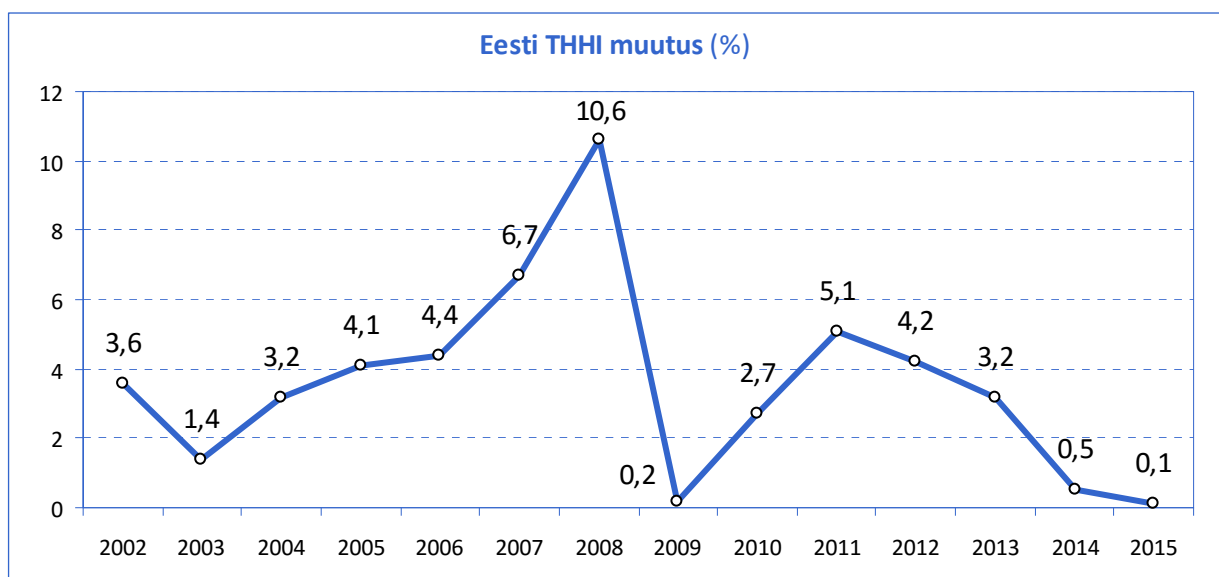
IMD hinnapõhise konkurentsivõime meetodika alusel on Eesti tugevuseks kontorite jätkuvalt soodsad rendihinnad (5. koht), kuid saab nimetada ka kütuse konkurentsivõimelist hinnataset (18. koht) ja korterite soodsaid rendihindu (19. koht).

Elukalliduse poolest on Eesti positsioon paranenud, mis tähendab tarbijatele soodsamat kaupade ja teenuste ostukorvi. Läänemere riikide võrdluses on Eestis kallim elada kui Leedus või Poolas, kuid märgatavalt odavam teistest lähiriikidest (kõige kallim on elada Taanis).

Riikide omavahelise võrdluse teostamiseks hindade muutuse ja sellest tuleneva konkurentsipositsiooni osas saab kasutada tarbijahindade harmoneeritud indeksit (THHI). Kui üldiselt Läänemere riikides hinnakasv 2015. aastal aeglustus või esines deflatsioon, siis erandina kiirenes hinnatõus Venemaal (THHI 15,5%) ning Rootsis pöördus hinnalangus tõusuks. Statistika näitab, et lisaks Eestile oli 2015. aastal hinnakasv peaaegu olematu ka Saksamaal ning Lätis, minimaalne Taanis ja Rootsis. Samas oli surve hinnapõhise konkurentsipositsiooni paranemisele Eestist suurem Poolas, Leedus ja Soomes, kus hinnad vastupidi alanesid. Eestis mõjutas tarbijahinnaindeksi aastamuutust kõige rohkem mootorkütuse odavnemine.

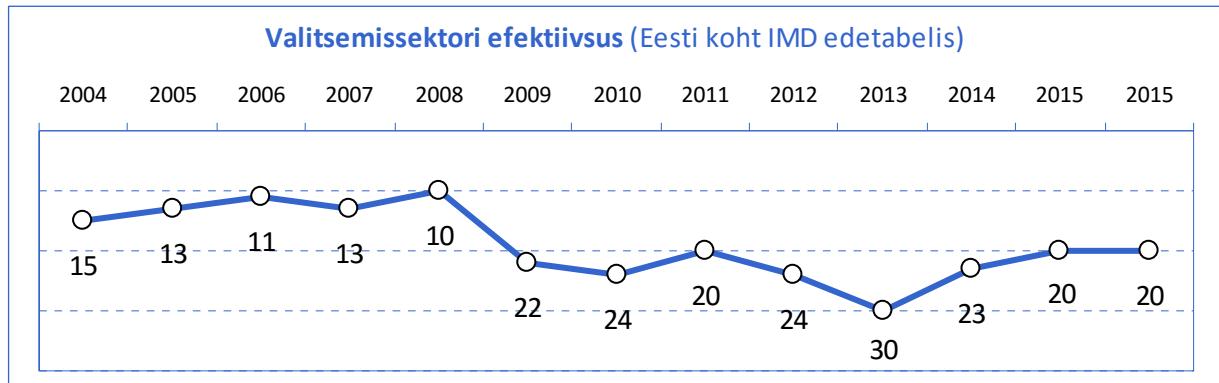
Riigi arengutaseme heaks näitajaks on toidukulude osakaal tarbimiskuludes. Eesti konkurentsivõimet nõrgendavaks aspektiks on selle suur osakaal Eesti elanike tarbijakulude struktuuris (19%). Antud näitaja alusel sai Eesti 2015. aastal riikide edetabelis 40. koha, millega jäi pingerea viimasesse ossa. Võrreldes põhjanaabritega, kelle vastav näitaja jääb 10–13% piirsesse ning kes on riikide pingerea esimeses osas, on Eesti elanikel toiduostudest tulenevate sundkulude osakaal suurem, seega võimalused muudeks kulutusteks tunduvalt väiksemad. Võrdluseks saab välja tuua, et Eestis oli toidu jaehinna tase 2015. aastal 88% Euroopa Liidu keskmisest, samas Saksamaal 103% ning Soomes 119% EL-i keskmisest. Arvestades seejuures asjaolu, et sissetulekute tase on Eestis kordades madalam, siis ongi sundkulude osakaal meie elanike kulutustes suurem.

5.2. Valitsuse töö tõhusus

5.2.1. Riigi rahandus

Eesti on valitsemissektori efektiivsuse osas IMD konkurentsivõime edetabelis endiselt suhteliselt kõrgel kohal (20.) ning võrreldes 2015. aastaga pole Eesti positsioon riikide järjestuses muutunud.

Riigi rahanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Valitsussektori eelarve ülejääk (suhtes SKP-sse, 6. koht, tõusis 2 kohta)
- Valitsemissektori väike võlatase (suhtes SKP-sse, 2. koht, koht ei muutunud)
- Riigi rahandus on efektiivselt korraldatud (14. koht, langes 6 kohta)
- Ettevõtetelt kogutud maksude ja eraisiku tulumaksu laekumine on SKP suhtes madal (vastavalt 11. koht, langes 2 kohta ja 9. koht, tõusis 25 kohta)
- Töövõtjate panus sotsiaalkindlustuse süsteemi on väike (suhtes SKP-st inimese kohta, 6. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Valitsemissektori kulude tase SKP suhtes on kõrge (36. koht, koht ei muutunud)
- Töövõtjate panustamise määr sotsiaalkindlustusse on suhteliselt kõrge (56. koht, koht ei muutunud)

Eesti valitsemissektorit iseloomustab väike võlatase ja tasakaalus olev eelarve. Valitsuse võla reaalkasv jäi 2015. aastal praktiliselt samale tasemele, võrreldes 2014. aastaga (langus püsivhindades $-0,1\%$), millega Eesti on 61 riigi hulgas heal 11. kohal. Eesti probleemiks on valitsemissektori kogukulude suhteliselt kõrge osakaal, võrreldes SKP-ga. Riikide konkurentsivõime hindamisel osutuvad paremateks need riigid, kelle valitsemissektori kulutused on SKP suhtes madalamad. Eestis moodustasid 2015. aastal valitsussektori kogukulud 40% SKP-st.

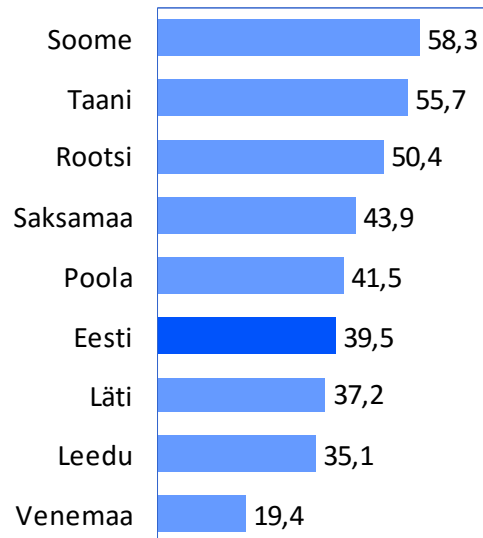
Võrreldes lähiriikidega Läänemere regioonis, on Eesti valitsemissektori kulutuste suhteline tase siiski keskmisest madalam. Kõrgeimad on suhtelised valitsemiskulud Põhjamaades – Soomes 58%, Taanis 56% ja Rootsis 50% riigi SKP-st (2015. aastal). Läänemere riikidest on Eestist suurema valitsemissektori kulude tasemega samuti ka Saksamaa ja Poola (vastavalt 44% ja 42% SKP-st). Teiste Balti riikidega võrreldes on Eesti valitsemissektori kulutused SKP suhtes aga natuke kõrgemad (2015. aastal Lätis 37% ja Leedus 35% SKP-st). Sarnaselt Eestiga suurenes valitsussektori kogukulude suhteline tase ka ülejäänud Balti riikides (Lätis $+0,3\%$ -punkti ja Leedus $+0,2\%$ -punkti).

Eestis on valitsemissektori kulutuste suhteline tase püsinud alates 2010. aastast enam-vähem samal tasemel, moodustades SKP-st 38%–40%. Kõige kõrgem oli valitsemissektori kulude tase 2009. aastal, kui see kasvas SKP suhtes 45%-ni. Enne seda, majandusbuumi aastatel, jäid valitsemissektori kulud selgelt alla 40% SKP-st. Oluliselt suurenesid kulutused 2015. aastal sotsiaaltoetustele, investeeringutele ja samuti valitsusasutuste töötajate palkadele.

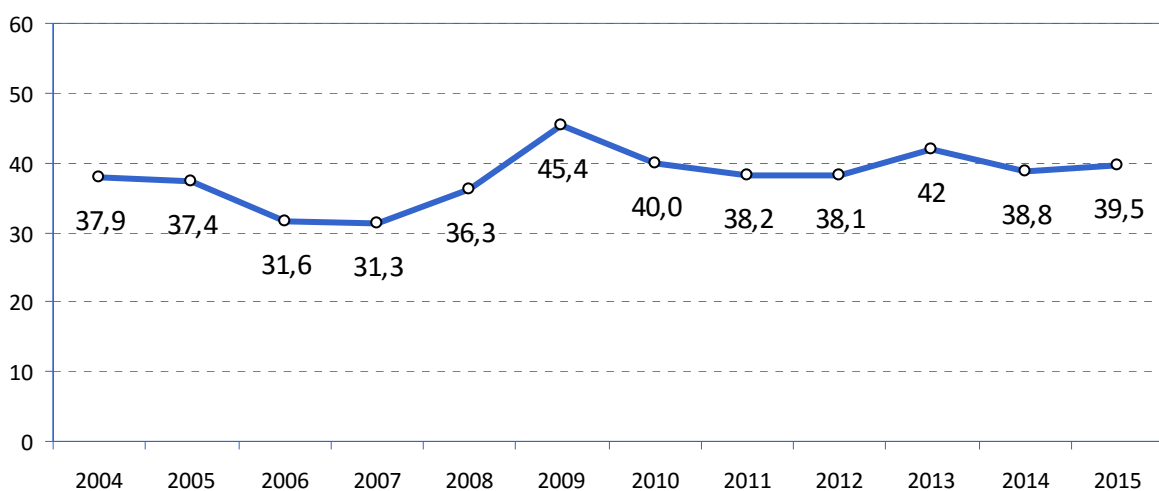
Valitsemissektori kulutustest hõlmavad kõige enam sotsiaalkaitseüsteem (pensionid), tervishoid (haigekassa) ja üldine valitsussektori teenuste osutamine (avalik sektor). 2015. aasta lõpu seisuga oli Eestis pensionisaajaid kokku 417 tuhat. Pensioniteks kulus 2015. aastal 1,6 miljardit eurot, mis moodustas riigieelarve kuludest ligikaudu 19%. Eesti tervishoiukulud olid 2015. aastal 1,3 miljardit

eurot, moodustades riigieelarve kuludest 16%. Rahvastiku vananemisest tingituna suurenevad pidevalt kulutused nii pensionisüsteemile ja tervishoiule ning neis valdkondades mõeldavaid kokkuhoiuvõimalusi ei ole. Küll tuleb teha pingutusi, et vähendada jätkuvalt avaliku sektori haldus- ja palgakulusid. Riik on võtnud sihiks vältida valitsemissektori töötajate osakaalu suurenemist tööealise elanikkonna suhtes ja arvestades üldist rahvastiku kahanemist, tähendab see valitsemissektori töötajate arvu pidevat vähendamist järgnevatel aastatel. Lisaks avaliku sektori kulude kokkuhoiule aitab see ümber paigutada ressursse tööjõu puuduses vaevlevasse erasektorisse. Samas tuleb valitsemissektori kokkutõmbumisele vaatamata tagada, et säiliks riigi eksisteerimiseks vajalikud funktsioonid (riigikaitse, õigus, kord, infrastruktuur jne) ja kodanikele oleksid kättesaadavad avalikud teenused.

Riikide valitsemissektori kogukulude osakaal SKP-st (2015, %)

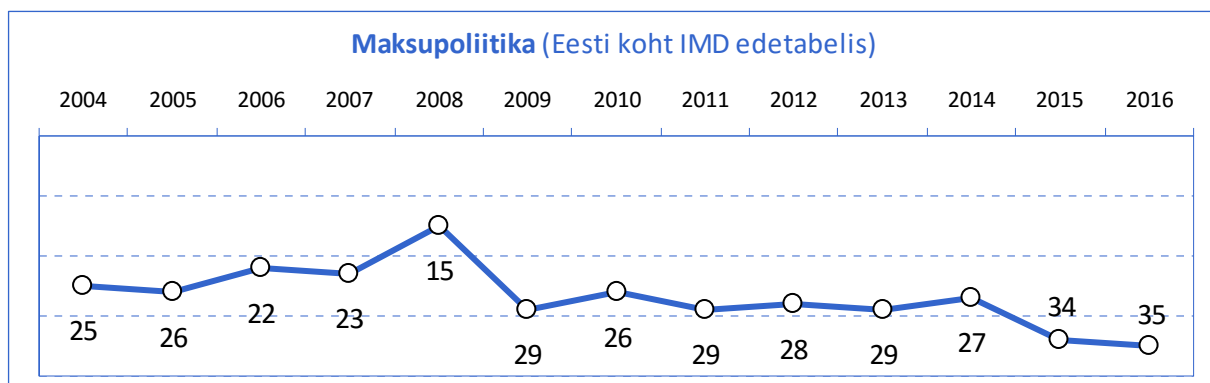
Eesti valitsemissektori kulude osakaal (% SKP-st)

5.2.2 Maksupoliitika

Konkurentsivõime hinnangu järgi on Eesti maksupoliitika teiste riikidega võrreldes keskmisel positsioonil (35. koht). Viimasel kahel aastal on Eesti koht 61 riigi hulgas olnud languses.

Maksunduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtetelt kogutud maksude ja eraisiku tulumaksu laekumine SKP suhtes on madal (vastavalt 11. koht, langes 2 kohta ja 9. koht, tõusis 25 kohta)
- Füüsilise isiku tulumaksu määr on optimaalne (25. koht, langes 2 kohta)
- Töövõtjate panus sotsiaalkindlustuse süsteemi on väike (suhtes SKP-st inimese kohta, 6. koht, koht ei muutunud)
- Reaalsed tööjõumaksud ei ole takistuseks töötajate tööelu edendamisel (20. koht, langes 1 kohta)

Nõrkused

- Üldine maksutase SKP suhtes on üle keskmise (40. koht, tõusis 3 kohta)
- Suhteliselt kõrge kaudsete maksude osakaal SKP suhtes (51. koht, tõusis 1 kohta)
- Tööandjate panus sotsiaalkindlustuse süsteemi on kõrge (suhtes SKP-st inimese kohta, 56. koht, koht ei muutunud)

Eesti üldine maksutase SKP suhtes on teiste riikidega võrreldes üle keskmise suurem – maksulaekumised moodustavad ligikaudu kolmandiku Eesti SKP-st (32,2%). Selle näitajaga jääb Eesti 61 riigi võrdluses 40. kohale. Samas on Eesti positsioon riikide võrdluses otseste ja kaudsete maksude osas erinev. Nii paikneb Eesti riikide võrdluses otseste maksude, nagu ettevõtetelt kogutud maksude ja eraisiku tulumaksu laekumiste suhtes SKP-sse, vastavalt 11. ja 9. kohal, kuid kaudsete maksude osas 51. positsioonil.

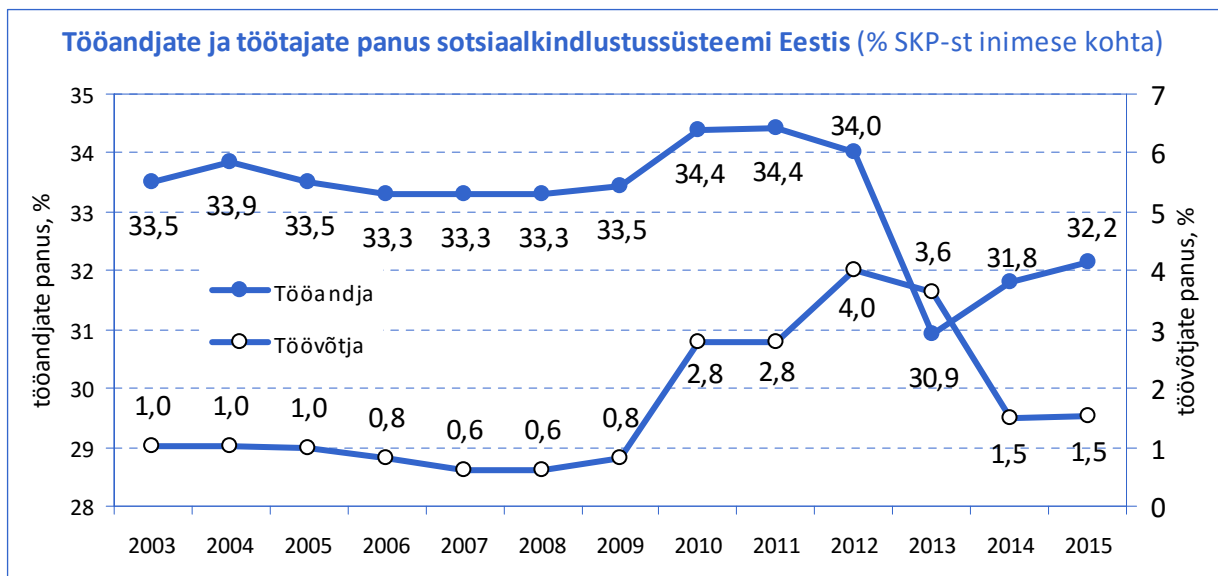
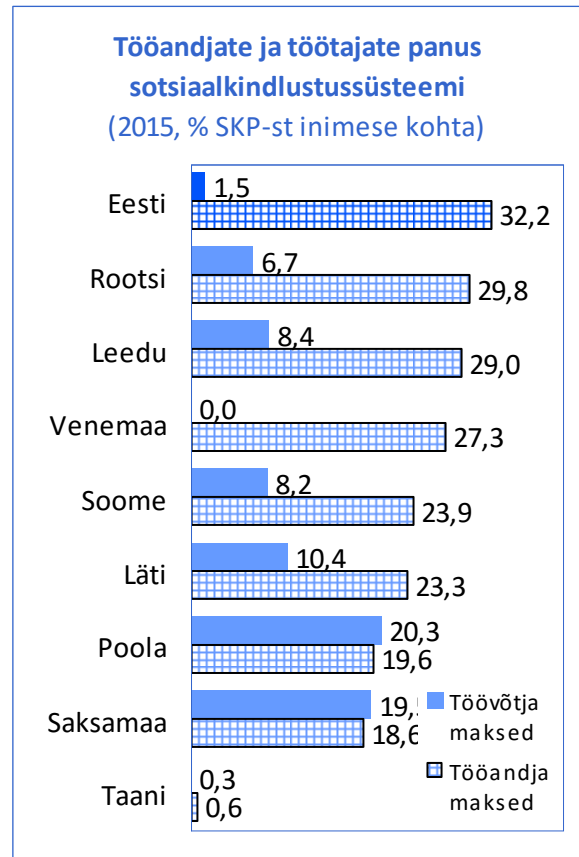
Keskse tähtsusega on maksupoliitikas tööjõu maksud. Viimastel aastatel on palju arutatud tööjõumaksude langetamise vajadust, mille tulemusel jääks töövõtjale rohkem raha kätte ning mõnevõrra väheneks ka ettevõtete maksukulu. Eesti maksustruktuuris puuduvad pea täielikult varamaksud ja sellisel olukorral on ka selged ajaloolised põhjused: vara omamine (näiteks omandi tagastamise käigus saadud kinnisvara) ei pruugi tähendada veel sissetulekut, mis võimaldaks varamaksusid maksta.

Erinevalt mitmetest teistest riikidest maksavad Eestis sotsiaalmaksu vaid tööandjad ja töövõtjate poolne panus sotsiaalkindlustussüsteemi on väga madal. Võrreldes teiste Läänemere riikidega, on Eesti töövõtjate poolne suhteline panus sotsiaalkindlustussüsteemi üks väiksemaid (veel väiksem on see Venemaal ja Taanis). Nii moodustasid töötajate pooled maksed vaid 1,5% SKP suhtes ühe elaniku kohta, samas kui Saksamaal ja Poolas oli see ligi 20%. Seevastu on tööandjate suhteline panus sotsiaalkindlustussüsteemi Eestis teiste riikidega võrreldes kõrgem, moodustades 2015. aastal 32,2% SKP-st ühe elaniku kohta (näiteks Saksamaal oli see 18,6% ja Poolas 19,6%). Seega on Eesti töövõtjate

seisukohalt sotsiaalkindlustussüsteemi panustamiselt konkurentsivõimelisemate riikide hulgas, kuid jääb samaaegselt tööandjate kõrgema maksumäära tõttu konkurentsivõimelt viimaste riikide hulka.

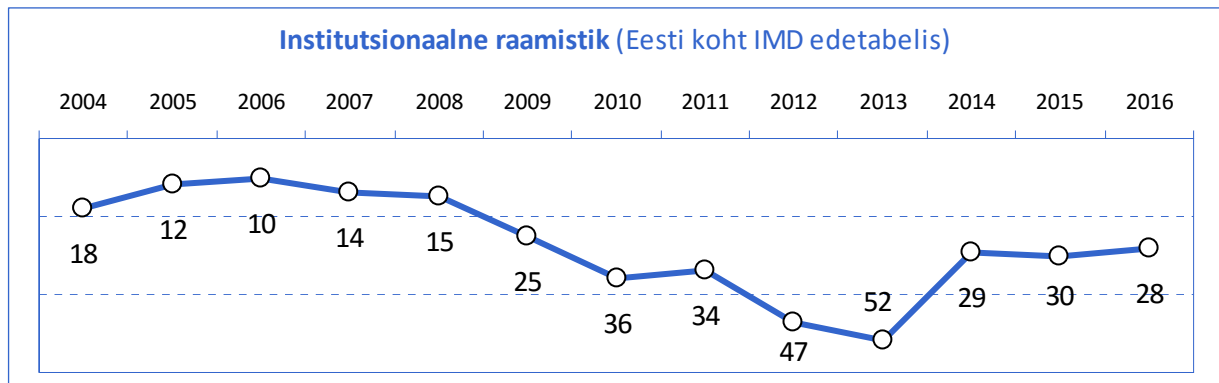
Eesti senise maksupoliitika põhimõtteks on olnud maksusüsteemi stabiilsus ja läbipaistvus. Maksusüsteemi lihtsuse tagamiseks on püütud hoiduda maksuerisustest, et sellega muuta tõhusamaks maksude kogumine ning vältida maksupettusi. Parema konkurentsikeskkonna tagamiseks on võetud selge suund tööjõumaksude vähendamisele. Nii langetati 2015. aastal töötasult võetavat tulumaksumäära 21%-lt 20%-le, töötuskindlustusmaksu määra 3%-lt 2,4%-le ja tulumaksuvaba miinimumi tõsteti 144 eurolt 154 euroni (2016. aastal tõusis tulumaksuvaba miinimum 170 euroni). Uus Eesti valitsus soovib oma maksupoliitikaga vähendada veelgi ebavõrdsust ühiskonnas ja viib läbi tulumaksureformi, mille kohaselt jääb töötajate tulumaksumäär endisele tasemele, kuid tulumaksuvaba miinimum tõuseb 500 euroni kuus. Sellega väheneb maksukoormus enamikul töötajatest, kuid eriti veel madalapalgalistel. Seevastu varem kavandatud sotsiaalmaksu alandamine, mis oleks natuke leevendanud tööandjate maksukoormust, jääb ära ning sotsiaalmaksu määr säilib endisel tasemel (33%). Konsensust pole siiani leitud ideele kehtestada sotsiaalmaksu lagi, mis aitaks vähendada tööandjate maksukoormust kõrgepalgaliste töötajatelt töötasult ja teha sellega kättesaadavamaks kvalifitseeritud tööjõu Eestisse toomine.

Tulumaksuvaba 500-eurose miinimumi elluviimine on kulukas meede, mis nõuaks 2018. aastal lisavahendeid hinnanguliselt 139 miljonit eurot. Selle katteks on kavandatud rakendada juba 2017. aastast oluliselt kõrgemad aktsiisid lahjadele alkoholsetele jookidele, viia sisse maks suhkrusaldusega jookidele (nn limonaadimaks), tõsta täiendavalt maagaasi aktsiisi, hakata koguma maksu sõiduautode registreerimise pealt jne. Maksupoliitika seisukohalt oleks oluline, et loodavad maksumuudatused oleksid praktikas teostatavad ning realselt toimivad, selle tagamiseks peaksid eelnema põhjalikud analüüsid. Samuti on tähtis, et maksumuudatused oleksid pikemalt ette kavandatud, et anda piisavalt aega maksukohustlastele kohandumiseks ja vajalikeks ümberkorraldusteks.

5.2.3. Institutsionaalne raamistik

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti institutsionaalse raamistiku komponendi osas 61 riigi hulgas 28. kohal ja viimaste aastate areng on olnud positiivne.

Institutsionaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Õigusriigi põhimõtete järgimine (15. koht, koht ei muutunud)
- Bürokratia ei takista äritegevust (16. koht, tõusis 1 kohta)
- Õiguslik ja seadusandlik raamistik toetab ettevõtete konkurentsivõimet (19. koht, tõusis 8 kohta)
- Kapitali hind ei hoia ettevõtluse arengut tagasi (21. koht, langes 5 kohta)

Nõrkused

- Välisvaluuta reserve maht elaniku kohta (58. koht) ja kogumaht (61. koht, koht ei muutunud) on väike
- Valitsuse poliitika võiks paremini arvestada majandusolukorra muutumist (31. koht, langes 13 kohta)

Eesti institutsionaalse raamistiku tugevatest külgedest võib välja tuua, et õigusriigi põhimõtteid järgitakse (15. koht), bürokratia ei takista äritegevust (16. koht), õiguslik ja seadusandlik raamistik toetab ettevõtete konkurentsivõimet (19. koht) ning kapitali hind ei hoia ettevõtluse arengut tagasi (21. koht).

Keskmete hulgas oleme altkäemaksu ja korrupsiooni (24. koht), riigi krediidireitingu (25. koht), vahetuskursi stabiilsuse (25. koht), lühiajaliste reaalintresside (26. koht), läbipaistvuse (27. koht) ning valitsuse otsuste (30. koht) ja valitsuse poliitika kohanemisvõime (31. koht) osas. Keskpanga poliitika osas (31. koht) oleme edetabeli keskel Hispaania ja Saksamaa ees. Mõnevõrra negatiivsemalt paistame silma sellega, et laenude ja hoiuste intresside vahe on suur (3,98 protsendipunkti ja 38. koht).

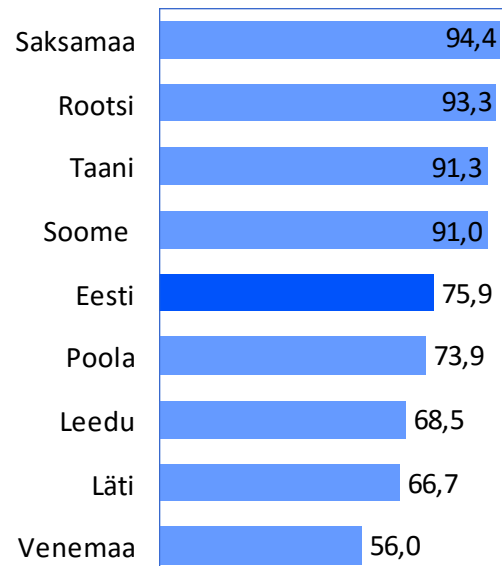
Samas on ettevõtjate hinnangud nii valitsuspoliitika majandusega kohandumise kui valitsusotsuste elluviimise osas alla rahuldava (vastavalt 4,0 ja 4,3 punkti 10-pallisel skaalal).

Edetabeli lõpuosas oleme välisvaluuta reserve mahult elaniku kohta (58. koht) ja pingerea viimasel kohal on Eesti välisvaluuta reserve kogumahu osas (0,51 mld USD ja 61. koht). Välisvaluuta reserve kogumaht sõltub riigi suuruselt ning on vähetõenäoline, et me antud näitaja arvestuses edaspidi edukamad oleme.

Riigi krediireiting

Riigi krediireiting on valitsuse töö tõhususe kaudselt näitajaks ja rahvusvahelise usaldusväärsuse indikaatoriks. Riikide krediireitingute hindamisega tegelevad erinevad reitinguagentuurid ja analüüsi-keskused. IMD kasutab antud otstarbel „*Institutional Investor Magazine*“ uuringu tulemusi, mille skaala ulatub 0–100 (0 väljendab täielikku usaldamatust, kus maksejõuetus on vältimatu, ja 100 kajastab kõige kõrgemat usaldust, kus maksejõuetus on välistatud). Uuringu tarbeks küsitatakse kahel korral aastas (märtsis ja septembris) olulisemate rahvusvaheliste pankade ja varahaldusettevõtete ökonomiste ja analüütikuid, kes annavad hinnanguid erinevate riikide kohta. Krediireiting arvutatakse vastuste kaalutud keskmisena, lähtudes vastanud institutsioonide bilansimahtudest.

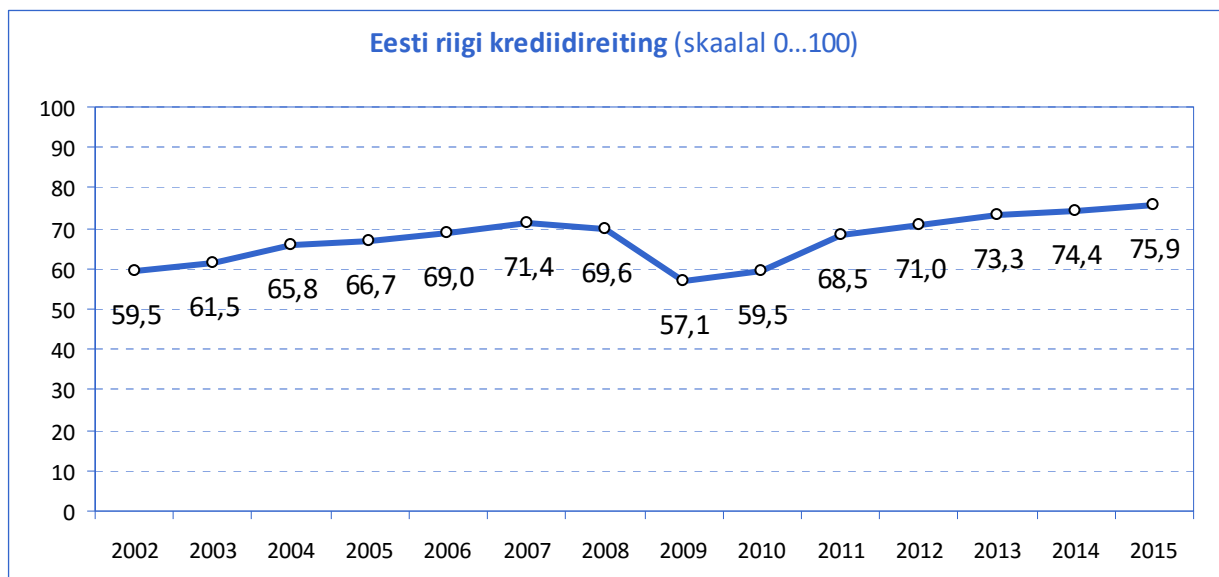
Riigi krediireiting (2015, skaalal 0...100)

Eesti krediireiting on 61 riigi hulgas 25. kohal. 2015. aastal oli reitingu arvvärtus 75,9 ning see on kõrgem kõigi edetabelis osalenud riikide keskmisest (73,2), kuid madalam Läänemere riikide keskmisest (79,0). Viimasel kuuel aastal on Eesti krediireiting paranenud. 2007. aastani Eesti reiting tõusis, majanduskriisi ajal langes, kuid on nüüdseks taastunud ja jõudnud kõigi aegade kõrgeimale tasemele. Võrreldes 2009. aasta madalaima näitajaga, on Eesti krediireiting paranenud 18,8 punkti.

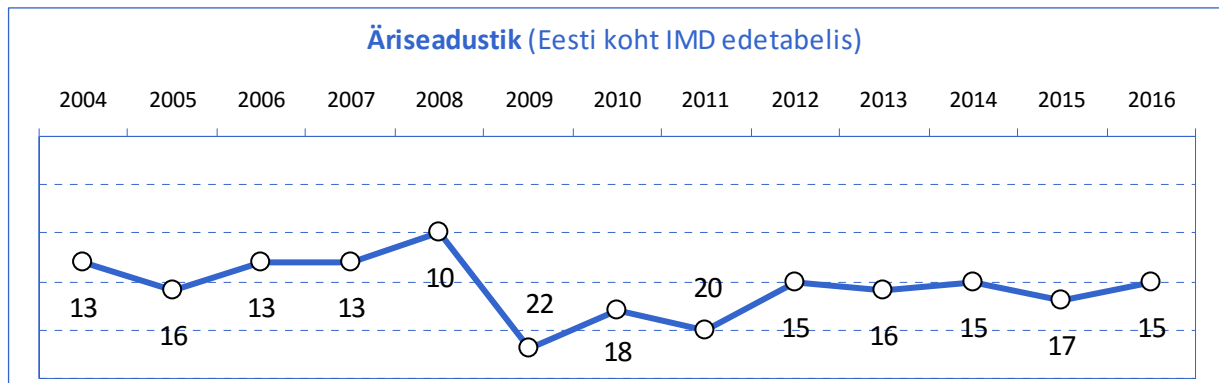
Joonisel on näha Läänemere riikide usaldusreitingud 2015. aastal. Sellest nähtub, et väga usaldusväärseteks on tunnistanud Eesti olulised kaubanduspartnerid: Saksamaa, Rootsi, Taani ja Soome. Saksamaa, Rootsi ja Taani krediireiting on eelmise vaatlusega võrreldes mõnevõrra paranenud. Keskmine usaldusväärsus iseloomustab Eestit ja Poolat. Keskmisest mõnevõrra madalam krediireiting on Leedul ja Lätil, kuid eelmise vaatlusega võrreldes on mõlema riigi näitaja jõudsalt paranenud. Venemaa krediireiting (56,0) on eelmise vaatlusega võrreldes (67,7) märkimisväärselt langenud ning antud teguri osas on langetud edetabelis 15 kohta.

Eesti riigi krediireiting (skaalal 0...100)

5.2.4. Äriseadustik

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti äriseadustiku komponendi osas 61 riigi hulgas heal 15. kohal ja Eesti koht on läbi aja olnud suhteliselt stabiilne.

Äriseadustiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtete asutamine on lihtne (3. koht, langes 1 koha)
- Valitsuse toetuste osakaal SKP-st on madal (5. koht, tõusis 1 koha)
- Ettevõtte asutamismenetlus on võimalik läbi viia kolme toiminguga (6. koht, tõusis 9 kohta)
- Protektsionism ei kahjusta äritegevust (6. koht, tõusis 2 kohta)
- Paindlikud tööregulatsioonid (7. koht, langes 3 kohta)
- Ettevõtte asutamise mediaanaeg on neli päeva (8. koht, tõusis 3 kohta)
- Töötuse õigusaktid soodustavad uue töökoha otsinguid (9. koht, langes 1 koha)

Nõrkused

- Riigi omandis olevad ettevõtted häirivad teatud määral majandust (44. koht, tõusis 2 kohta)
- Investeeringustiimulid ei ole välisinvestoritele piisavalt atraktiivsed (43. koht, langes 16 kohta)
- Immigratsiooniseadused raskendavad välistööjõu värbamist (39. koht, tõusis 1 koha)

Äriseadused aitavad korraldada Eesti majandust suhteliselt efektiivselt. Eestis on lihtne firmat luua (3. koht), sest seadusandlus ei loo sellele takistusi. Ettevõtte asutamismenetlusel on vaja teha kolm toimingut (6. koht) ja äri saab alustada nelja päevaga (8. koht). Tööregulatsioonid on paindlikud (7. koht) ega takista ettevõtlust ning töötusealane seadusandlus (9. koht) soodustab uue töökoha otsimist. Valitsuse toetused era- ja avaliku sektori ettevõtetele moodustavad 0,4% SKP-st, ning selle näitajaga oleme 5. kohal. Protektsionism (6. koht) ei kahjusta ning tollitariifid (15. koht) ei tõkesta ettevõtete äritegevust. Riigihanked on piisavalt avatud välisriikide pakkujatele (18. koht) ning välisinvestoritel on võimalik omandada kontroll kodumaistes firmades (16. koht).

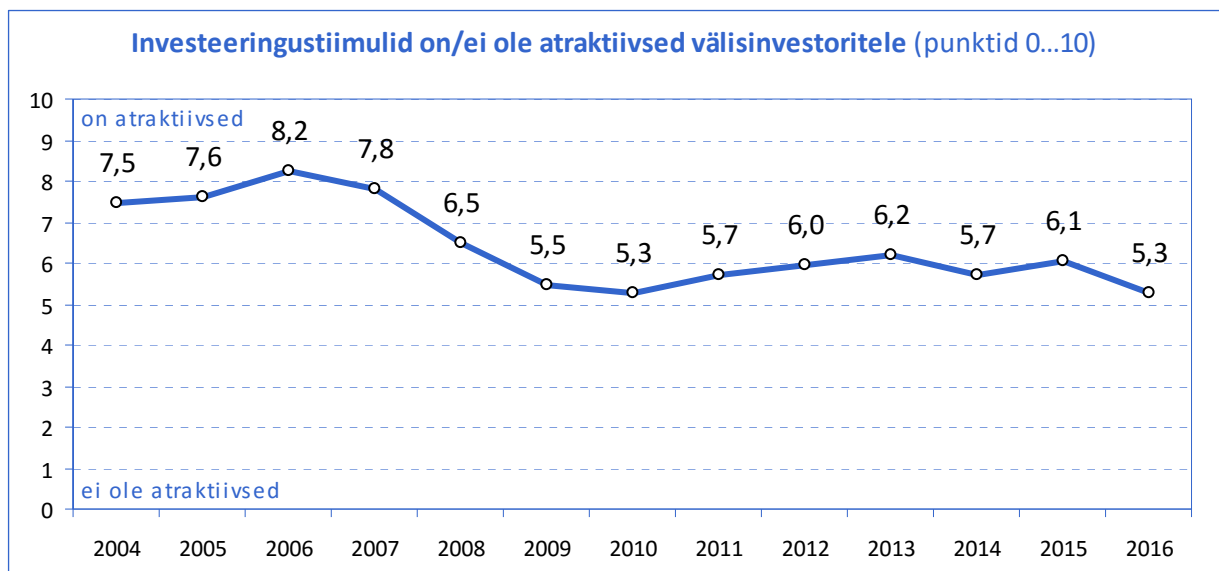
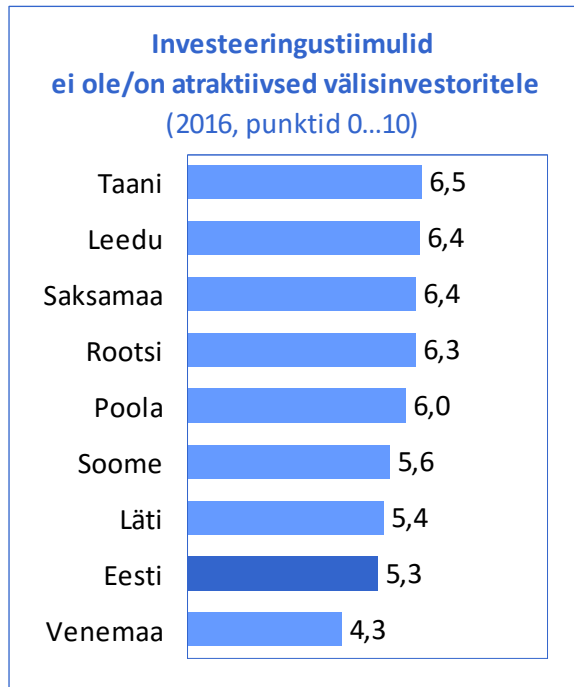
Ligipääsetavus välis- ja kodumaisele kapitaliturule (29. koht) on keskmine. Varimajandus majandusarengut oluliselt ei kahjusta (32. koht). Toetused teatud määral moonutavad õiglast konkurentsi ja majanduslikku arengut (36. koht) ning konkurentsialase seadusandluse tõhusus kõlvatu konkurentsi ennetamisel (33. koht) võiks olla parem. Välistööjõu riiki lubamist reguleerivat seadusandlust (39. koht) on kaasajastatud, kuid ettevõtjatele tekitab see endiselt takistusi.

Investeeringustiimulid

Eesti ettevõtete juhtide hinnangul ei ole meie investeeringustiimulid välisinvestoritele ülemäära atraktiivsed – 2016. aasta edetabelis olime 43. kohal (ettevõtete juhtide hinne 5,3 punkti). Eesti ettevõtete juhtide hinnangul olid investeeringustiimulid välisinvestoritele atraktiivsemad kuni 2007. aastani (hinne oli siis vahemikus 7,5–8,2 punkti). Majanduskriisist alates on meie investeeringustiimulid ettevõtete juhtide hinnangul olnud mõnevõrra vähem atraktiivsed. 2009. aastast alates on olnud hinne investeeringustiimulitele vahemikus 5,3–6,2 ning 2016. aastal oleme langenud tagasi aegade madalaimale tasemele.

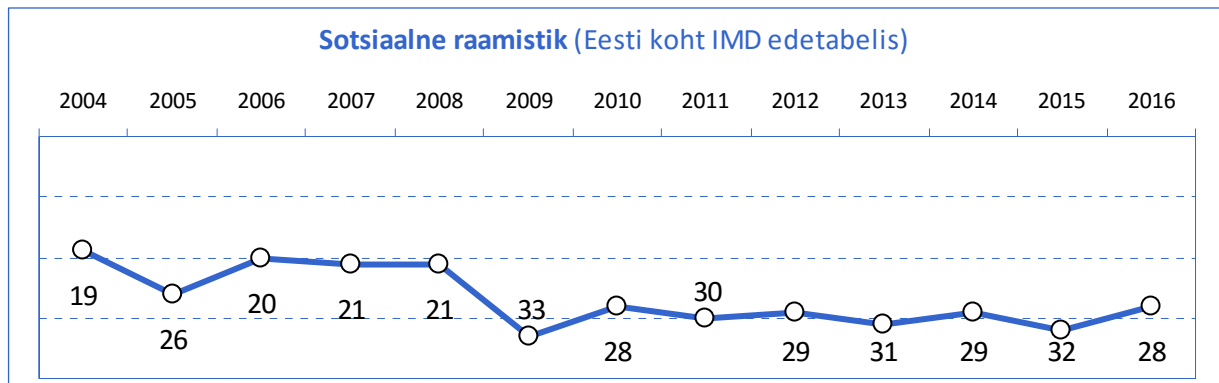
Läänemere riikide investeeringustiimulite keskmine hinne (5,8 punkti) on mõnevõrra kõrgem kõigi IMD uuringus osalenud riikide keskmisest (5,7 punkti). Kõrgeima hindega (8,9 punkti kümnest) hinnati Iirimaa investeeringustiimuleid (kelle tulumaksusüsteemi seaduslikkuse osas on Euroopa Komisjon alustanud nüüdseks menetluse). Läänemere riikidest on investeeringustiimulite kahekümne parema hulgas Taani, Leedu, Saksamaa ja Rootsi, kus 2016. aastal jäi hinne vahemikku 6,3–6,5 punkti. Keskmisest vähematraktiivseteks hinnati investeeringustiimuleid Soomes, Lätis ja Eestis (hinne vahemikus 5,3–5,6 punkti). Venemaal hinnati investeeringustiimuleid teistest Läänemeriikiidest nõrgemateks, 2016. aastal jäädi 61. riigi seas 4,3 punktiga viimase kümne hulka.

Eesti on lähtunud välisinvesteeringute riiki meelitamisel poliitikast, kus investoritele erandeid ja soodustusi ei tehta. Ärikeskkonda on üritatud hoida ühtemoodi atraktiivne kõikidele välisinvestoritele. Leedu on võimaldanud teatud tingimustel tavapärasest suuremaid stiimuleid. Leedus asub seitse erimajandustsooni kus esimesel kuuel aastal on ettevõtte tulumaksumäär 0% ning järgmisel kümnel aastal 50% tavamäärast, lisaks ei maksustata dividende ja kinnisvara. Leedu ettevõtluse arendamise agentuur „Invest Lithuania” võimaldab välisinvestoritel „Smart Invest LT+” programmi raames kasutada stiimuleid teadus- ja arendustegevusse panustamisel. Juhul kui Eesti kavatseks välisinvestoritele stiimuleid suurendada, siis oleks eelkõige mõttekas keskenduda kõrgtehnoloogiliste investeeringute riiki meelitamisele.

5.2.5. Sotsiaalne raamistik

Eesti positsioon sotsiaalse raamistiku osas on IMD konkurentsivõime edetabelis aastaga paranenud ning Eesti on tõusnud 61 riigi hulgas 28. kohale.

Sotsiaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kohtusüsteem on õiglaselt korraldatud (24. koht, lages 3 kohta)
- Poliitilise ebastabiilsuse risk on suhteliselt väike (27. koht, tõusis 5 kohta)
- Sissetulekute jaotus pole liialt ebavõrdne (GINI 24. koht, tõusis 10 kohta)

Nõrkused

- Vananev ühiskond piirab majanduse kasvu ja arengut (56. koht, koht ei muutunud)
- Sotsiaalne sidusus on suhteliselt madal (38. koht, tõusis 2 kohta)
- Naiste väike osakaal parlamendis (38. koht, langes 2 kohta)
- Sooline ebavõrdsus (33. koht, langes 6 kohta)

Eestit võib riikide võrdluses pidada suhteliselt tugevaks õiglase kohtusüsteemi poolest ja madala poliitilise ebastabiilsuse riski järgi (vastavalt 24. ja 27. koht). Eesti nõrkusteks teiste riikidega võrreldes on märgatav sooline ebavõrdsus (33. koht), naiste väike kaasatus ühiskonna juhtimises ja poliitikas (38. koht) ning madalavõitu sotsiaalne ühtekuuluvus (38. koht).

Võrreldes teiste riikidega, paistab Eesti negatiivselt silma rahvastiku kiire vananemine poolest (56. koht). Rahvastiku vananemine ja sellest tulenev tööjõu nappus ning kulude tõus on Eestis üheks olulisemaks majanduse arengut piiravaks teguriks. Ühiskonna vananemine on iseloomulik paljudele arenenud riikidele ja kahjuks on Eesti vananeva rahvastiku osatähtsuse järgi võrdlustabeli eesotsas. Järgnevatel aastakümnetel suureneb Eestis eakate inimeste osakaal veelgi kiiremini ja väheneb tööealiste elanike arv.

Eestis kasvavad elanikkonna vananemisega paratamatult kõikvõimalikud kulud sotsiaal- ja tervisekaitse valdkonnas, mis suurendab omakorda töötavatele inimestel lasuvat koormust. Siiski saab positiivse poole pealt märkida, et tööealise elanikkonna kahanemise tempo on Eestis viimase kolme aasta jooksul aeglustunud. Selle põhjuseks on nii suremuse vähenemine kui ka rändesaldo paranemine. Et vähendada koormust sotsiaalkindlustussüsteemile ja parandada selle jätkusuutlikkust, on riik sunnitud otsima aktiivselt lahendusi, kuidas saada rohkem inimesi tööturule ja neid seal võimalikult kaua hoida.

Kuigi Eestile antud IMD hinnangu järgi on vananev elanikkond majanduse arengule suureks takistuseks, on Eesti positsioon hindamisskaalal jäänud viimasel kolmel aastal stabiilseks (keskeltläbi 2,3 punkti 10-pallisel skaalal). Samas on paljudele teistele Läänemere-äärsetele riikidele antud hinnangud muutunud negatiivsemaks. Kui veel 2015. aastal asus Eesti kaheksa võrdlusaluse Läänemere riigi

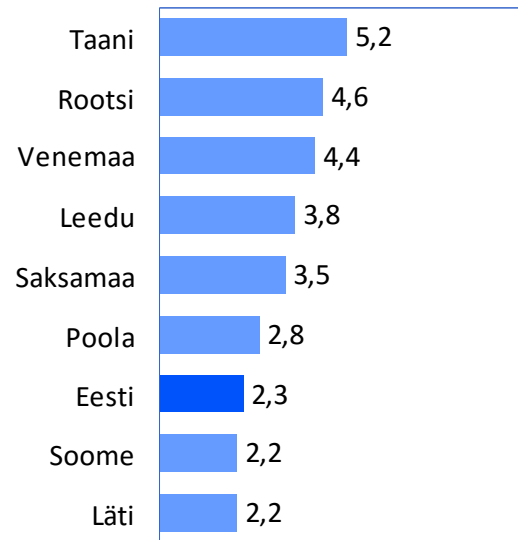
hulgas viimasel kohal, siis 2016. aastal langesid Eestist tahapoole nii Läti kui ka Soome. Kõige enam ongi aastaga langenud Läti hinnang, mis kukkus 2,9 punktilt 2,2 punktile. Lätigi probleemiks on jätkuvalt rahvaarvu kiire kahanemine, mida on oluliselt mõjutanud väljarände saldo suurenemine. Soome ettevõtjate hinnangud on langenud juba mitmel järjestikusel aastal ja 2016. aastal asetus Soome vananeva elanikkonna ebasoodsa mõju poolest majanduse arengule Lätiga samale tasemele (2,2 punkti).

Kõige positiivsem oli 2016. aastal olukord Taanis, kus vananev elanikkond piiras majanduse arenguprospektiivi ettevõtjate hinnangu põhjal kõige vähem (5,2 punkti). Kuigi ka Rootsis hinnati olukorda paremaks kui aasta tagasi, ei olnud kasv nii kiire ja sellega jäi 2015. aastal esikohal olnud Rootsi seekord Taanist maha (4,6 punkti). Varasemast

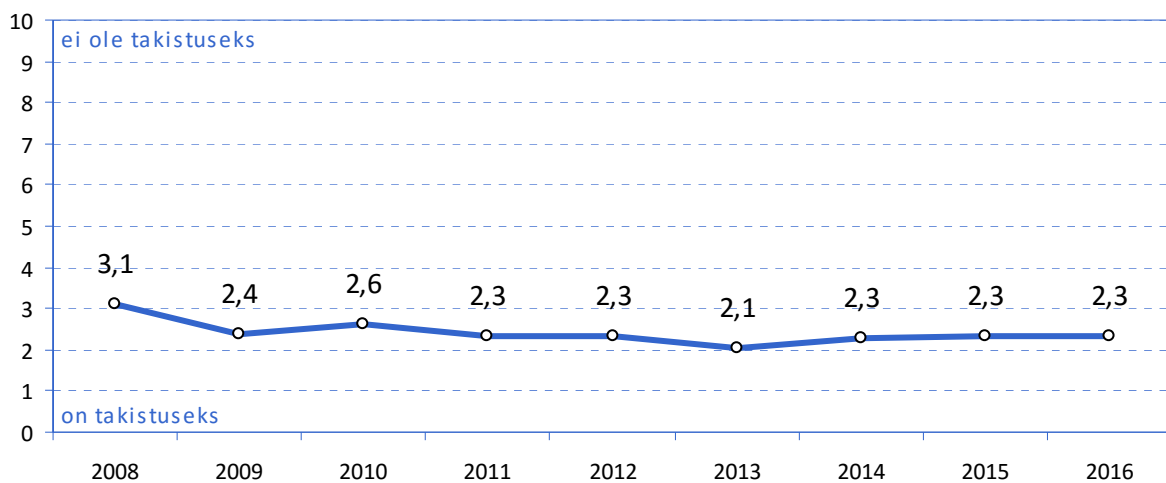
parema hinnangu on konkurentsi edetabelis saanud veel ka Venemaa (4,4 punkti 2016. aastal, 3,9 punkti 2015. aastal) ja Saksamaa (3,5 punkti 2016. aastal, 3,1 punkti 2015. aastal). Sarnaselt Läti ja Soomega on aga langenud Poolale antud hinnang (2,8 punkti 2016. aastal, 3,2 punkti 2015. aastal).

Eesti probleemiks lisaks elanikkonna vananemisele on ka see, et rahvaarv on samuti pikka aega vähenenud. Tööealise rahvastiku vähenemise leevendamiseks on esialgu hoidutud sisserände suurendamisest ja nii on enam püütud panustada olemasoleva elanikkonna tööhõive laiendamisse. Seetõttu on võetud kasutusele meetmeid, mis suurendaksid tööhõive määra aktiivsest tööturust eemalejäänud inimestele, sealhulgas vanemaelistele ja terviseprobleemidega inimestele. Aktiivse tööturupoliitika sihiks on aidata elanikel toime tulla kiirete muutustega tööturul, võimaldada ümberõpet ja paindlikku tööaega nii, et tööalaselt leiaks rakendust võimalikult palju pensioniealisi inimesi.

Vananev ühiskond ei ole/on takistuseks majanduse arengule (2016, punktid 0...10)

Vananev ühiskond ei ole/on takistuseks majanduse arengule Eestis (punktid 0...10)

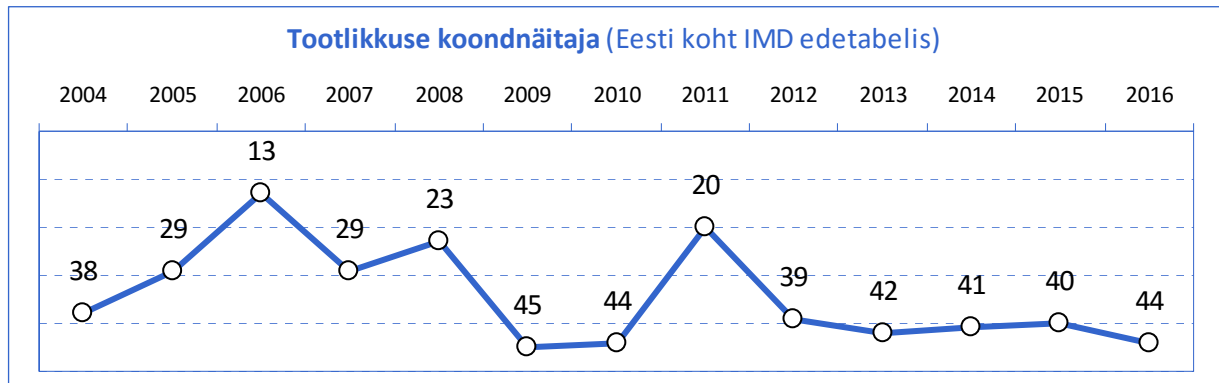

5.3. Äritegevuse efektiivsus

5.3.1. Tootlikkus

Eesti on IMD konkurentsivõime edetabelis tootlikkuse komponendi osas langenud 61 riigi arvestuses 44. kohale, mis on langus tagasi 2009.–2010. aasta majanduskriisi aegsele tasemele.

Tootlikkuse komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Tootlikkus põllumajanduses (põllumajanduse SKP hõivatu kohta, 21. koht, langes 3 kohta)

Nõrkused

- Negatiivne tootlikkuse reaalkasv (SKP muutus töötaja kohta, %, 55. koht, langes 37 kohta)
- Madal tootlikkus tööstuses (tööstuse SKP hõivatu kohta, 52. koht, langes 4 kohta)
- Töajõu tootlikkuse ebapiisav konkurentsivõimelisus rahvusvahelises võrdluses (küsitlus, 45. koht, tõusis 2 kohta)
- Madal tootlikkus töötaja kohta ostujõu pariteedi alusel (41. koht, langes 1 kohta)

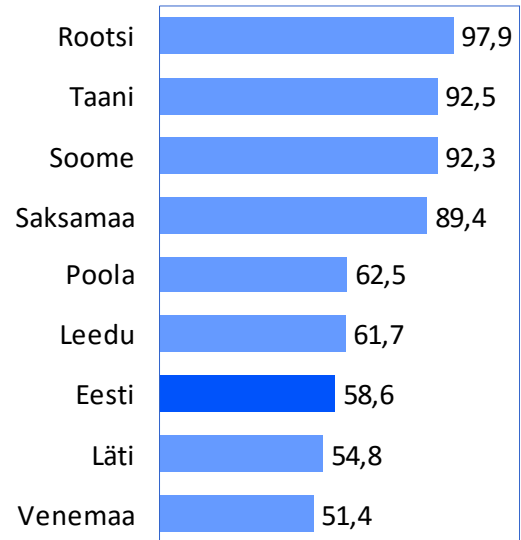
Tootlikkuse võrdlemiseks riikide vahel on sobilik kasutada **SKP ostujõu pariteedi (PPP) alusel ühe töötaja kohta aastas** (tuh USD), kuna see indikaator elimineerib hinnataseme erinevuse eri riikide vahel ning arvestab töötajate arvuga riigis. Selle näitaja kohaselt oli tootlikkus töötaja kohta Eestis 2015. aastal 59 tuhat USD, 3 tuhande USD võrra suurem kui 2014. aastal. Naaberriikidega võrreldes on tootlikkus töötaja kohta Eestis sarnaselt eelmise aastaga kõrgem Lätist ja Venemaast, aga jääb endiselt madalamaks Poola ja Leeduga võrreldes. Skandinaavia riikidega võrreldes on tootlikkus töötaja kohta Eestis tunduvalt madalam ning võrreldes eelmise aastaga on erinevus Rootsiaga, kus on võrreldud riikidest kõrgeim tootlikkus, pigem suurenenud.

Kui majanduskriisijärgsetel aastatel oli tootlikkuse reaalkasv töötaja kohta (SKP muutus töötaja kohta) olnud positiivne, siis 2015. aastal muutus kasv negatiivseks ning Eesti jäi IMD edetabelis 55. kohale (eelmisel aastal 18. koht), mis on ilmselt üheks põhjuseks, miks Eesti koht edetabelis sel aastal tootlikkuse osas langes. Negatiivne tootlikkuse reaalkasvu väärtus oli tingitud sellest, et SKP kasvas 2015. aastal aeglasemini kui hõivatute arv. Negatiivne tootlikkuse reaalkasv pikemaajaliselt võib ohustada Eesti majanduse konkurentsivõimet.

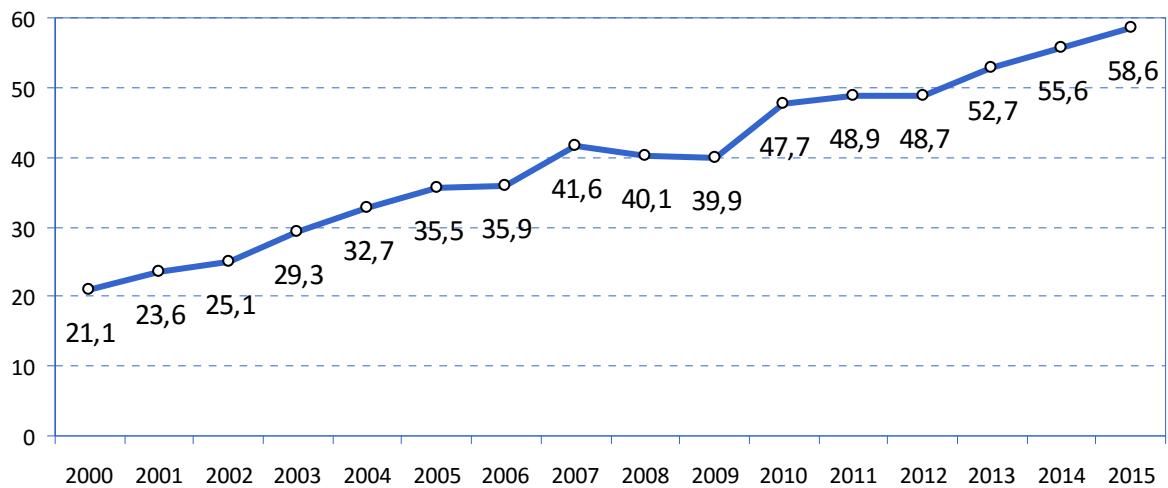
Tootlikkuse kasvu suurendavatel tegevustel on kõige suurem mõju lisandväärtusele ning seeläbi majanduskasvule, mis on aga viimastel aastatel jäänud oodatust tagasihoidlikumaks.

Eesti on seadnud Konkurentsikava "Eesti 2020" üheks eesmärgiks tootlikkuse kiire kasvu saavutamise läbi suurema kapitalimahukuse ning kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kaudu. Viimasel viiel aastal on tootlikkuse reaalkasv hõivatu kohta jäänud oodatust madalamaks ja püstitatud eesmärgid täitmata. Tootlikkuse kasvu pidurdavad vähesed investeeringud kaasaegsesse tehnoloogiasse ja vähene panustamine arendustegevusse.

Tootlikkus ostujõu pariteedi alusel (2015, tuh USD/töötaja kohta)

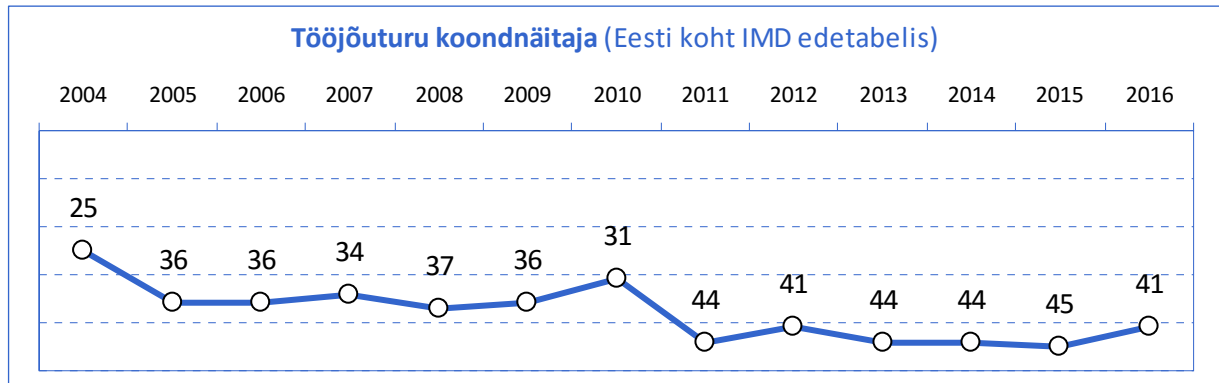

Tootlikkus ostujõu pariteedi alusel Eestis (tuh USD/töötaja kohta)

5.3.2. Tööjõuturg

2016. aastal asus Eesti tööjõuturu komponendi osas 61 riigi võrdluses 41. kohal, parandades aastaga oma positsiooni 4 koha võrra. Samas pole Eesti alates 2005. aastast tööjõuturu näitaja poolest 30 esimese riigi hulka mahtunud.

IMD konkurentsivõime edetabeli tööjõuturu teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: tööjõukulud, töösuhted ning kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus.

Tööjõuturu komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Suur naistööjõu osakaal kogu tööjõust (5. koht, tõusis 2 kohta)
- Töötajate koolitamise olulisus ettevõttele (küsitlus, 11. koht, tõusis 6 kohta)
- Töösuhete tulemuslikkus (küsitlus, 13. koht, langes 1 koha)
- Suur tööjõu osakaal elanikkonnast (20. koht, tõusis 4 kohta)
- Talentide värbamise ja hoidmise olulisus ettevõttele (küsitlus, 22. koht, tõusis 1 koha)

Nõrkused

- Ebapiisav kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus (küsitlus, 61. koht, koht ei muutunud)
- Pädevate tippjuhtide puudus (küsitlus, 8. koht, langes 5 kohta)
- Finantsspetsialistide puudus (küsitlus, 7. koht, langes 1 koha)
- Ajude äravoolu negatiivne mõju riigi konkurentsivõimele (küsitlus, 47. koht, tõusis 8 kohta)
- Tippjuhtide vähene rahvusvaheline kogemus (küsitlus, 46. koht, tõusis 2 kohta)

Kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus tööjõuturul on hea ettevõtluskeskkonna üks olulisemaid tunnuseid. Suuresti sõltub see riigi hariduspoliitikast, kuivõrd see arvestab ettevõtete tööjõu vajadust, ning teiselt poolt ka riigi demograafilisest olukorrast. Eesti ettevõtetejuhtide hinnangud kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavusele on kõikunud vastavalt majandustsüklile – kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus buumi ajal langes (tööhõive suurenes) ning kriisi ajal tõusis (tööhõive vähenes), kuid tervikuna on see probleem olnud ettevõtjate jaoks läbi aastate üks valukohti. Eesti asub 61 riigi hulgas 3,2 punktiga jätkuvalt viimasel 61. kohal. Ilmselt vajaks see eraldi uuringuid, miks on just Eestis juhtide ja heade spetsialistide nappus nii suur probleem.

Läänemere riikidest on kvalifitseeritud tööjõu vajadus paremini rahuldatud Soomes, Taanis, Poolas, Rootsis, Venemaal ja Leedus (kõigil ettevõtetejuhtide poolt antud hinne üle 6 punkti), mõnevõrra kehvemini on kvalifitseeritud tööjõu olemasolu tagatud Saksamaal ja Lätis (hinne vastavalt 5,6 ja 5,2 punkti). Eesti on selle olulise konkurentsivõime näitaja poolest jätkuvalt väga halvas seisus – 9 riigi võrdluses viimasel kohal. Kui Põhjamaad saavad kvalifitseeritud tööjõu nappusele leida leevendust

kõrgema palgataseme abil vaesematest riikidest tööjõudu üles ostes, siis madalama palgatasemega riike (kuhu Eesti kuulub) ähvardab oht, et riigis koolitatud kvalifitseeritud tööjõud läheb välismaale (Eesti vastav näitaja on 3,5 punkti 10-st ning 47. koht, mis paranes aastaga 8 koha võrra).

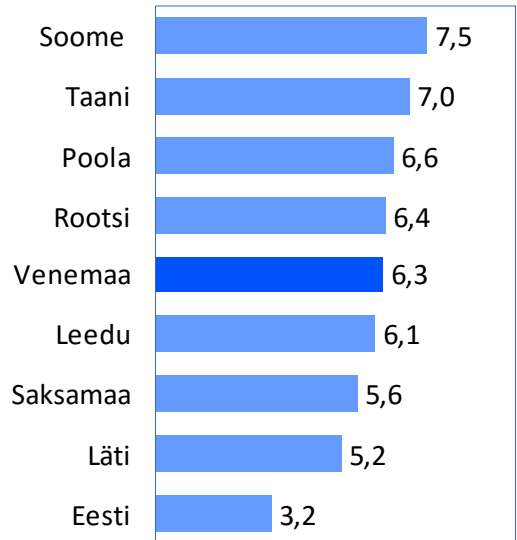
Kõrgelt haritud Eesti elanike välismaale kolimine vähendab muuhulgas heade juhioskustega spetsialistide hulka sünniriigis. Ettevõtte edukus ja sellega kaasas käiv kõrge tootlikkus sõltub paljuski ettevõttejulist. Nende endi arvates ei ole Eestis piisavalt pädevaid tippjuhte, kes ettevõtte ja kaudselt ka Eesti lisandväärtust tõstaksid (3,8 punktiga edetabeli 58. koht, positsioon halvenes aastaga 5 koha võrra).

Ettevõtete areng rahvusvahelistel turgudel on suurendanud nõudlust mitte ainult IT-spetsialistide, vaid ka heade finantsspetsialistide järele. Finantsala spetsialistide kättesaadavuse hinnang on langenud 2001. a 6,1-lt 2016. a 4,9-le (57. koht). Eesti 2016. a näitaja on teiste Läänemere riikide vastavast näitajast kahjuks kõige kehvem. Taani, Rootsi, Poola, Soome ja Saksamaa ettevõttejuhid on hinnanud finantsspetsialistide kättesaadavust enam kui 7 punktiga. Ka Venemaal, Lätis ja Leedus pole spetsialistide saadavusega nii suuri probleeme kui Eestis.

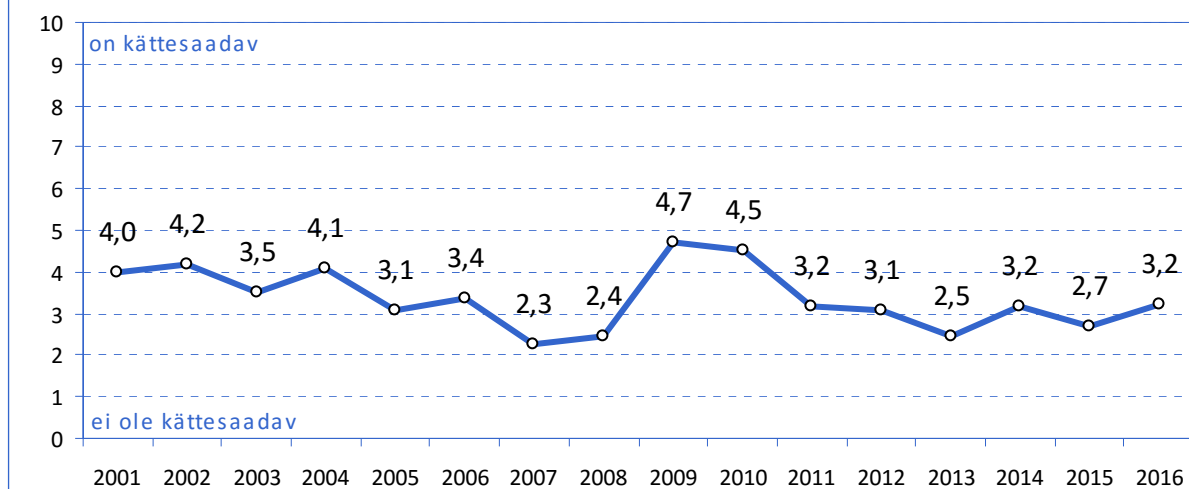
Et sulandada nii rahandusalase hariduse kui ka teiste erialade värsked omandajad paremini tööturule, on vaja parandada praktikavõimalusi. Eesti asub praktikavõimaluste näitaja osas 4,8 punktiga 30. kohal ja kuigi koht on 14 kohta kõrgemal kui 2015. a, siis arenguruumi on veel palju. Eestis töökoha mitteleidmine paneb nii mõnegi noore pikemaks ajaks välismaale reisima ja/või tööd otsima minema.

Tööjõuturu suureks väljakutseks on viia vastavusse ettevõtete nõutavad teadmised ja oskused ülikoolilõpetajate omadega ehk parem koostöö kõrgkoolide ja ettevõtete vahel. Spetsialistidele ja juhtidele muutub Eesti tööturg atraktiivsemaks ka palgataseme tõustes. 2016. aastal oli juhtide palgatase 61 riigi hulgas 48. kohal.

Sobivate oskustega tööjõud ei ole/on kättesaadav (2016, punktid 0...10)

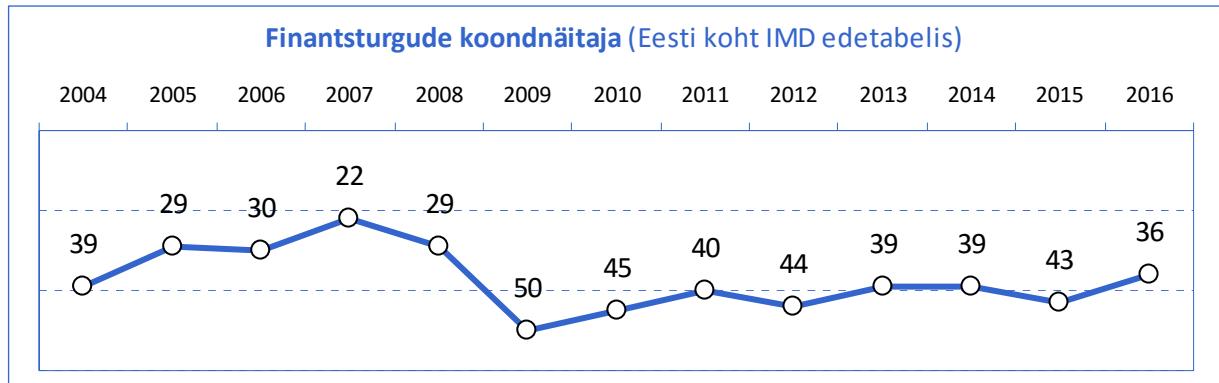

Sobivate oskustega tööjõud on/ei ole Eestis kättesaadav (punktid 0...10)

5.3.3. Finantsturud

Finantsturgude komponendi osas on Eesti 61 riigi seas 36. kohal ja Eesti on aastaga selle äritegevuse komponendi osas oma konkurentsipositsiooni parandanud. Suurema panuse koondnäitaja paranemisse andsid börsiindeksi tõus, ülevõtmiste ja ühinemiste mahu suurenemine ning riskikapitali parem kättesaadavus.

IMD konkurentsivõime edetabeli finantsturgude teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: pankade efektiivsus, aktsiaturu toimimine ning finantsjuhtimine. Väikeriigina on Eesti puhul keskmisest madalam koht tingitud paljuski finantsturu väikesest mahust.

Finantsturgude komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ühinemis- ja ülevõtmistegevuste tehingute arv börsil noteeritud ettevõtete arvu suhtes (13. koht, tõusis 40 kohta)
- Riskikapitali kättesaadavus ettevõtetele (küsitlus, 15. koht, tõusis 8 kohta)
- Laenu kättesaadavus äritegevuseks (küsitlus, 17. koht, tõusis 5 kohta)
- Börsiindeksi tõus (18. koht, tõusis 41 kohta)
- Rahalise riskifaktori käsitlemine (küsitlus, 19. koht, tõusis 1 koha)
- Pangandusseaduste kõrge arengutase (küsitlus, 20. koht, tõusis 1 koha)

Nõrkused

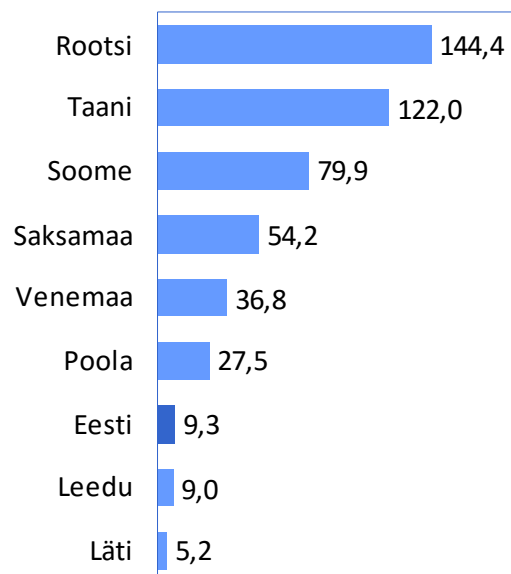
- Börsil noteeritud kodumaiste ettevõtete väike arv (60. koht, langes 1 koha)
- Madal börsi kapitalisatsioon (rahalisel mahus 59. koht, osakaaluna SKP-st 55. koht, koht ei muutunud)
- Pangandussektori varade väike maht suhtes SKP-sse (45. koht, langes 2 kohta)
- Börs ei paku ettevõtetele piisavalt finantseerimisvõimalusi (42. koht, langes 6 kohta)
- Börsi kauplemismaht elaniku kohta on väike (50. koht, koht ei muutunud)

Ettevõtetus saab edukalt areneda, kui ettevõtte arenguks on võimalik turult saada piisavalt finantsvahendeid. IMD kasutab riigi äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks erinevaid börsiaktiivsust kajastavaid näitajaid, nendest üheks olulisemaks on börsi kapitalisatsioon SKP suhtes, mis näitab kohaliku aktsiabörsi suurust ja erakapitali olulisust majanduses. Eesti börs on maailma mõistes väga väike. Börsi kapitalisatsioon SKP suhtes oli 2015. aastal vaid 9,3%, millega Eesti oli 61 riigi hulgas 55. kohal. Börsil noteeritud 16 ettevõtte arvult oli Eesti 60. kohal. Eestile on iseloomulikud olnud suured kapitalisatsiooni kõikumised. 2004. aastal oli börsi kapitalisatsioon Eestis kõige suurem (55% SKP suhtes), sellele järgnenud suure languse põhjustas Hansapanga lahkumine börsilt.

IMD poolt kasutatud maailmapanga andmetel on teistest Läänemere riikidest edukaim Rootsi, kus börsi kapitalisatsioon oli 144% SKP suhtes (võrdne tase USA-ga). Järgnesid Taani 122% ja Soome 80% börsi kapitalisatsiooniga SKP suhtes. Saksamaa, Venemaa ja Poola börsi kapitalisatsioon jäi vahemikku 28–54% SKP-st. Eesti koos Läti ja Leeduga kuulub riikide hulka, kus börsiettevõtteid on vähe ja börsi roll majanduses väike (kõigil börsi osakaal alla 10% SKP-st).

Ettevõtjate hinnangul ei paku Eesti börs piisavalt võimalusi ettevõtete finantseerimiseks, siin oleme viimase aastaga positsiooni parandanud kuue koha võrra, kuid oleme 61 riigi hulgas 4,7 punktiga jätkuvalt tagasihoidlikul 42. kohal. Eesti lähiriikidest asub selle näitaja poolest meist tagapool ainult Läti (47. kohal) ja Venemaa (52. kohal).

Börsi kapitalisatsioon (2015, % SKP-st)

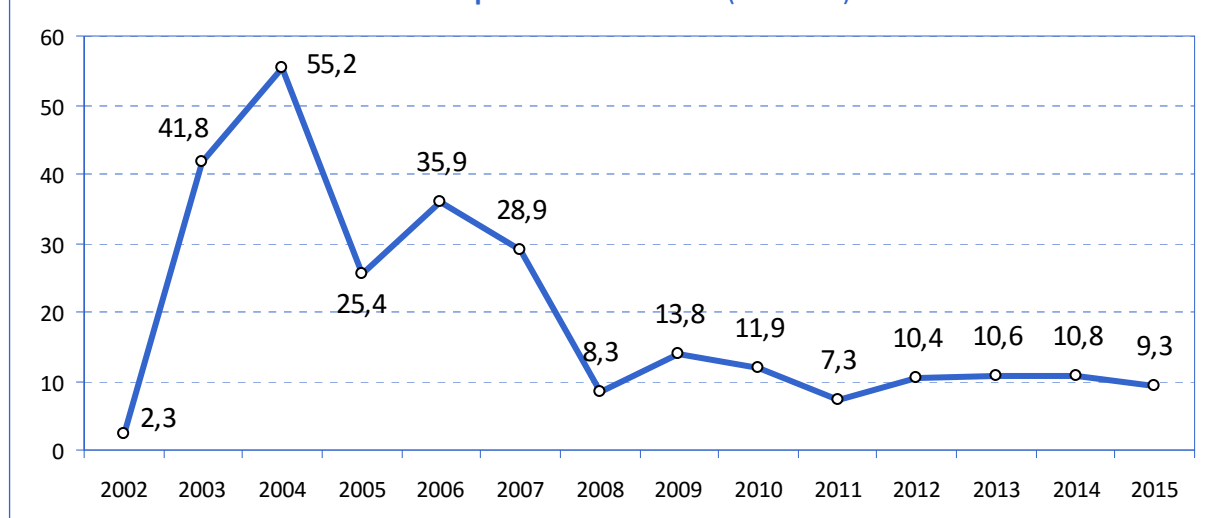

Eesti ettevõtjad otsivad rahastamisvõimalusi enamasti mujalt kui börsilt. Peamisteks põhjusteks on suurte ettevõtete vähesus ja soodne laenukeskkond koos aegade madalaimate intressimääradega euroalas. Eesti asub ettevõtete äritegevuseks laenu saamise näitaja (5,3 punkti) poolest edetabeli 17. kohal, eespool Soome, Taani, Poola, Leedu, Läti ja Venemaa vastavast näitajast.

Laenamise ja võla mõjuga konkurentsivõimele on Eesti ettevõtted rahvusvaheliselt keskmike hulgas (5,3 punktiga 36. koht).

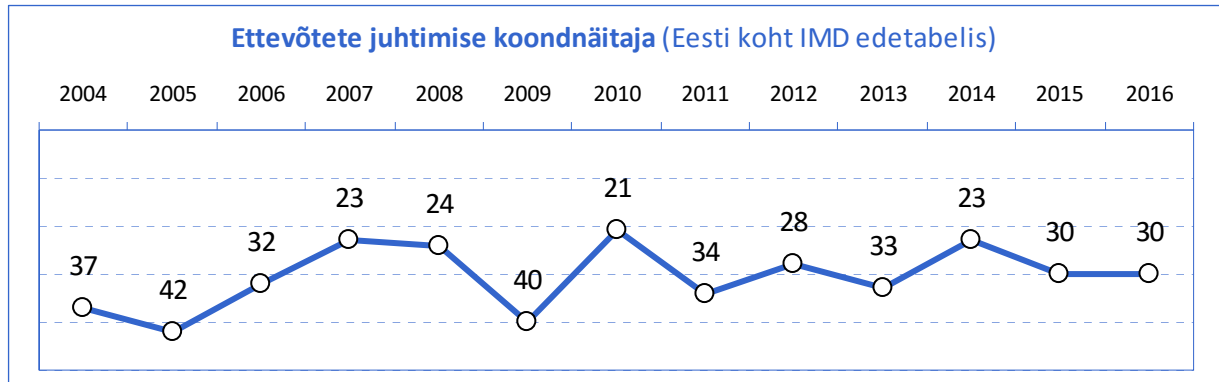
Eesti riik saaks kohalikku börsi elavdada, viies investoritele atraktiivsemad riigifirmad osaliselt börsile. See aitaks ettevõtlusesse kaasata nii välis- kui ka kodumaist kapitali. Väikeaktsionäride huviga arvestav ja läbipaistev dividendipoliitika võimaldaks kaasata börsile hoiustel seisvat raha (mis hetkel teenib vähest või olematut tulu) ning pensionifondide kapitali.

Börsi kapitalisatsioon Eestis (% SKP-st)

5.3.4. Ettevõtete juhtimine

Ettevõtete juhtimispraktikate taseme poolest on Eesti rahvusvahelises konkurentsivõimes keskmisel tasemel (61 riigi hulgas 30. kohal). Võrreldes eelmise aastaga, püsib Eesti selle valdkonna edetabelis samal positsioonil.

Ettevõtete juhtimise komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtetejuhtide ettevõtlikkus (küsitlus, 14. koht, tõusis 8 kohta)
- Klientide rahulolu väärtustamine ettevõttes (küsitlus, 16. koht, tõusis 5 kohta)
- Auditeerimise ja raamatupidamise tava rakendamine ettevõttes (küsitlus, 25. koht, langes 9 kohta)
- Ettevõtete hea kohanemisvõime turu muutustega (küsitlus, 26. koht, langes 5 kohta)

Nõrkused

- Ettevõtete nõukogude suhteliselt väike efektiivsus (küsitlus, 47. koht, langes 9 kohta)
- Ettevõtetejuhtide vähene sotsiaalne vastutustunne (küsitlus, 45. koht, langes 5 kohta)
- Ettevõtetejuhtide vähene usaldusväärsus ühiskonnas (küsitlus, 38. koht, langes 7 kohta)

Kõige positiivsemalt paistab silma Eesti ettevõtetejuhtide hinnang juhtide ettevõtlikkusele. Aastaga on Eesti vastav koht riikide võrdluses tõusnud 8 koha võrra 14. kohale. Klientide rahulolu on jätkuvalt ettevõtetele oluline, Eesti on tõusnud 5 koha võrra 16. kohale. Ettevõttes auditeerimise ja raamatupidamise tava rakendamise poolest asub Eesti kõrge 7,5 punktiga 25. kohal. Samuti paistavad Eesti ettevõtjad silma hea kohanemisvõimega muutlikus turusituatsioonis (26. koht).

Probleemiks on ettevõtete nõukogude töö vähene efektiivsus (47. koht) ja ettevõtjate sotsiaalne vastutustunne (45. koht). Mõlemad Eesti näitajad on aastaga langenud (vastavalt 9 ja 5 kohta). Ettevõtetejuhtide usaldusväärsus ühiskonnas on aastaga halvenenud, Eesti on langenud 31. kohalt 38. kohale. Siin on ilmselt põhjuseks korruptsiooniskandaalid.

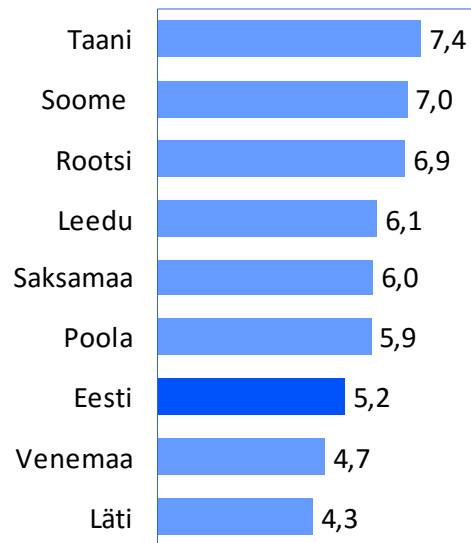
Kompetentne ja efektiivselt töötav nõukogu on äärmiselt oluline juhatusele selgete eesmärkide seadmisel ja juhatuse töö edukuse hindamisel. Eesti ettevõtetejuhtide hinnangul on Eestis **ettevõtete nõukogude efektiivsus** rahuldavast mõnevõrra parem, kuid rahvusvahelises võrdluses oleme 61 riigi hulgas alles 47. kohal. Viimase 15 aasta jooksul ei ole olukord oluliselt muutunud (punktisumma on jäänud vahemikku 4,8–6,0).

Läänemere riikide võrdluses on Eesti ettevõtete nõukogude töö efektiivsem ainult Läti ja Venemaa ettevõtete nõukogudest (Läti hinne on 4,3, Venemaal 4,7 ja Eestil 5,2 punkti). Aasta tagasi Eestil tihedalt

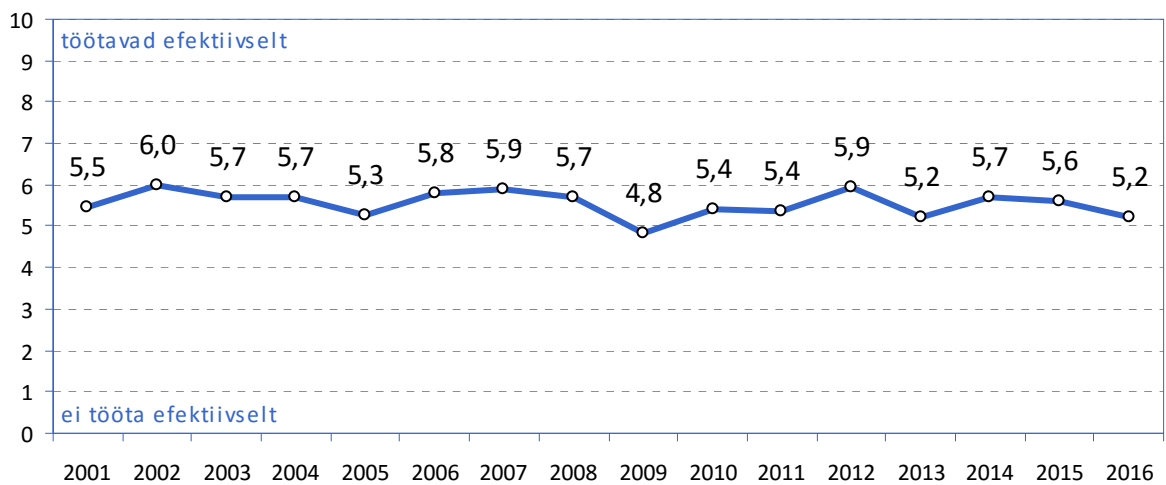
kannul olnud Poola edestab sel aastal Eestit 0,7 punktiga. Taanis on 9 riigi võrdluses ettevõtete nõukogude töö kõige efektiivsem (7,4 punkti).

Üheks põhjuseks, miks Eesti ettevõtjad ei hinda nõukogude tööd efektiivseks, on ilmselt probleemid riigiettevõtete nõukogudes. Riigikontroll, Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium ja 2016. aasta raporti vormistanud majandusarengu töögrupp on oma analüüsid välja toonud, et oleks vaja selgemalt sõnastada, mida omanik nõukogu liikmelt ootab, millised on nõukogu liikme ülesanded ja vastutus. Samuti tuleks täiustada riigiettevõtete nõukogude liikmete määramise põhimõtteid eesmärgiga tõsta nõukogude professionaalsust.

Ettevõtete nõukogud töötavad/ei tööta efektiivselt (2016, punktid 0...10)

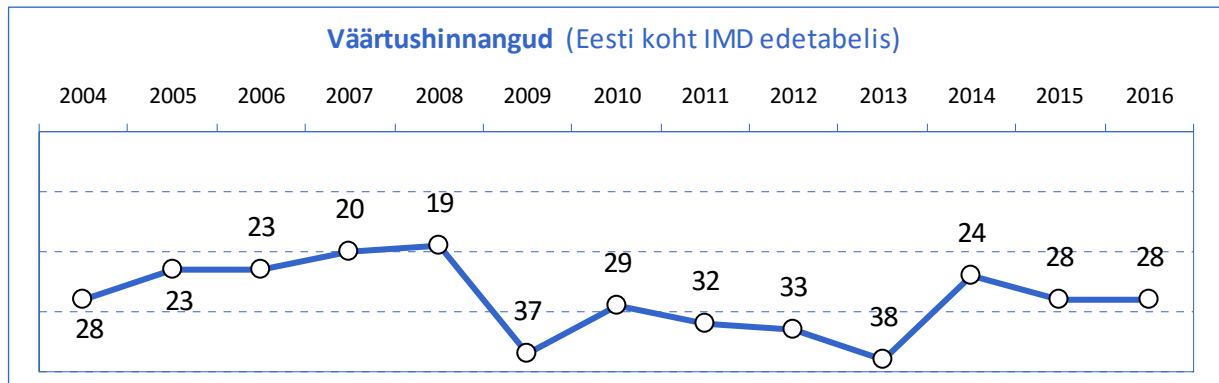
Ettevõtete nõukogud töötavad/ei tööta Eestis efektiivselt (punktid 0...10)

5.3.5. Väärtushinnangud

Ettevõtlust puudutavate hoiakute ja väärtuste osas asub Eesti rahvusvahelises (61 riigi) võrdluses 28. kohal, püüdes aastatagasel positsioonil.

Väärtushinnangute komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ühiskonna väärtushinnangud toetavad konkurentsivõimet (küsitlus, 17. koht, tõusis 4 kohta)
- Majanduslike ja sotsiaalsete reformide vajalikkuse mõistmine (küsitlus, 22. koht, langes 1 koha)
- Ettevõtte väärtused võtavad arvesse töötajate väärtushinnanguid (küsitlus, 26. koht, tõusis 6 kohta)

Nõrkused

- Rahvuskultuuri vähene avatus välismaistele ideedele (küsitlus, 48. koht, langes 15 kohta)
- Inimeste paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega (küsitlus, 41. koht, langes 24 kohta)

Ettevõttejuhtide hinnangul toetab Eesti ühiskonna väärtussüsteem konkurentsi (17. koht) ning ettevõtte väärtused arvestavad töötajate väärtushinnangutega (26. koht). Eesti on aastaga mõlema näitaja poolest tõusnud, vastavalt 4 ja 6 kohta. Ettevõtjate arvates mõistetakse ühiskonnas majandus- ja sotsiaalsete reformide olulisust (22. koht).

Probleeme valmistab kohatine välismaailmast tulevatele ideedele vastu olemine (6,1 punktiga 48. koht). Aastaga on Eesti, ettevõttejuhtide silme läbi, veel suletumaks muutunud, langedes 15 koha võrra tahapoole. Veelgi rohkem on langenud Eesti inimeste paindlikkuse ning uute väljakutsetega kohanemise näitaja, 24 koha võrra 41.-le kohale. Pingelisemaks muutunud rahvusvaheline olukord, terrorirünnakud ja migratsioonikriis on väikeriigi elanike hirme ja ohutunnet suurendanud ja poliitikutel ja arvamusiidritel on vajalik enne kiiret hukkamõistu püüda inimeste hirme mõista ja rahuliku selgitustööga pingeid maandada.

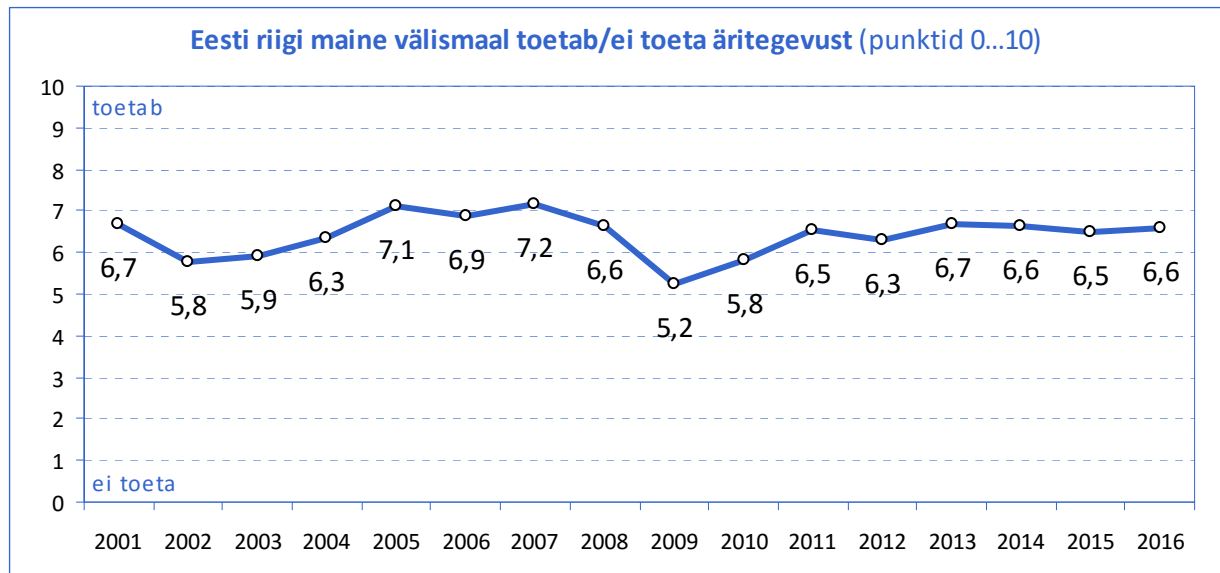
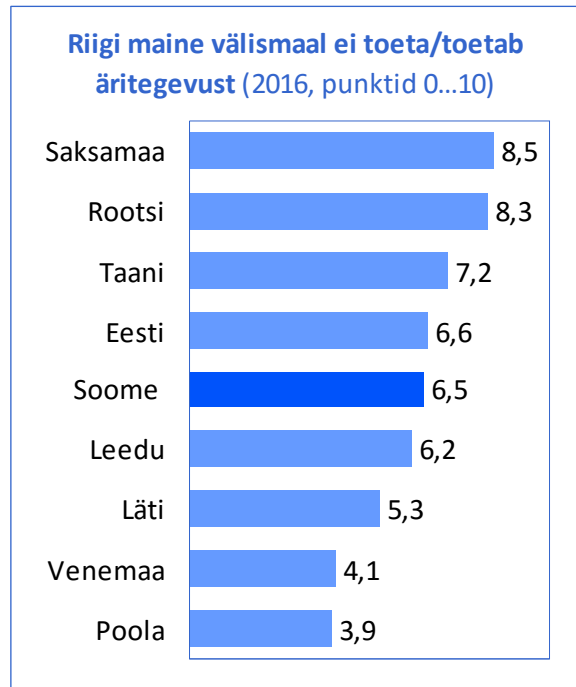
Eestis saadakse aru, et riigi hea maine välismaal aitab kaasa välisinvesteeringutele, soodustab turismi ja eksporti. Ettevõttejuhtide hinnang Eesti mainele välismaal on rahuldavast parem ja me oleme 61 riigi hulgas 29. kohal (aastaga langenud 1 koha võrra tahapoole). Hinnang Eesti mainele on olnud parem aastatel, mil Eesti liitus Euroopa Liidu ja NATO-ga (2004. a) ning majandusbuumi tipus (2007), majanduskriisi tingimustes hinnangud Eesti mainele langesid ja on majanduse taastudes jälle paranenud.

Võrreldes teiste Läänemere riikidega, hindasid 2016. aastal Saksamaa, Rootsi ja Taani ettevõttejuhid oma koduriigi mainet (7,2–8,5 punktiga) kõrgemini kui Eesti ettevõttejuhid (6,6 punktiga) ning

Soome, Leedu, Läti, Venemaa ja Poola ettevõtjate hinnangid kehvemini (3,9–6,5 punktiga). Eesti on aastaga nende 9 riigi võrdluses oma positsiooni ühe koha võrra parandanud, kuna Soome ettevõtjate hinnang oma riigi mainele on langenud 7,2-lt 6,5-le punktile.

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020 toob välja ühe väljakutsena ka Eesti rahvusvahelise kuvandi arendamise. Täpsemalt, Eesti teadvustamise põneva idufirmade riigina, usaldusväärse eksportijana ning paindliku tegevuskeskonnana. Riigi kuvand kujuneb aastakümnetega, seda rikkuda on tunduvalt kergem kui positiivsemaks muuta. Paratamatult saadab endisi liiduvabariike nõukogude aja kuvand kui odavatest, suletud ja natuke kummalistest riikidest ja see kuvand muutub vaid läbi ettevõtjate, turistide, äri ja kultuuripartnerite koostöö ja koostöö. Eesti on olnud viimastel aastakümnetel edukas e-riik ja kasutanud seda hästi ka oma uue kuvandi loomisel. Lisaks on Eesti ärikeskkond ja noorte innovaatilisus olnud aluseks paljude uute idufirmade tekkimisel – ka see on meie kuvandi üks osa.

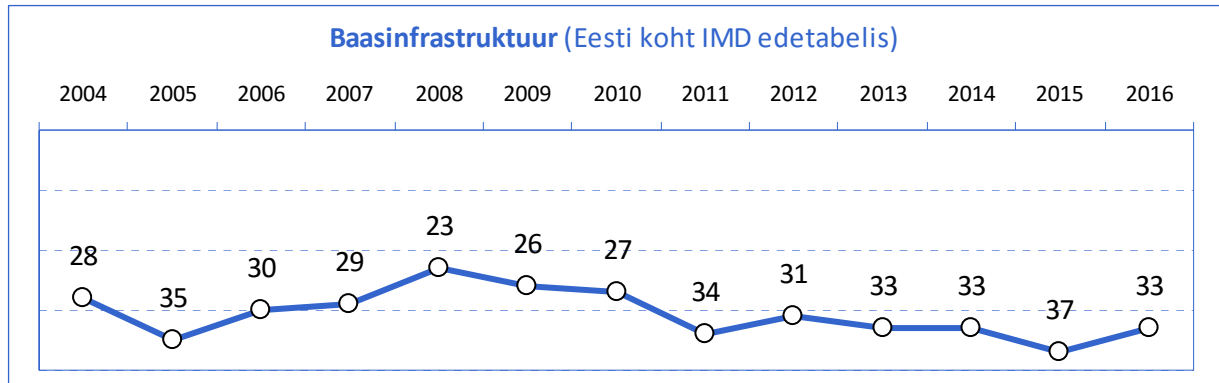
Enam kui riiklikud kuvandi kujundamise programmid ja reklaamikampaaniad kujundavad riigi mainet kvaliteetsete kaupade, teenuste ja kultuuri eksport ning atraktiivsus investoritele ja välispetsialistidele.

5.4. Infrastruktuur

5.4.1. Baasinfrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis asub Eesti baasinfrastruktuuri komponendi osas 33. kohal, mis on 4 koha võrra kõrgem kui aasta tagasi. Hinnangud tõusid tänu infrastruktuuri arengu ja korrashoiu paremale finantseerimisele.

Heal tasemel baasinfrastruktuur on majanduse arengu seisukohalt väga oluline, kuid suuri kapitalimahutusi nõudev komponent. Arenenud baasinfrastruktuuri tingimustes jääb rohkem vahendeid teadusliku infrastruktuuri arendamiseks.

Eesti baasinfrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Piisavalt põllumaad (m² inimese kohta, 11. koht, koht ei muutunud)
- Suhteliselt arenenud teedevõrgustik (km teid km² kohta, 18. koht, langes 1 koha)
- Suhteliselt hea toorainete kättesaadavus (küsitlus, 18. koht, tõusis 2 kohta)
- Piisav veevaru ja selle hea kättesaadavus (küsitlus, 20. koht, langes 3 kohta)
- Suhteliselt heal tasemel veetransport (küsitlus, 24. koht, langes 8 kohta)

Nõrkused

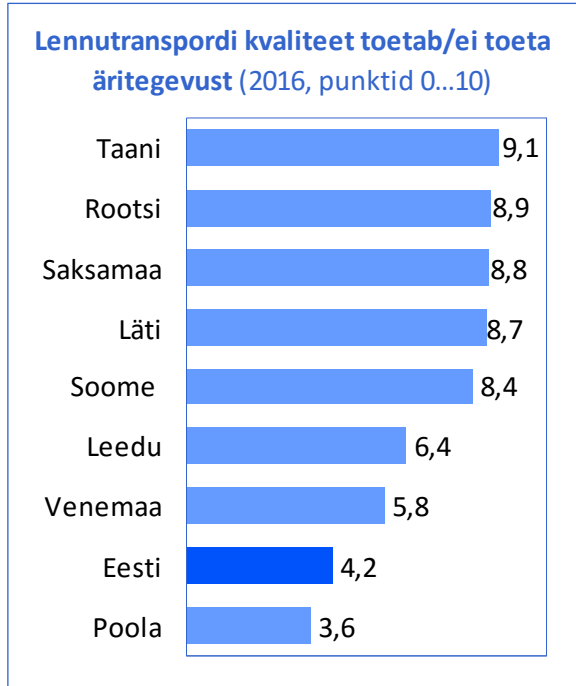
- Õhustranspordi ebarahuldav seis (küsitlus, 59. koht, tõusis 1 koha)
- Ebapiisav logistika juhtimine (küsitlus, 39. koht, langes 5 kohta)
- Kaupade ja teenuste jaotusala infrastruktuuri vähenenud efektiivsus (küsitlus, 37. koht, tõusis 2 kohta)
- Raudteevõrgu ebapiisav areng (km raudteid km² kohta, 35. koht, koht ei muutunud)
- Linnavalitsuste ebapiisav toetus äritegevuse arengule (küsitlus, 34. koht, tõusis 11 kohta)

Baasinfrastruktuuri osas on Eestis piisavalt põllumaad ühe inimese kohta (11. koht), hästi arenenud teedevõrgustik (18. koht) ning toorained ja veevarud hästi kättesaadavad. Eesti veetranspordile antud hinnangud paiknevad päris heal 24. kohal, kuid selle indikaatori osas on Eesti positsioon 8 koha võrra halvem kui aasta tagasi. Suure tõenäosusega on ärijuhtide hinnanguid mõjutanud probleemid laevauhenduses Läänemere saartega. Raudteevõrgustiku areng on jätkuvalt ebapiisav (35. koht). Loodetavasti paraneb olukord kiire ja keskkonnasõbraliku kiirraudtee Rail Baltic väljaehitamisega. Samas on selle projekti elluviimisele mitmete huvigruppide suur vastasseis.

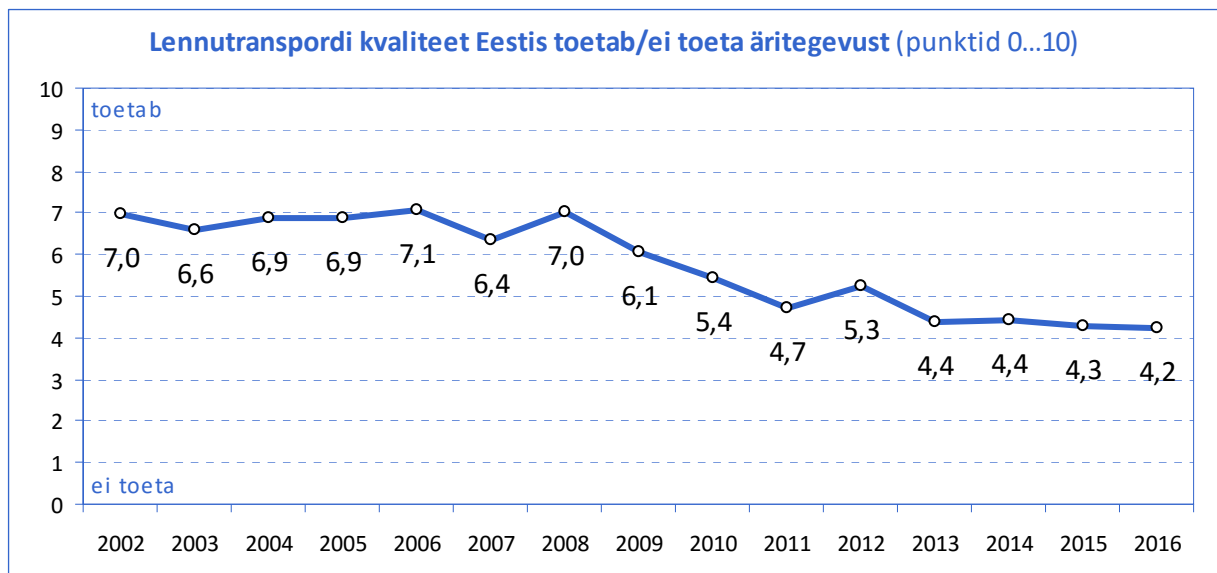
Aastaga on süvenenud logistika juhtimise probleemid ning see ei vasta täiel määral äritegevuse nõuetele (2016. a 39. koht, 2015. a 34. koht). Suhteliselt ebaefektiivne on ka kaupade ja teenuste jaotusala infrastruktuur (37. koht).

Eesti baasinfrastruktuuri kõige nõrgemaks lülks on jätkuvalt kehv **lennutranspordi kvaliteet**, mis takistab oluliselt ettevõtluse arengut. Selle näitaja järgi oli Eesti 2016. aastal 4,2 punktiga 61 riigi hulgas 59. kohal. (2015. a 60. koht; 4,3 punkti). Sealjuures 2009. aastast alates, kui Eesti oli 41. kohal, on ärijuhtide hinnangud pidevalt halvenenud.

Läänemere riikide hulgas on kõige kõrgemaks hinnatud Taani õhutranspordi kvaliteeti (9,1 punkti). Teisele positsioonile tõusis Rootsi (8,9 punkti), kes aasta tagasi oli neljandal kohal ning kolmandal kohal on Saksamaa lennundus (8,8 punkti). Läti ärijuhtide arvamused riigi õhutranspordi kvaliteedi kohta on oluliselt paranenud eelmise aastaga võrreldes (2016. a 11. koht, 2015. a 27. koht). Soome ja Leedu ärijuhtide hinnangud halvenesid ning paiknevad 61 riigi pingereas vastavalt 15. kohal (2015. a 12. koht) ja 45. kohal (2015. a 39. koht).

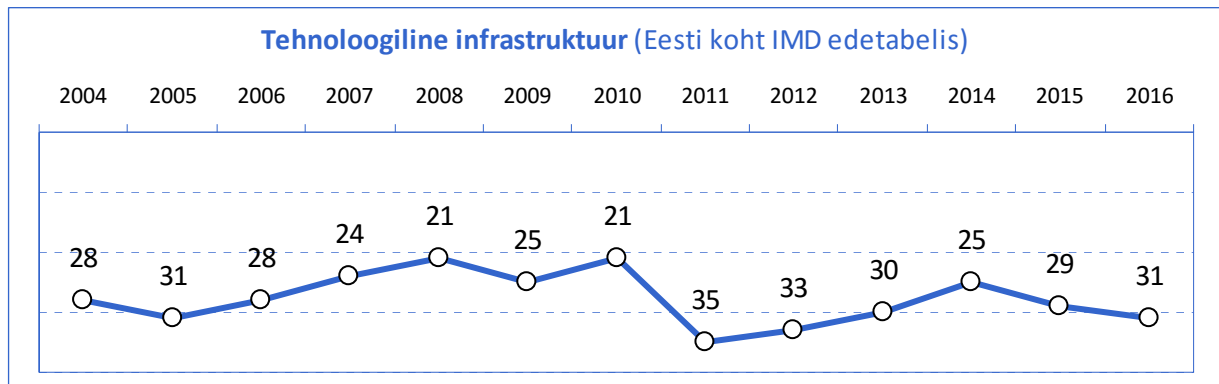

Kuna heal tasemel õhutranspordi olemasolu on üks olulisi konkurentsivõimelise riigi tunnuseid, otsustati riigi poolt pankrotistunud Estonian Airi asemel 2015. aasta septembris luua uus Eesti riigile kuuluv lennukompanii Nordic Aviation Group AS. 2016. aasta novembrist alustas firma koostööd LOT Polish Airlinesiga. Strateegiline koostöö Kesk- ja Ida-Euroopa suurima lennufirmaga tähendab paremaid võimalusi nii meie riiki jõudmiseks kui ka Eestist välja lendamiseks, mis võiks parandada Eesti konkurentsivõimet. Plaanide kohaselt kasvab 2017. aastal Nordica lendude arv kokku 25% ning rohkem kui 90% lendudest teostatakse oma lennukitega. Oluline on vältida Estonian Airi puhul tehtud juhtimisvigu ja saavutada uue lennufirma äriplaani jätkusuutlikkus.

5.4.2. Tehnoloogiline infrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti tehnoloogilise infrastruktuuri komponent edetabeli keskmisel 31. kohal, mis on kahe positsiooni võrra madalam kui 2015. aastal.

IMD konkurentsivõime edetabel näitab, et Eestil on mitme info- ja kommunikatsioonitehnoloogia näitaja osas tugev positsioon (nt küberturvalisus, kiire mobiilne internet). Samas on suuri probleeme kvalifitseeritud tööjõu leidmisega tehnoloogilise infrastruktuuri edasiseks arenguks ja koostöövõimega.

Tehnoloogilise infrastruktuuri tugevused ja nõrkused

Tugevused

- Küberturvalisuse kõrge tase (küsitlus, 6. koht, tõusis 1 koha)
- Kiire mobiilse interneti kättesaadavus (11. koht)
- Arvestatav kiire interneti kasutajate arv (1000 elaniku kohta, 12. koht, tõusis 9 kohta)
- Tehnoloogilise arengu finantseerimine on hõlpsalt kättesaadav (küsitlus, 23. koht, tõusis 6 kohta)
- Elanike ja ettevõtete vaheline side toimib hästi (telekommunikatsioon, IT jms) (küsitlus, 24. koht, langes 5 kohta)

Nõrkused

- Kvalifitseeritud inseneride puudus (küsitlus, 61. koht, koht ei muutunud)
- Infotehnoloogiaspetsialistide puudus (küsitlus, 61. koht, langes 1 koha)
- Nõrk firmadevaheline tehnoloogiline koostöö (küsitlus, 46. koht, langes 6 kohta)
- Avaliku ja erasektori nõrk koostöö tehnoloogia arengu küsimustes (küsitlus, 42. koht, tõusis 4 kohta)
- Kõrgtehnoloogiliste toodete osakaal kogu tööstustoodangu ekspordist tagasihoidlik (33. koht, langes 1 koha)

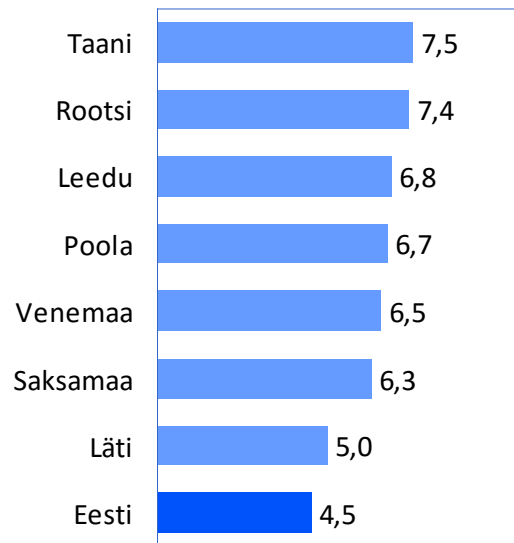
Kõrgel tasemel on küberturvalisus, kus Eesti paikneb pingereas 6. kohal. Päris heaks hinnati kiire mobiilse interneti (3G, 4G) kättesaadavust (11. koht) ja interneti kasutajate arvu poolest 1000 elaniku kohta on Eesti 12. kohal. Samal ajal on ärijuhtide hinnangud sellele, kas kommunikatsioonitehnoloogia riigis vastab äri vajadustele, halvemad kui aasta tagasi (2016. a 32. koht, 2015. a 17. koht). Suureks probleemiks on IT-spetsialistide puudus ning selle näitaja järgi paikneb Eesti viimasel 61. kohal. Samuti ohustab Eesti rahvusvahelist konkurentsivõimet ka **kvalifitseeritud inseneride** puudus, nende kättesaadavuse poolest oleme püsivalt viimasel 61. kohal. Halvenenud on ka hinnangud seadusandlusele, mis peaks toetama tehnoloogia arengut ja rakendamist (2016. a 23. koht, 2015. a 18. koht), samas rahastamise osas on probleeme vähem kui aasta tagasi (2016. a 23. koht, 2015. a 29. koht).

Läänemere riikide pingerida on sama, mis aasta tagasi, nii on antud näitaja osas kõige paremas olukorras Soome (8,9 punkti), teisel kohal püsib Taani (7,5 punkti). Eelmise aastaga võrreldes halvenes märgatavalt inseneride kättesaadavus Lätis (2016. a 59. koht, 2015. a 44. koht).

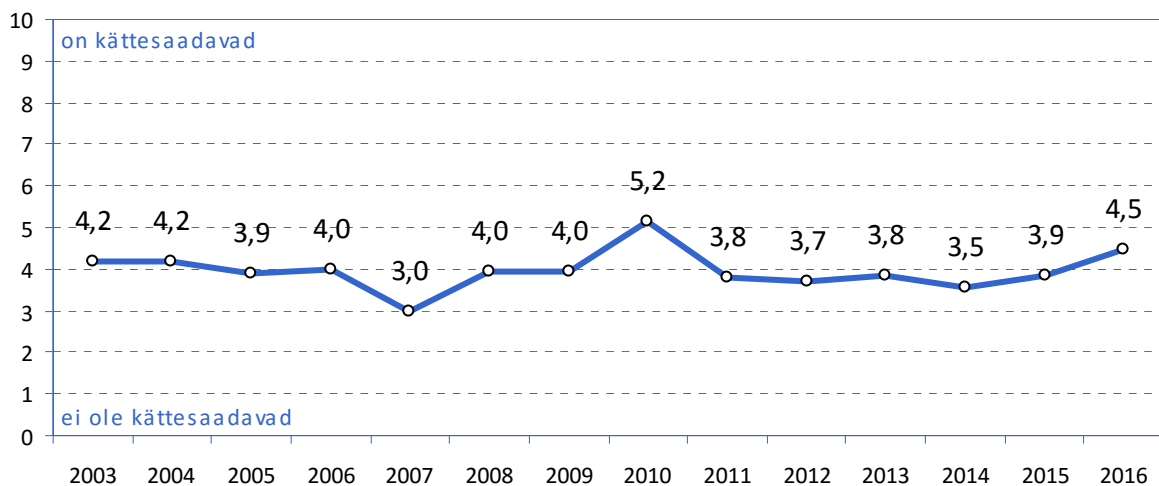
Eduka kõrgtehnoloogilise ettevõtluse arendamiseks on sobilike oskustega inseneride kättesaadavus üks tähtsamaid tingimusi. Heal tasemel insenerihariduses peab õppeprotsess olema seotud praktikaga. Eestis on olemas Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt juhitud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014–2020 “Teadmistepõhine Eesti”, mis näeb ette abinõud ettevõtluse arenguks vajaliku kvalifitseeritud tööjõu koolitamiseks. Välja on töötatud ka oskuste arendamise koordinatsioonisüsteemi kontseptsioon (OSKA), mille eesmärk on

tööturu muudatuste kiire jõudmine koolituspakkumisse. Ka peaministri poolt kokku kutsutud Majandusarengu töögrupi (MATG) raportis on märgitud vajadust muuta haridus- ja täiendõppesüsteem tööturu nõudlust enam arvestavaks, samas vajalike oskustega tööjõu puuduse leevendamiseks nendest abinõudest ei piisa. MTAG hinnangul vajab Eesti kiirema majanduskasvu tagamiseks aktiivset töörande- ja ka talentide poliitikat, sest demograafilisest olukorrast lähtudes on sisemised tööjõuvarud ebapiisavad ka tulevikus.

Kvalifitseeritud insenerid on/ei ole kättesaadavad (2016, punktid 0...10)

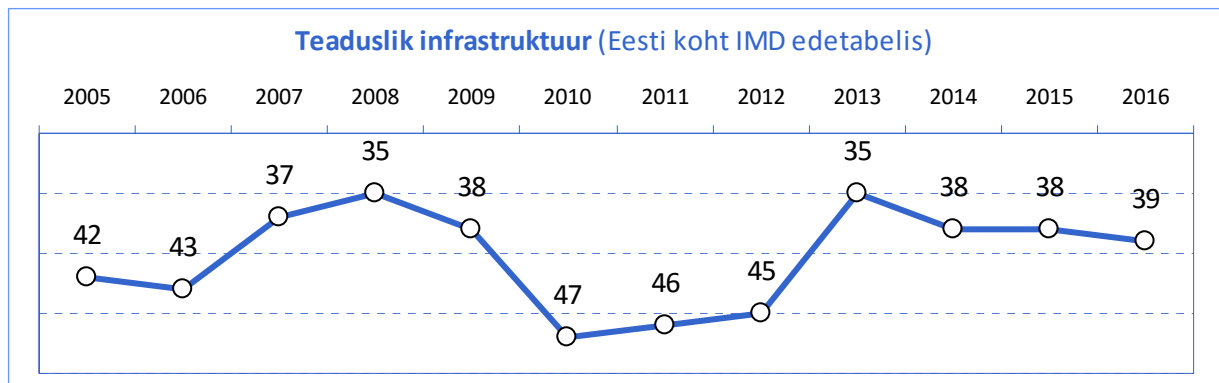

Kvalifitseeritud insenerid on/ei ole Eestis kättesaadavad (punktid 0...10)

5.4.3. Teaduslik infrastruktuur

Eesti on teadusliku infrastruktuuri komponendi osas IMD konkurentsivõime edetabelis 39. kohal, seejuures pole viimastel aastatel positiivseid muutusi aset leidnud.

Riigi konkurentsivõimet tõstab tugev teaduslik infrastruktuur. Eesti teadusliku infrastruktuuri olukord on parem kui viis aastat tagasi, mil Eesti asus riikide pingereas tunduvalt madalamal positsioonil. Enam on arenenud koostöö ja teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel ning kasvanud on ettevõtete innovatsioonivõimekus. Teadustöö innovatsiooni toetab ja ergutab ka õiguslik raamistik. Samas on negatiivseks ilminguks, et viimasel aastal vähenes teadus- ja arendustegevusse suunatavate ressursside osakaal SKP suhtes (1,7%-lt 1,4%-le, sh erasektoris 0,8%-lt 0,6%-le).

Teadusliku infrastruktuuri tugevused ja nõrkused

Tugevused

- Teadustöö tase vastab rahvusvahelisele tasemele (küsitlus, 23. koht, langes 1 kohta)
- Intellektuaalse omandi õigused on suhteliselt hästi kaitstud (küsitlus, 24. koht, langes 2 kohta)
- Teadustöö õiguslik raamistik ergutab innovatsiooni (küsitlus, 24. koht, tõusis 4 kohta)

Nõrkused

- Eesti teadussektori madal atraktiivsus välisteadlastele (32. koht, koht ei muutunud)
- Teadus- ja arenduskulutuste väike maht (53. koht, koht ei muutunud)
- Patenditaotluste vähesus (53. koht, tõusis 1 kohta)
- Avaldatud teadusartiklite vähesus (52. koht, langes 4 kohta)
- Teadus- ja arendustöötajate vähesus (51. koht, langes 2 kohta)

Eesti kui väikeriigi konkurentsipositsioon on nõrgem absoluutnäitajate poolest (asudes riikide pingerea viimases osas nii teadus- ja arenduskulutuste, patenditaotluste hulga, kui teadustöötajate arvu poolest), kuid parem vastavate suhtarvude lõikes (asudes keskmisest kõrgematel positsioonidel). Seega, ehkki Eesti panus on teaduse arengusse nii kulutuste kui inimeste arvu poolest tagasihoidlik, siis näiteks kulutuste tasemelt SKP suhtes on Eesti positsioon oluliselt kõrgem (26. koht) ning olukord on palju parem ka teadustöötajate arvu poolest *per capita* (27. koht). Ka patenditaotluste arv *per capita* andis Eestile konkurentsivõime osas parema positsiooni (29. koht).

Seega on IMD meetodika kohaselt Eesti väikesed mahud konkurentsivõime kvantitatiivseks nõrkuseks, samas on aga kvalitatiivsest aspektiks hinnatud kõrgelt teadustöö taset (mis vastab rahvusvahelistele

standarditele) ning teadustööd puudutavaid seadusi peetakse innovatsiooni ergutavateks. Eestis on ettevõtete juhtide hinnangul suhteliselt hästi kaitstud ka intellektuaalse omandi õigused.

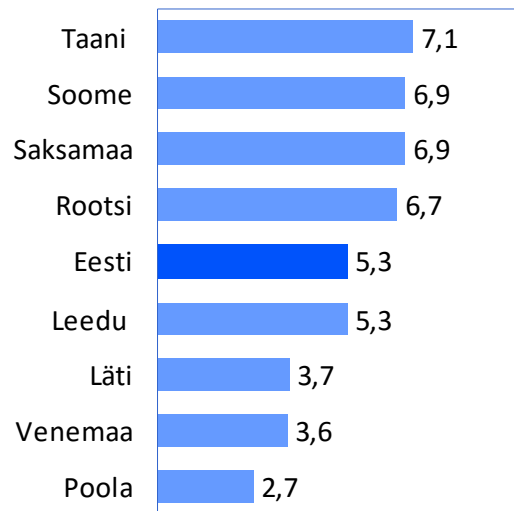
Eesti ettevõtete innovatsioonivõimekus luua uusi tooteid, tootmisprotsesse ning teenuseid on mõnevõrra kasvanud, mis on oluline uute tehnoloogiate juurutamisel. Seejuures saab märkida, et kaasa on aidanud järk-järgult paranenud teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel. Samas on ettevõtjate hinnangul Eesti teadussektori rahvusvaheline atraktiivsus rahuldavast tagasihoidlikum.

Kui omavahel võrrelda Läänemere riike, siis järeldub, et ettevõtete juhtide hinnangute alusel on teadmiste liikumine ja koostöö ettevõtete ja ülikoolide vahel kõige intensiivsem Põhjamaades, eelkõige Taanis. Eestis on vastavate teadmiste

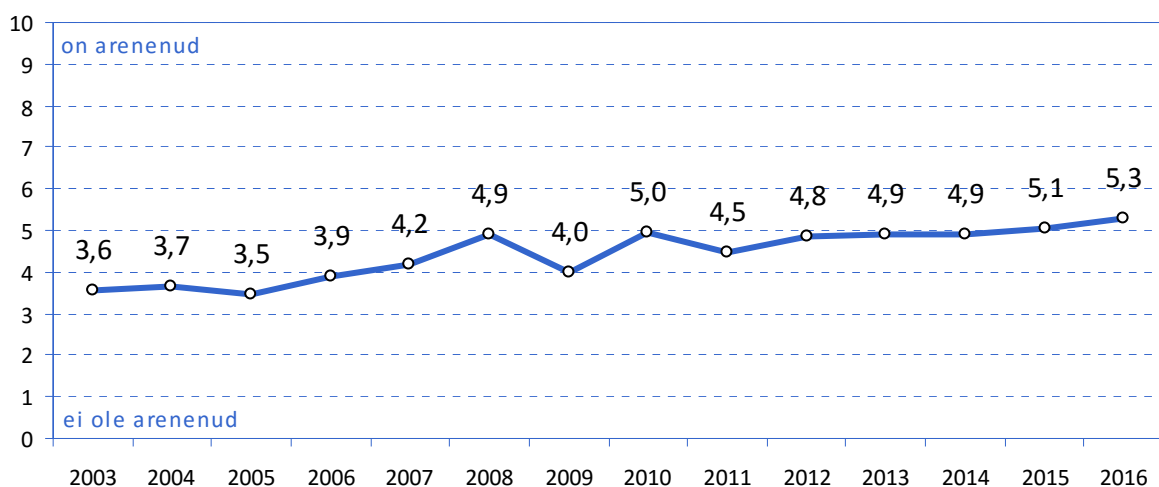
vahetus arenenud omakorda kiiremini kui Venemaal, Lätis ja Poolas. Seega, vaatamata tihedamale koostööle ning ulatuslikumale teadmiste vahetusele Eesti ettevõtete ja ülikoolide vahel, ei ole see veel andnud Eestile olulist konkurentsieelist, et vähendada vahet Põhjamaadega.

Kui seos ülikoolide ja ettevõtete vahel on tagasihoidlik, siis takistab see kaasaegsete tehnoloogiate rakendamist, et tuua turule innovaatilisemaid ja kõrgema lisandväärtusega tooteid. Ülikoolidega koostöö olulisust ettevõtluse teadmismahukuse suurendamiseks rõhutab ka MATG, soovitudes selle saavutamiseks kasvatada erialase tööpraktika olulisust ülikoolide õppeprogrammides, parandada ettevõtetele ligipääsu ülikoolide kursustele ning laboritele, suurendada loodus-, täppis- ja tehnikaerialade osakaalu (sh populariseerida antud suunda juba algklassides) ning tõsta avaliku sektori teadus- ja arenduskulud vähemalt 1%-ni SKP-st. Seejuures peab MATG vajalikuks kujundada majanduskasvu edendamiseks välja ja muuta tavaks ettevõtete ja ülikoolide koostöö struktureeritud seire, et võimaldada sihiteadlikku ning paindlikku koostööd ning barjääride operatiivset kõrvaldamist.

Teadmiste liikumine on/ei ole arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel
(2016, punktid 0...10)

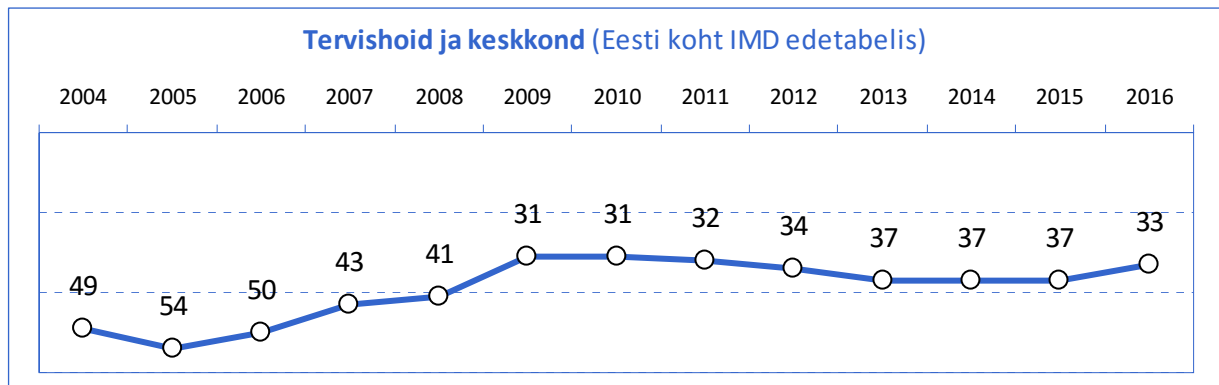
Teadmiste liikumine Eestis on/ei ole arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel (punktid 0...10)

5.4.4. Tervishoid ja keskkond

Tervishoiu ja keskkonna komponendi osas on Eesti 61 riigi seas 33. kohal, mis on 4 koha võrra kõrgem kui eelmisel kolmel aastal. Tõus antud näitaja osas tuleneb eelkõige taastuvenergia alastest edusammudest. Ettevõtted kasutavad rohelist tehnoloogiat lahenemise aktiivsemalt.

Tervishoiu ja keskkonna tugevused ja nõrkused

Tugevused

- Madalal tasemel väikelaste suremus (9. koht, langes 6 kohta)
- Rohelised tehnoloogiad võetakse ettevõtluses aktiivselt kasutusele (küsitlus, 23. koht, tõusis 7 kohta)
- Suur biokapatsiteet (7. koht, koht ei muutunud)
- Jätkusuutlik areng on ettevõtetele oluline (küsitlus, 10. koht, langes 4 kohta)
- Avaliku sektori suhteliselt suured kulutused tervishoiule (% kogu tervishoiu kulutustest, 16. koht, langes 4 kohta)

Nõrkused

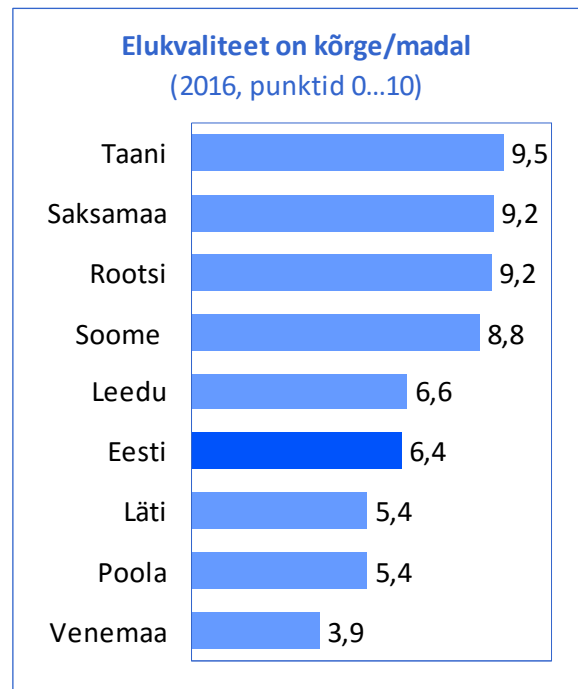
- SKP suhtes liialt väikesed kulutused tervishoiule (% SKP-st, 45. koht, tõusis 2 kohta)
- Terviseprobleemid (HIV, alkoholism, narkomaania) avaldavad mõju ettevõtlusele (küsitlus, 49. koht, langes 6 kohta)
- Keskmisest lühem eluiga ja vähem tervelt elatud aastaid (36. koht, tõusis 9 kohta)
- Majanduse energiamahukus (38. koht, tõusis 12 kohta)
- Suur ökoloogiline jalajälg (47. koht, langes 5 kohta)

Eesti on suure energiatarbimisega riik. Rahvusvahelise andmestiku põhjal on Eesti energiatarbimine (ühiku SKP tootmiseks) ligi 3 korda suurem kui Norras, Taanis, Iirimaa. Energiatarbimise intensiivsuse määrab suurel määral riigi majandusstruktuur, loodusressursside olemasolu ja energia tootmise viis. Eestis on nii suure energiatarbimise kui ka paljude keskkonnaprobleemide põhjuseks vähese efektiivsusega ja saastav põlevkivienergeetika. Veekasutuse poolest SKP suhtes oleme 40. kohal, CO₂ emissioon püsib suur (55. koht) ja on ühe elaniku kohta üks EL-i suuremaid. Eesti valitsus on võtnud eesmärgiks suunata majandust keskkonnasäästlikumale kursile keskkonnamaksude ja seadusemuudatuste abil. On loogiline, et sellised muutused võivad ettevõtete ärihuve riivata ja äriühingute arvamusel kohaselt on keskkonnakaitseseadused takistavaks teguriks Eesti konkurentsivõime suurendamisel (hinne 5,6 ja 43. koht). Kõrgelt arenenud riikide ettevõtjad esitavad selliseid hinnanguid tunduvalt vähem (Taanis hinne 7,9; Rootsis 7,8; Soomes 7,7).

Üks jätkusuutliku energiapoliitika olulisi külgseid on taastuvate energiaallikate kasutuselevõtt ja siin on Eesti teinud olulisi edusamme.

Tervishoiukulutused SKP suhtes on Eestis jätkuvalt madalad (45. koht) ja see on viimasel aastal viinud ka tervishoiuteenuste kättesaadavuse halvenemiseni ja patsientide ning meditsiinitöötajate rahul-

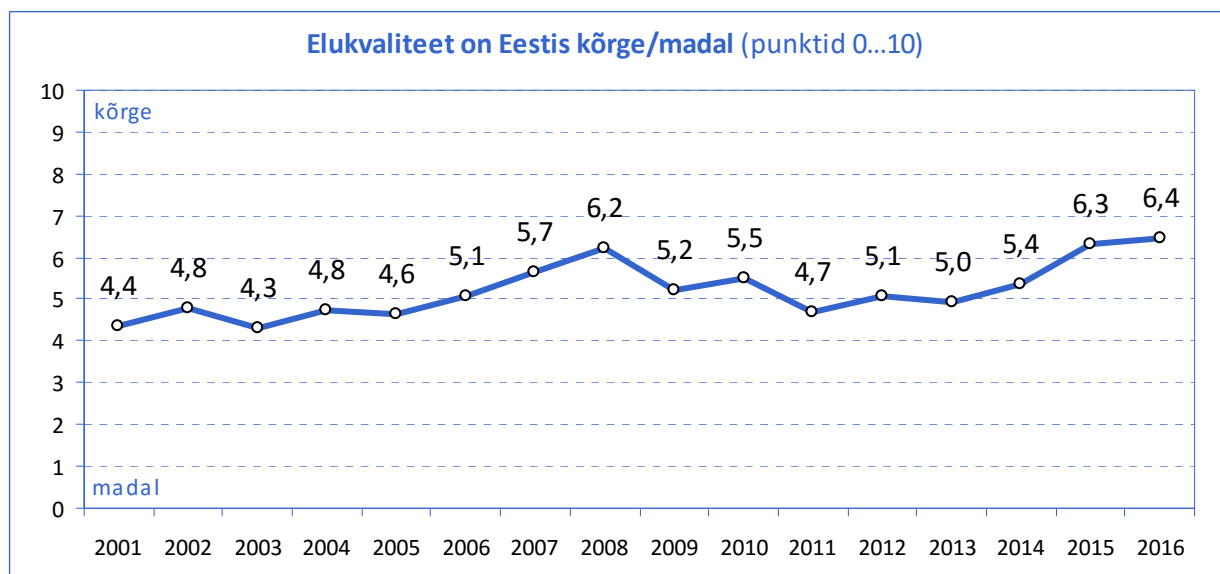
olematuseni olemasoleva tervishoiu rahastamise süsteemiga. Antud nappiva rahaga on meditsiinisüsteem töötanud küllaltki efektiivselt ja selle üheks positiivseks näiteks on väikelaste madal suremus, mille osas paikneme riikide võrdluses 9. kohal. Tervishoiu infrastruktuuri hindavad ettevõtjad enamasti rahuldavaks (2016. a hinne 5,8 punkti ja 34. koht). Meditsiinisüsteem ei suuda aga korvata inimeste hoiakutest, nappidest teadmistest ja riskikäitumisest tingitud suuri probleeme ühiskonnas nagu alkoholism, narkomaania, HIV levik jne. Sõltuvusprobleemid suurendavad tervishoiukulutusi, kahjustavad oluliselt tööjõu kvaliteeti ja alandavad ettevõtete ja riigi konkurentsivõimet. Ettevõtjate hinnangul asume siin halval 49. kohal. Positiivselt võib tervitada valitsuse kava muuta läbi aktsiisipoliitika, kättesaadavuse piiramise ja reklaamiseaduse muutmise alkohol ja tubakatooted raskemini kättesaadavateks ja vähem atraktiivseteks.

Kuigi eestimaalaste eluiga on pikenenud 76,8 aastani (2015. a 74,4 aastat), on vahe Põhjamaade keskmise näitajaga endiselt ligi 5 aastat, kusjuures tervelt elatud aastad jäid eelmise aasta tasemele (67,2 aastat).

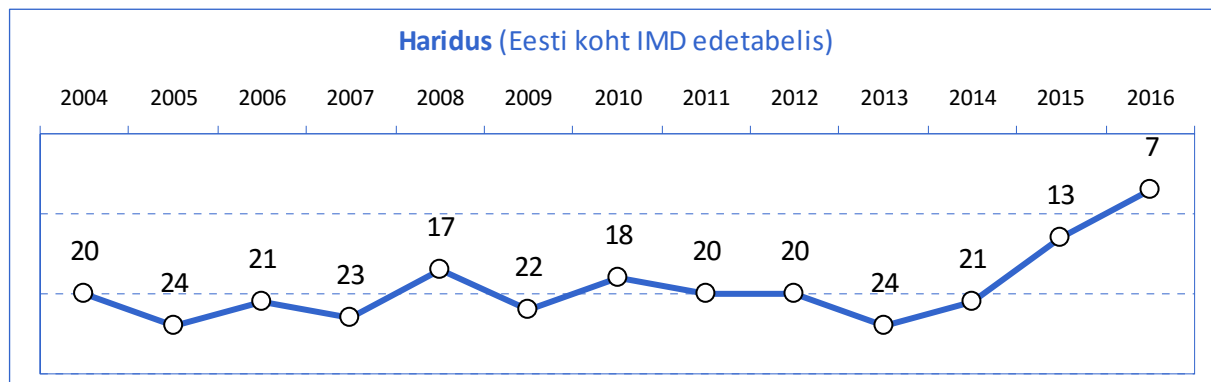
Hinne elukvaliteedile riigis on väga kompleksne indikaator ja see tugineb nii keskkonnaseisundile, turvalisusele, haridus- ja tervishoiusüsteemi toimimisele jne. Ettevõtjate poolt antud elukvaliteedi hinnangute poolest paikneb Eesti edetabeli keskel ja elukvaliteeti hinnatakse rahuldavast natuke paremaks (34. koht, hinne 6,4 punkti). Antud hinnang on parim alates 2001. aastast.

Läänemere riikidest on elukvaliteet endiselt kõige kõrgem Taanis (9,5 punkti), Saksamaa püsib nende riikide seas teisel kohal (9,2 punkti) ning Rootsi on kolmandal positsioonil (9,2 punkti). Soome äriühingute hinnangud halvenesid ning nende kohaselt langes Soome 8,8 punktiga 15. kohale (2015. a 10. koht).

5.4.5. Haridus

Hinnangud Eesti haridusele paiknevad kõrgel 7. kohal ning on oluliselt paremad kui aasta tagasi. Võrreldes eelmise aastaga, vastab Eesti haridus suuremal määral konkurentsivõimelise majanduse nõuetele.

Eesti jaoks on tähtis muuta haridus paindlikumaks ning tööturu vajadusi rohkem arvestavaks.

Hariduse valdkonna tugevused ja nõrkused

Tugevused

- Avaliku sektori kulutused õpilase kohta (8. koht, tõusis 4 kohta)
- Head tulemused PISA testides (8. koht, koht ei muutunud)
- Palju Eesti tudengeid omandab haridust välismaal (10. koht, koht ei muutunud)
- Kulutused haridusele on heal tasemel (% SKP-st, 13. koht, langes 1 koha)
- Koolides pööratakse piisavalt tähelepanu täppis- ja loodusteadustele (küsitlus, 13. koht, tõusis 5 kohta)
- Täiskasvanute kõrge kirjaoskus (99%)

Nõrkused

- Eesti vähene atraktiivsus välisstudengite jaoks (31. koht, tõusis 5 kohta)
- Juhtimisalane haridus ei vasta äriühingutajade vajadustele (küsitlus, 26. koht, koht ei muutunud)
- Ülikooli haridus ei vasta konkurentsivõimelise majanduse nõuetele (küsitlus, 23. koht, langes 1 koha)
- Töötajate keeleoskus ei rahulda ettevõtete vajadusi (küsitlus, 21. koht, tõusis 3 kohta)

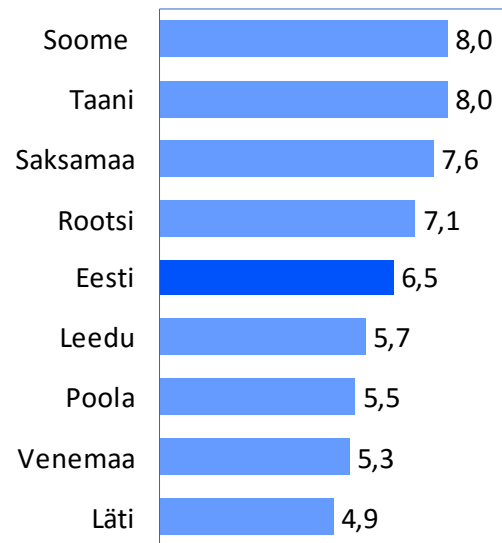
Hinnangud Eesti haridusele on varasemast oluliselt paremad ning paiknevad IMD konkurentsivõime 61 riigi edetabelis 7. kohal (2015. a 13. kohal). Kõrge koha saavutamisele aitas kaasa avaliku sektori varasemast suurem panus haridusse ning kulutuste poolest õpilase kohta oleme tõusnud 8. kohale (2015. a 12. koht). Ühelt poolt on suurem panustamine õpilastesse hea, kuid osalt on tegemist ka ebaefektiivsusega, sest õpilaste arvu vähenemist pole piisavalt järginud koolivõrgu reform.

Eesti põhihariduse rahvusvahelist konkurentsivõimet kinnitavad PISA testi tulemused. Nende põhjal on Eesti noorte tulemused ühed paremad maailmas ning koolides pööratakse piisavalt tähelepanu täppis- ja loodusteadustele. Samas kõrghariduse tasemel need eelised kaovad ja valitseb krooniline inseneride ja IT-spetsialistide põud.

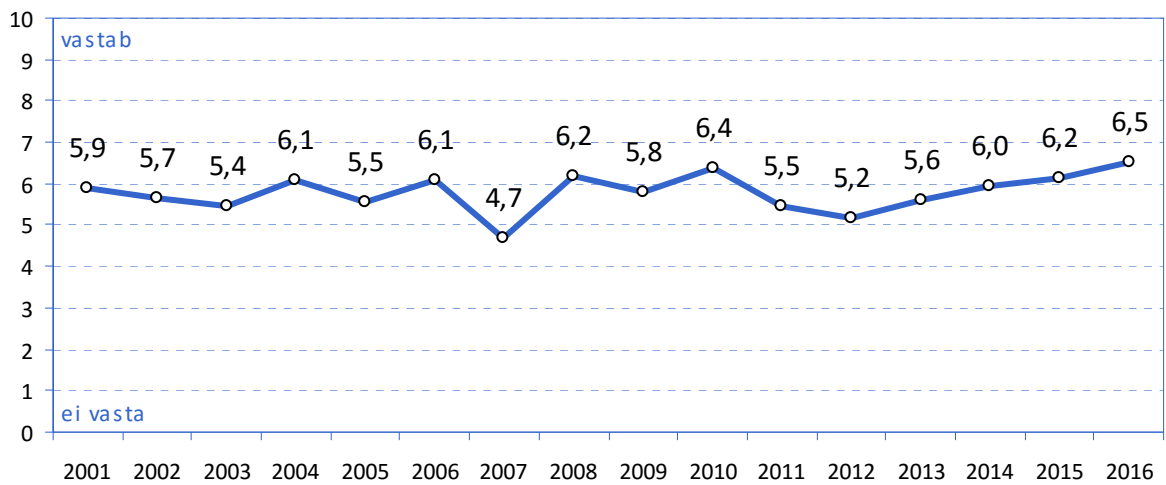
Paljud Eesti tudengid omandavad haridust välismaal, mis on rahvusvahelistumiseks väga oluline, kuid Eesti peab olema nii atraktiivne, et peale õpetamist oldaks huvitatud kodumaale naasmisest. Praegu on ajude äravool kahjuks ettevõtjate hinnangul suur probleem. Läbi aastate on olnud haridussüsteemi probleemiks Eesti vähene atraktiivsus välisstudengite jaoks, kuid viimase aastaga on olukord paranenud

(2016. a 31. koht, 2015. a 36. koht). Vaatamata hariduse kõrgele üldhinnangule, vajab kõrghariduse ja ettevõtluse koostöö edasist arendamist ning tuleb suurendada loodus-, täppis- ja tehnika erialade osakaalu kõrgkooli lõpetajate hulgas. Ülikoolihariduse vastavuses konkurentsivõimelise majanduse nõuetele on Eesti keskmike hulgas (23. koht). Läänemere riikidest on antud näitaja osas esikohtadel Soome ja Taani (mõlemal 8,0 punkti) ning Saksamaa langes kolmandale positsioonile (7,6 punkti). Eesti ettevõtjate hinnangud (6,5 punkti) on paremad kui Leedus (5,7 punkti) ja Lätis (4,9 punkti). Negatiivselt märgitakse Eestis ära, et kompetentsete juhtide kättesaadavus on Eesti tööturul väga problemaatiline. See näitab, et Eesti ülikoolides koolitatakse liiga vähe tööturul nõutavate oskustega tippspetsialiste, samal ajal on humanitaarerialade spetsialistide ületootmine. Eesti konkurentsivõimet alandab ka edukate kõrgkooli lõpetajate väljaränne Eestist.

Ülikooliharidus vastab/ei vasta majanduse vajadustele (2016, punktid 0...10)

Ülikooliharidus Eestis vastab/ei vasta majanduse vajadustele (punktid 0...10)

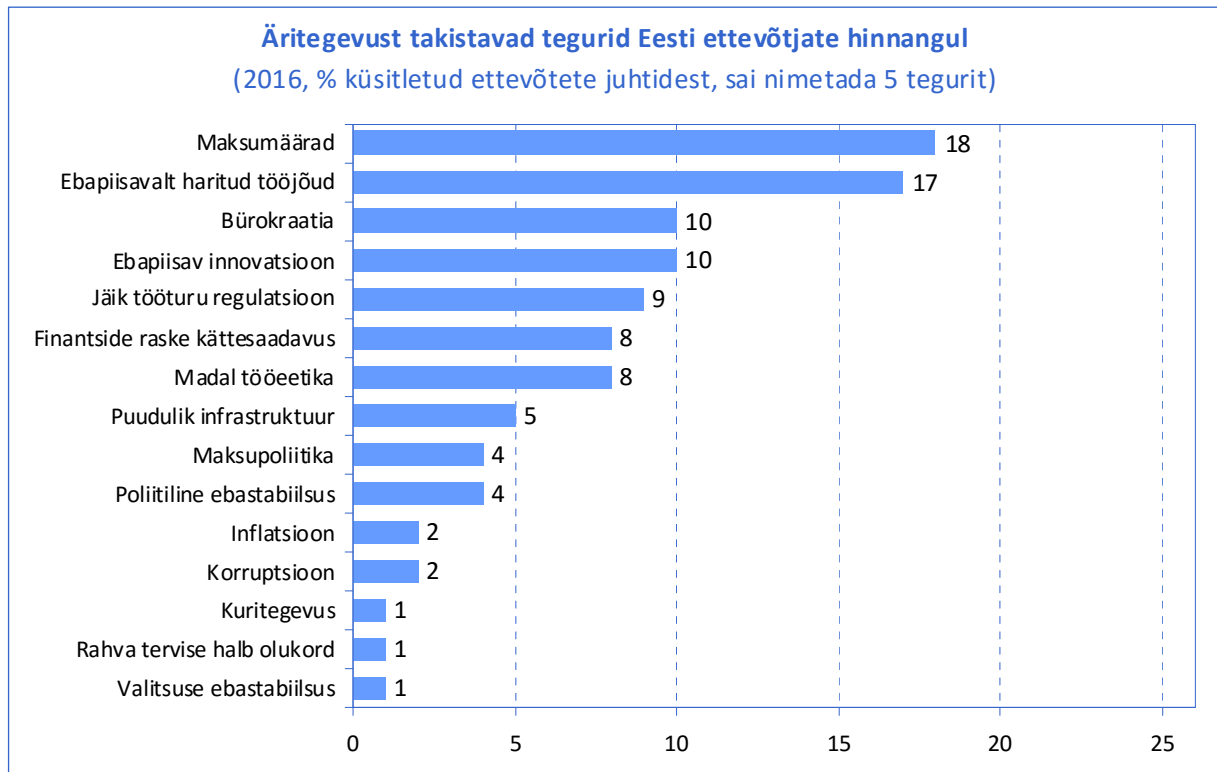
6. ÄRITEGEVUST ENIM TAKISTAVAD PROBLEEMID EESTIS

Maailma Majandusfoorumi (WEF) riikide konkurentsivõime ülevaadetes ([The Global Competitiveness Report](#)) on viimase kümnekonna aasta jooksul läbi ettevõtjate hinnangute kirjeldatud tegureid, mis erinevates riikides äritegevust enim takistavad. Need tegurid viitavad “pudelikaeladele”, millega valitsustel tuleks aktiivsemalt tegeleda. Äritegevust takistavad tegurid on riigiti vägagi erinevad ja muutuvad vastavalt riigi arengule. Euroopa riikide ettevõtjad nimetavad enim takistavate tegurite hulgas maksudega seostuvat – kas liialt kõrgeid maksumäärasid (10 riiki) või kehva maksupoliitikat (4 riiki). Paljudes arenenud riikides on probleemiks tänapäevase ettevõtlusega mittesobiv liialt jäik tööturu regulatsioon. Suure võlakoormusega riikides on ettevõtjatele probleemiks juurdepääs rahastamisele ja väiksemates Euroopa riikides (Malta, Luksemburg) on analoogselt Eestiga oluliseks kitsaskohaks ebapiisavalt haritud tööjõud.

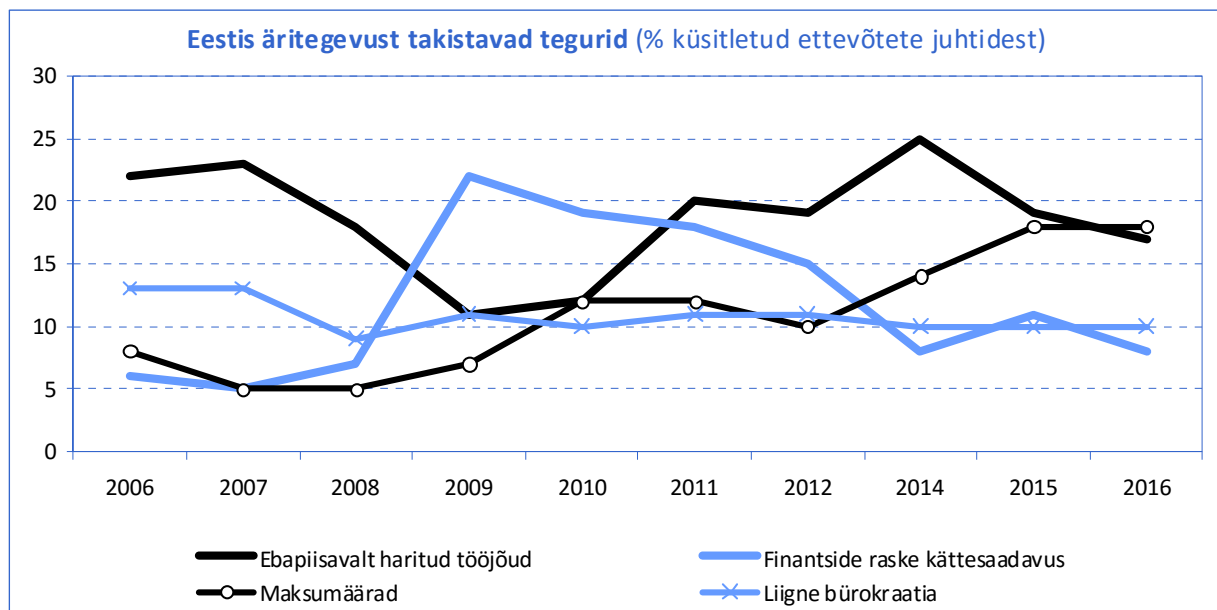
Äritegevust enim takistavad tegurid 2016. aastal

Riik	Enim takistav tegur	% vastanutest
Austria	Jäik tööjõuturu regulatsioon	24
Belgia	Maksumäärad	28
Bulgaaria	Korruptsioon	13
Eesti	Maksumäärad	18
Hispaania	Maksumäärad	15
Holland	Jäik tööjõuturu regulatsioon	21
Horvaatia	Liigne bürokraatia	21
Iirimaa	Puudulik infrastruktuur	26
Island	Välisvaluuta regulatsioon	23
Itaalia	Maksumäärad	20
Kreeka	Poliitiline ebastabiilsus	18
Küpros	Finantside raske kättesaadavus	25
Leedu	Maksumäärad	18
Luksemburg	Ebapiisavalt haritud tööjõud	19
Läti	Maksumäärad	18
Malta	Ebapiisavalt haritud tööjõud	15
Poola	Maksupoliitika	21
Portugal	Maksumäärad	18
Prantsusmaa	Jäik tööjõuturu regulatsioon	24
Rootsi	Maksumäärad	25
Rumeenia	Finantside raske kättesaadavus	17
Saksamaa	Maksupoliitika	14
Slovakkia	Korruptsioon	19
Sloveenia	Maksumäärad	19
Soome	Jäik tööjõuturu regulatsioon	29
Suurbritannia	Maksupoliitika	15
Taani	Maksumäärad	18
Tšehhi	Liigne valitsusbürokraatia	20
Ungari	Poliitiline ebastabiilsus	21

Eesti ettevõtjate hinnangul kerkis 2016. aastal kõige olulisemaks äri takistavaks probleemiks maksu-
määrad (nimetas 18% vastanutest) ja aastaid ettevõtjaid enim häirinud tegur – tööjõu ebapiisav
kvalifikatsioon – taandus teisele kohale (nimetas 17%). Enam nimetati äritegevuse takistustena veel
ebapiisavat innovatsiooni (10%) ja bürokraatiat (10%).

Eesti ettevõtja on üldiselt rahul riigi maksupoliitikaga (seda nimetas 2016. a takistava tegurina vaid
4% juhtidest). Seadusandlus ei ole senini olnud liialt keerukas ja tänu IT-lahendustele on maksude
aruandlus ning tasumine tehtud ettevõtjale suhteliselt mugavaks. Kuid Eesti maksumäärad on viimase
12 aastaga ettevõtjaid aina enam rahulolematuks muutnud. Kui 2004. aastal nimetas **maksumäärasid**
äritegevust takistava probleemina vaid 5% juhtidest ja see oli tegurite loetelus kaheksandal kohal, siis
2014. aastal nimetas seda 14% ja 2016. aastal juba 18% ettevõtete juhtidest.

Eestis on olnud viimastel aastatel valitsuse eesmärgiks vähendada töötajate ja suurendada kaudseid makse. Kuid ka kaudsete maksude tõus mõjutab otseselt ettevõtlast läbi sisendite hindade muutuse (näiteks mootorikütuse või gaasi hinnatõus aktsiisitõusu tõttu) ja lõpphinna muutuse (aktsiisid, majutusasutuste käibemaksu tõus). Maksumuudatusi planeerides ei analüüsita Eestis piisavalt turu olukorda, võrreldes meie konkurentriikidega, ja mõju ettevõtlusele ning ettevõtjate arvamusi/hinnanguid arvestatakse vähe. Kinnituseks sellel väitele on ilma mõjuanalüüsi ja kaasamiseta toimunud uue valitsuse maksumuudatused 2016. a lõpul. Siit ka ettevõtjate aina kriitilisem suhtumine maksumääradesse. Suurim "töövõit" maksude osas oli 2016. aastal kiire aktsiisimaksude tõusuga Lätist osturallide tekitamine. 2016. aastal oli Eesti transpordiettevõtetele soodsam tankida Läti tanklates ja Lõuna-Eesti tarbijad on hakanud Lätist alkoholi ostma. Kord juba alkoholi ostureisile asudes ostetakse Lätist kaasa ka muid kaupu ja mootorikütust ning nii jääb Eesti riigieelarvesse laekumata nii aktsiisikui käibemaks.

Kvalifitseeritud tööjõu nappus on Eestis olnud äritegevust takistav tegur aastaid – seda on ettevõtjad nimetanud kõige häirivamaks 8 aastal viimase 12 aasta jooksul. Vaid majandusbuumi lõpuaastal (2008) oli suurimaks probleemiks inflatsioon, kriisiaastatel (2009–2010) raskendatud juurdepääs rahastamisele ning 2016. aastal maksude tase. 2016. aastal nimetas tööjõu ebapiisavat kvalifikatsiooni takistava tegurina 17% ettevõtete juhtidest ja teiste riikidega võrreldes on see probleem just Eestis väga terav. Taustaks on siin Eesti demograafiline situatsioon (2016. aastast alates väheneb hõivatute hulk keskmiselt 0,5% aastas), väljaränne, tööjõu kvalifikatsiooni mittevastavus ettevõtjate vajadustele ja osa ettevõtete poolt pakutava madala palgataseme mittesobivus töötajatele. Eestis on aastatega toimunud kiire reaalpalkade kasv, kuid samas on erinevus jõukate põhjanaabritega jätkuvalt suur. Ainukeseks lahenduseks Eesti jaoks on siin kiirem majanduskasv ja tootlikkuse kasv, kuid need on kahjuks viimastel aastatel paranenud väga aeglaselt.

Eesti on IMD World Talent Report andmetel rahvusvahelises kvaliteetse tööjõu reitingus³ viimase 2 aastaga oma konkurentsivõime positsiooni parandanud, kuid muutus tulenes eelkõige suurematest kulutustest haridusse (9. koht ja tõus aastaga 7 kohta). Samas siseriiklikult me teame, et mitmed hariduskulutusi iseloomustavad näitajad ei tulene mitte riigi teadlikust poliitikast, vaid negatiivsetest demograafilistest protsessidest. Nii on meil aasta-aastalt vähenenud ühe õpetaja poolt õpetavate laste arv, sest õpilaste arv on olnud kiiremas languses kui on järgi jõudnud koolivõrgu korrastamine. Kuigi tegemist on majandusliku ebaefektiivsusega, võib samas ka röömustada – ehk jätkub õpetajatel nüüd enam aega iga õpilasega tegelemiseks.

Maailma riigid võib tinglikult jagada nelja gruppi:

- riigid, kes ei panusta väga haridusse, ei ole tööjõule atraktiivsed ja kus tööturu olukord on halb (näiteks Argentiina, Bulgaaria);
- riigid, kes ei panusta oluliselt haridusse, kuid on muude meetoditega saavutanud selle, et on atraktiivsed ja tööturul suuri probleeme ei ole (Kanada, Austraalia);
- riigid, kes panustavad haridusse ja kus atraktiivsus ja tööturu olukord on hea (Taani, Šveits);
- riigid, kes panustavad haridusse, kuid kelle atraktiivsus on madal ja tööturul olukord kehva-poolne (Eesti, Leedu).

Võrreldes teiste riikidega, on Eestil suhteliselt suur lõhe haridusse tehtud kulutuste ja tööturu tegeliku olukorra vahel.

³ IMD World Talent Report 2016 (osalet 61 riiki)

IMD World Talent Report reiting sammaste lõikes (riigi koht)

Riik	Haridusse tehtud kulutused (I sammas)	Riigi atraktiivsus kohalikule ja välis-tööjõule (II sammas)	Tööturu olukord (III sammas)	Tulemi ja kulutuste vahe (III ja I samba kohtade erinevus)
Argentiina	55	51	44	+11
Austraalia	30	18	6	+24
Austria	4	17	18	-14
Belgia	2	15	11	-9
Bulgaaria	46	57	58	-12
Eesti	9	36	31	-22
Iisrael	23	25	22	+1
Itaalia	33	37	32	+1
Kanada	22	7	9	+13
Leedu	10	38	38	-28
Läti	17	45	41	-24
Prantsusmaa	24	30	28	-4
Saksamaa	11	8	19	-8
Soome	5	23	8	-3
Šveits	3	1	2	
Taani	1	11	3	-2
Tšehhi	31	34	29	+2

Eestis on tööturu atraktiivsus kohalike ja välistalentide jaoks rahvusvahelises võrdluses endiselt keskmisest halvem (36. koht) ning ettevõtjate hinnang tööturu olukorrale napilt keskmisel tasemel (31. koht). Halb on see, et vaatamata suhteliselt suurtele investeringutele haridusse, ei ole Eesti tööturg endiselt atraktiivne kvalifitseeritud välistööjõule (42. koht 61 riigi hulgas) ja ka Eesti enda koolitatud nutikad kipuvad lahkuma ("ajude äravoolu" osas oleme 47. kohal). Selle tulemusel on ettevõtjate hinnangul kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus halb (viimane – 61. koht). Ei jätku hea haridusega töötajaid kriitilise tähtsusega töökohtadele (rahvusvahelise kogemusega tippjuhid, finantsjuhid, müügijuhid, IT-spetsialistid jne). Riigi muudavad atraktiivseks nii kliima, huvitav keskkond, sõbralik elanikkond, hea infrastruktuur, kuid oluline on ka palgatase. Juhtide palgataseme poolest on Eesti 61 riigi hulgas tagasihoidlikul 48. kohal ja spetsialistide palgataseme poolest 39. kohal.

Liigne bürokraatia häirib Eestis igat kümnendat ettevõttejuhti. Kui võrrelda kümne aasta taguse seisuga, siis on olukord paranenud; võrreldes eelmise aastaga, siis paranemist pole. Valitsuse poolt on moodustatud rakkerühm bürokraatia vähendamiseks, kus on ettevõtjate ja avaliku sektori abil kaardistatud bürokraatia vähendamise võimalused. Jäab üle vaid loota, et see saab ka uue valitsuse prioriteediks, sest ettevõtjad ootavad konkreetseid samme liigse aruandluse, ülereguleerimise ja kontrollimise vähendamiseks.

Kuritegevus ja vargus on Eestis ettevõtlust häiriva tegurina kadunud (2004. a nimetas seda 6% ettevõttejuhtidest, nüüd 1%). Samas on madal tööeetika endiselt 8%-le ettevõtete juhtidele probleemiks

ja seda on enam kui naaberriikides. Madalam tööetika seostub ilmselt ka väikese töötuse taseme ja suure hulga vabade töökohtade olemasoluga, mis ei sunni osasid töötajaid piisavalt pingutama.

Tööregulatsioonide jäikus, mis mitmetes Põhjamaades on oluliseks konkurentsivõimet kahjustavaks teguriks, pole Eestis olnud oluliseks probleemiks aastaid (seda nimetas 2015. a näiteks 4% juhtidest), kuid 2016. aastal on tööjõu defitsiidi tingimustes muutunud ettevõtjad kriitilisemaks ja tegurit nimetas 9% juhtidest.

Äritegevust takistavad probleemid erinevad riigiti oluliselt. Nii oli WEF uuringu alusel Soome ettevõtjate 2016. aasta kõige olulisemateks probleemideks jäik tööturu regulatsioon (nimetas 2016. a 28% juhtidest, 2015. a 22%). Samas ei olnud Soome ettevõtjate jaoks üldse probleemiks kvalifitseeritud tööjõu nappus. Eestiga analoogse demograafilise probleemi (elanike vananemine) on Soome ja Rootsi lahendanud aktiivse tööjõu sissetoomisega. Meie lõunanaabrite Läti ja Leedu olulisemateks probleemideks on liigne bürokraatia ja maksupoliitika. Venemaa ettevõtjaid takistavad kiire inflatsioon, maksumäärad ja halb juurdepääs rahastamisele.

Mittepiisavalt haritud tööjõud oli Läänemere regioonis väga häirivaks probleemiks vaid Eestis. Samuti nimetati Eestis teistest enam mittepiisavat innovatsiooni. Eesti on jõudnud majandusarengus staadiumi, kus lisandväärtuse suurendamiseks ja tootlikkuse kasvuks on määrava tähtsusega tööjõu hea kvalifikatsioon ja investeeringud tootearendusse. Samas ei lisandu demograafilise olukorra tõttu lähiaastatel tööturule piisavalt uut haritud tööjõudu ja eriti napib IT ning inseneri erialade spetsialiste. Seega on lähiaastate võtmeküsimuseks, kuidas muuta riik ja ettevõtted nii meie endi kui välisriikide talendikate spetsialistide jaoks atraktiivseks, et hea haridus vormuks reaalseks tulemuseks ka tööturul.

Äritegevust takistavad tegurid riikide lõikes 2016. a (% küsitletutest)

	Eesti	Soome	Rootsi	Taani	Läti	Leedu	Poola	Vene- maa
Maksumäärad	18	18	25	18	18	18	12	13
Ebapiisavalt haritud tööjõu	17	1	11	10	7	9	6	5
Liigne bürokraatia	10	9	6	11	15	14	9	6
Vähene innovatsioon	10	8	6	4	5	5	5	4
Jäik tööturu regulatsioon	9	29	20	14	2	14	14	3
Finantside raske kättesaadavus	8	11	3	11	9	5	3	11
Madal tööetika	8	0	2	6	4	4	3	4
Puudulik infrastruktuur	5	1	6	5	3	3	5	4
Maksupoliitika	4	10	10	16	13	12	21	8
Poliitiline ebastabiilsus	4	9	9	4	8	5	13	7
Korruptsioon	2	0	0	0	8	5	2	11
Inflatsioon	2	1	0	1	2	2	1	14
Kuritegevus ja vargus	1	0	0	0	1	1	1	3
Valitsuse ebastabiilsus	1	2	1	0	3	4	2	3
Rahva tervise halb olukord	1	0	1	1	2	1	2	1
Välisvaluuta regulatsioon	0	0	0	1	1	0	0	5

KONKURENTSIVÕIME KAVA „EESTI 2020“ OLULISEMATEST ELLUVIIDUD ÜLESANNETEST 2016. AASTAL

Riigikantselei Strateegiabüroo

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ on strateegia Euroopa 2020 ja Eesti siseriiklike eesmärkide saavutamiseks. Kava kirjeldab peamisi poliitikasuundi ja meetmeid Eesti konkurentsivõime tõstmisel, seab eesmärgid 2020. aastaks ja vaheaastateks kooskõlas EL riikide poolt kokku lepitud Euroopa 2020 strateegia eesmärkide ja Eesti väljakutsetega. „Eesti 2020“ on ka osa Euroopa poolaastaga (*ingl k European Semester*) rakendatud tugevamast majanduskoordinatsioonist Euroopa Liidus. Kõik EL liikmesriigid uuendavad igal aastal oma stabiilsus- või konvergentsiprogrammid ja riiklikud reformikavad, milles tuuakse ära eelarve konsolideerimise ja struktuurireformide prioriteedid.

Üldistades võib riigi konkurentsivõimeks pidada suutlikkust tagada kestlik majanduskasv. SKP kasvu mõjutavad kolm peamist tegurite gruppi on: demograafilised tegurid, tööjõu rakendatuse tase (mis on suures osas kirjeldatud tööhõive taseme ning inimeste töötundide arvuga) ning tunnitootlikkus. Eesti majanduse mahu säilitamiseks (nt aastaks 2020) vähemalt tänasel tasemel suureneb vajadus töötajate järele iga aastaga. Seetõttu suureneb ka vajadus kõrgema tööhõive järele tulevikus ning suurenema peab Eesti ettevõtete loodav lisandväärtus. Konkurentsivõime kava seab Eestile edasise kasvu väljavaadete kontekstis kaks peamist ja kesket eesmärki: saavutada tootlikkuse kiire kasv (80%-ni EL keskmisest aastaks 2020) nii suurema kapitalimahukuse kui ka kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kaudu. Teiseks, taastada tööhõive majanduskriisieelne kõrge tase (76%-ni vanusegruppis 20–64 eluaastat aastaks 2020).

Aastal 2011 heaks kiidetud konkurentsivõime kava eesmärgid ja põhilisi proovikivisid ei ole muudetud, sest need on jätkuvalt aktuaalsed – struktuursete muutuste elluviimine on pikaajaline protsess. Aasta-aastalt vaadatakse aga üle ja täiendatakse koostöös sotsiaalpartneritega „Eesti 2020“ tegevuskava, milles olevate meetmete elluviimist seiratakse pidevalt. Dokumendi uuendamise käigus lisab valitsus ülesandeid aastaks 2020 seatud eesmärkide paremaks saavutamiseks.

Eesti konkurentsivõime tõstmiseks tehtavad tegevused saab jagada tinglikult nelja peamisesse kategooriasse: haritud rahvas ja sidus ühiskond, konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond, keskkonnasõbralik majandus ja energeetika, jätkusuutlik ja kohanduv riik. Need valdkonnad jagunevad omakorda väiksemateks probleemikimpudeks, mida lahendatakse erinevate meetmete, reformide ja poliitika-muudatustega. 2016. aastal jätkusid mitmed varem alustatud reformid, kuid käivitati ka uusi muudatusi, mis riigi konkurentsivõimet tõstavad.

Hariduse valdkonnas jätkati koolivõrgu korrastamist, õpetajate ettevalmistuse parandamist ning rahastamismudeli fookuseerimist paremale õpetamise kvaliteedile. Võtmetähtsusega on haridussüsteemi kohanemine demograafiliste arengutega. Lisaks 9 tegutsevale riigigümnaasiumile alustasid 1. septembrist 2016. a tööd riigigümnaasiumid ka Kärdlas, Valgas ja Põlvas. Kokkulepped riigigümnaasiumi loomiseks on: 2018 – Kohtla-Järve, Rapla, Viimsi, Paidega; 2019 Saue vallaga; 2020 Harku vallaga. Aprillis 2016 kuulutati välja meede, millest koolivõrku korrastanud kohalikel omavalitsustel on võimalik taotleda toetust põhikoolide taristusse. Tõhusalt toimiv koolivõrk loob eeldused parema õppekvaliteedi tagamiseks – valitsusel ja kohalikel omavalitsustel on rohkem võimalusi investeerida õppevahenditesse, õpetajate ja tugispetsialistide palkade tõstmisesse, kaasaegsetesse õppemeetoditesse.

Kvalifitseeritud tööjõu pakkumiseks jätkusid õppe- ja praktikasüsteemi arendused kutse- ja kõrghariduses, täiskasvanukoolituse pakkumine ja mitmesuguste karjääriteenuste pakkumine erinevatele sihtgruppidele. Põhifookuses oli töövõimereformi elluviimine. Alates 1. jaanuarist 2016 hakkavad töötukassa ja sotsiaalkindlustusamet pakkuma abivajajatele uusi ja uuenenud teenuseid. 1. juulist hindab töötukassa töövõimet ning maksab töövõimetoetust neile inimestele, kellel pole sotsiaalkindlustusamet kunagi töövõimetus tuvastanud või tegi seda viimati enne 2010. aasta juulit. 2017. aasta alguses alustatakse püsiva töövõimetusena inimeste töövõime hindamist.

Kompetentsipõhise tööjõuvajaduse prognoosimiseks käivitatud OSKA-süsteemi raames on valminud tööjõu täiendatud prognoosimetoodika, tööjõu- ja oskuste vajaduse uuringud kolmes majandusvaldkonnas (info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, metsandus ja puidutööstus, arvestusala) ning tööturгу mõjutavaid tulevikutrende käsitlev ülevaade „Töö ja oskused 2025“. Jätkatakse 5 majandusvaldkonna analüüsimisega igal aastal, eesmärgiks on analüüsida aastaks 2020 läbi kõik majandussektorid. Lisaks pandi suurt rõhku kutseharidussüsteemi ning erasektori koostöö arendamisele, kutsequalifikatsiooni süsteemi arendamisele ning kompetentsiregistri loomisele.

Tööjõu pakkumise suurendamiseks jätkati ka hoolduskoormusega inimeste võimaluste parandamist tööturul osalemiseks. Heaolu arengukava kaudu viiakse ellu meetmeid võrdsemate võimaluste tagamiseks, sh palgalõhega võitlemiseks. Töö- ja pereelu paremaks ühildamiseks töötati välja ettepanekud vanemahüvitise süsteemi muutmiseks ning tõusnud peretoetused suurendasid inimeste kindlust perede loomiseks.

Konkurentsivõimelisema ettevõtluskeskkonna arendamiseks jätkati jõulist tegutsemist bürokraatia vähendamiseks. Selleks käivitati bürokraatia vähendamise rakkerühm, mis on kogunud nii era- kui ka avalikust sektorist rohkem kui 1000 ettepanekut tarbetu bürokraatia kõrvaldamiseks. Rakkerühma töö jätkub 2017. aastal, kuid juba praegu on kaardistatud võimalused vähendamisetpanekud ka ellu viia. Jätkati EL struktuurivahendite perioodi elluviimist. Eurorahadest toetatakse ettevõtjate arendustegevusi, mille abil parandada tootlikkust ning tõsta lisandväärtust. Fookuses oli ka ettevõtjate teadmiste ja oskuste arendamine, rahvusvahelistumise toetamine, ettevõtlussektori ja teadusarendus- asutuste koostöö edendamine. Eesti jaoks on proovikiviks tootlikkuse kasv selleks seatud eesmärgini ning selle lahendamise üheks võtmeks on erasektori suuremad investeeringud uurimus- ja arendustegevusse.

Olulisteks verstaapstideks olid ka Euroopa Ühendamise rahastu rahastamisotsused Eesti strateegiliste taristuprojektide arendamiseks. Rail Baltic ning Balticconnector on kindlasti kümnendi olulisemad investimisprojektid maapiirkonnas, mis valmides seovad meid Euroopa Liidu transpordi- ja energeetikataristuga. Kindlad ja kaasaegsed ühendused on riigi konkurentsivõimet parandavad ning loovad investoritele julguse töökohtade loomiseks. 2016. aastal astuti samme ka Eesti-sisese taristu parandamiseks – otsustati jätkata Tallinn-Tartu maantee neljarealiseks ehitamisega, renoveeriti raudteefrastruktuuri, laienesid võimalused lennata Tallinna Lennujaamast rohkematesse sihtkohtadesse. E-residentsuse projekt on käivitunud edukalt ning toob Eestile nii rahalist kui ka mainetulu.

Eraldi tähelepanu pöörati ka Eesti majanduse ressursimahukuse ja energiatarbimise vähendamiseks. Selleks jätkati mitmeid struktuurifondidest rahastatud meetmeid energiasäästu saavutamiseks ja energiaallikate mitmekesistamiseks. Valmisid energiamajanduse arengukava, kliimapolitika põhialused ja kliimamuutustega kohanemise arengukava. Strateegiline raamistik seab sihid ja teeb ettepanekud meetmeteks, mida rakendades Eesti kasvuhoonegaaside heide väheneb 80% aastaks 2050.

Kestliku ja kohaneva riigi edendamise olulisimaks reformiks 2016. aastal oli kohalike omavalitsuste reformi elluviimine. Läbi terve aasta pidasid omavalitsused ühinemisläbirääkimisi ja kogukonnad kujundasid seisukoha naabervaldadega liitumise suhtes. Enamikel juhtudel ulatus vabatahtlikult liitunud

omavalitsuste rahvaarv üle eesmärgiks seatud 5000 inimese piiri ehk üks eeldusi uue omavalitsuse paremaks toimetulekuks täideti. Aasta jooksul arutas valitsus korduvalt kohalike omavalitsuste ülesannete ümberkujundamist, kuid otsusteni jõutakse 2017. aasta esimeses pooles. Eesmärk on suurendada kohalike omavalitsuste vastutust ja võimalusi avalike teenuste pakkumiseks. Samuti kaalutakse maavalitsuste funktsioonide ümberjagamist. Optimaalsete lahenduste kokkuleppimine eeldab analüüsi ning on keeruline, kuid läbimõeldud valikud tagavad Eestile tasakaalustatuma arengu ning konkurentsivõimelisemad regioonid.

Eelarvepoliitiliselt jätkati 2016. aastal konservatiivset joont. Jätkusid tegevused valitsussektori töötajate vähendamiseks, sektori efektiivsuse ja paindlikkuse suurendamiseks, avalike teenuste pakkumise arendamiseks, õigusloome mahu vähendamiseks, tekkepõhisele eelarvele üleminekuks ja kuluröntgenite (*spending review*) juurutamiseks. Erinevalt varasemast mindi 2016. aastal valitsussektori mahu vähendamisel üle kvoodipõhistest eesmärkidest valdkondlike reformide põhisele eesmärkidele. See tähendab, et poliitikavaldkondades elluviidavad muudatused ei tohiks suurendada, vaid peaksid vähendama avaliku sektori töötajate arvu, parandama aga avalike teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust.

Riigi konkurentsivõime sõltub valitsuse otsuste mõjudest, aga alati on oluline roll ka väliskeskkonna olukorral – Eesti ei saa endale lubada otsuseid, mis muudavad meie maksu- ja ettevõtluskeskkonda, tervishoiu- või haridussüsteemi lähiriikidega võrreldes halvemaks. Eesti konkurentsivõime kava on oluline raamistik, mis on kujundanud ning kujundab riigi arengusuunad. Kuna Eesti 2020 tegevuskava uuendatakse igal aastal, siis on tegu dünaamilise strateegiaga. Selle põhieesmärgid on alati püsivad, kuid valitsus koostöös sotsiaalpartneritega on lisanud aasta-aastalt uusi ülesandeid seatud eesmärkide paremaks täitmiseks. Oluline on tähelepanu pöörata ka mõõdikutele, sest need indikeerivad küllaltki täpselt, kus valdkondades ja missugused kitsaskohad vajavad täitevvõimult suuremat tähelepanu. Aastaks 2020 seatud eesmärkide täitmiseks ja konkurentsivõime tõstmiseks tehtavad pingutused aitavad Eestil olla ka tulevikus riik, mis saab hästi hakkama.

ETTEVÕTLUSE ARENDAMISE SIHTASUTUSE 2016. AASTA TEGEVUSTE ÜLEVAADE

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

EAS lähtub tegevuste planeerimisel ja elluviimisel Eesti konkurentsivõime kavast "Eesti 2020". EAS-i tegevuse peamine eesmärk on Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine. EAS-i **strateegilise tegevuskava**⁴ 2015–2018 missioon on "Ehitame eduka Eesti".

Aitame oma tegevusega kaasa Eesti majanduse pikaajaliste strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Selleks toetame ekspordivõimeliste ning suuremat lisandväärtust loovate ettevõtete arengut. Meie kaugem eesmärk on aidata kaasa Eesti kujunemisele üheks konkurentsivõimelisemaks riigiks maailmas. Peamiseks mõõdikuks oleme seadnud, et Eesti on rahvusvahelises **konkurentsivõime edetabelis** tõusnud 2020. aastaks **kahekümne parima riigi hulka**.

2016. aastaks on lõppenud 2007–2013 Euroopa Liidu rahastamisperioodi tegevused ning käivitatud enamasti 2014–2020 perioodi meetmetest. EAS-i prioriteedid 2016. a on olnud seotud eelkõige strateegilise tegevuskava elluviimisega, 2014–2020 perioodi meetmete avamisega. 2016. a lansseerisime uue EAS.ee veebi, muutmaks oluliselt EAS-i teenuste klientideni viimist. EAS-i teenused on uues veebis selgemini nimetatud ja sihitud. Ettevaatavalt oleme prioriteediks võtnud EAS-i eesmärkide, tegevuste ja protsesside analüüsi ning arendamise. EAS on muutumas veelgi rohkem kliendikeskseks ja ettevõtete arenguvajadusi arvestavamaks. 2016. a neljandas kvartalis võtsime muutuse projekti suurelt ette.

2016. majandusaastaks seadis EAS endale järgmised eesmärgid:

- Kliendiportfellis olevate ettevõtete ekspordikäive kasvab 2,3 %;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta kasvab 4,1%;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete ekspordikäive on 7,8 mld eurot;
- Tegevuse tulemusena lisandub välisinvesteeringutena Eestisse 100 miljonit eurot, luues 1000 töökohta;
- Tegevuse kaasabil kasvavad prioriteetsetelt sihtturgudelt turistide ööbimised 3,8%.

Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtlus

2016. a **prioriteedid ettevõtluse ja ekspordi valdkonnas** olid:

- Ettevõtte arenguprogrammi käivitamine;
- Maakondlikes arenduskeskustes pakutavate teenuste arendamine ning kliendisegmendipõhise tööjaotuse sisseseadmine EAS-i ja maakondlike arenduskeskuste (MAK-de) vahel;
- Koolitus- ja nõustamisprogrammide ümberprofileerimine, lähtudes:
  - ❖ ettevõtte arenguprogrammi sisulise toetamise vajadusest;
  - ❖ alustavate kasuettevõtjate vajadustest (baaskoolitusega võrreldes hilisem arengufaas);
  - ❖ välisuru-potentsiaaliga klientide vajadustest.
- Innovaatiliste riigihangete programmi käivitamine.

⁴ <http://www.eas.ee/wp-content/uploads/2015/11/EASi-strateegiline-tegevuskava-2015-2018.pdf>

Alustavatele ettevõtjatele mõeldud starditoetuse osas jätkus taotluste vastuvõtmine 2016. a. Toetusmeede on jätkuvalt atraktiivne. Võimalike starditoetuse taotlejate puhul on oluline maakondlikus arenduskeskuses (edaspidi MAK-d) läbitav eelnõustamine. Isegi kui ettevõtjast ei tule starditoetuse taotlejat, saab ta väärtuslikku tagasisidet enda plaanidele ettevõtlusega alustamise vallas. Oluline on rõhutada, et uue perioodi starditoetuse puhul soovime palju rohkem olla ettevõtjaga kaasas kogu ettevõtte käivitamise perioodil; lähenemine on personaalsem, kaasates selleks MAK-d, kes pakuvad toetuse saajatele arengunõustamise teenust. Tänapäevaseks oleme jõudnud otsusele, et MAK-de peamine klient on alustav ettevõtja ning EAS-i poolt elluviidavad ja alustavatele ettevõtjatele suunatud teenused viiakse järk-järgult üle MAK-esse. Toetuse saajatelt ootame projekti tulemusena vähemalt 20% müügitulu kasvu, mis kolmanda tegevusaasta lõpuks peab jõudma 80 000 euroni, ning 2 töökoha loomist.

2016. a jätkasime Ärimentoriprogrammi elluviimist, millega on programmis osalenud ettevõtted olnud väga rahul. Programmi elluviimiseks kaasame hankepartneri, eesmärgiga pakkuda mentoriprogrammi suuremale hulgale ettevõtjatele. Moodustati 50 mentori-mentii koostööpaari, mentiidele toimub kaheksa eri seminari ja töötuba, mentoritele vähemalt kolm arengupäeva. Programmis osalevad mentiina 1–3,5 aastat tegutsenud ettevõtjad ning vähemalt 6 aastat ettevõtluskogemust omavad mentorid, kellel kõigil on mõni rahvusvaheline coachi/mentori sertifikaat.

Ka väikeettevõtte arenguprogramm (VAP) alustas taas 2016. a sügisel, eesmärgiga pakkuda koolitust ja arendustegevusi ca 2–3 aasta vanuseks saanud ettevõtjatele. VAP-i raames läbiviidud teemad on seotud ettevõtte kasvamise ja edasise arenguga.

Loomemajanduse valdkonnas toetab loomemajanduse ekspordi arendamise programm loome-ettevõtjaid ekspordimisel ning koostööprojektide programm loovisikute ja loome-ettevõtete ning teiste sektorite ettevõtete vahelist koostööd. Eksporditoetuse järele on nõudlus väga suur, mistõttu 2016. a tegime otsuseid kogu programmi vahendite ulatuses. EAS-i toetatavad loomemajanduse arenduskeskused nõustavad loome-ettevõtteid nende arengus ning arendavad loomeekspordi. 2016. a käivitati loomemajanduse taristu arendamise programm ning tegeleti loomemajandusala andmekogumise ning teadlikkuse tõstmisega.

Tegutsevate ettevõtete ja ekspordi valdkonna tegevused jagunevad peamiselt nelja valdkonda, milleks on koolitused, nõustamine, äri võimalused ja toetused.

Toetusprogrammide osas oli rõhuasetus ettevõtte arenguprogrammi käivitamisel, mis seob endas kliendihalduse kaudu nii diagnostika, nõustamise, erinevad teenused kui ka toetused, luues sellega head eeldused tugevaks arenguhüppeks programmi sihtrühma ettevõtete seas. Eesmärgiks on aidata ettevõtetel välja töötada ja realiseerida ambitsioonikaid arengu- ja kasvuplaane.

Ettevõtte arenguprogramm jaotub kolmeks etapiks:

ESIMENE FAAS. Ettevõtte läbi-vaatus, nn „360 kraadi“ kaardistamine, mille eesmärgiks on jõuda vastastikusele veendumusele, kas ettevõttel on programmis osalemiseks piisav arenguambitsioon ja vajalikud eeldused selle realiseerimiseks. Põhineb ettevõtte enesehinangul ja vestlusel kliendihalduriga.

TEINE FAAS. Keskpika, 3–4 aastat, arenguplaani väljatöötamine. EAS pakub selleks erinevaid toetavaid teenuseid, millest ettevõtte saab valida endale sobiva(d) ja mis on ettevõtte jaoks tasuta: coaching, mentorlus, süvadiagnostika, eeluringud, koolitused. EAS-i kliendihaldur on ettevõttele „agendiks“ arenguplaani väljatöötamise käigus, vahendades vajalikke teenuseid.

KOLMAS FAAS. Arenguplaani elluviimine, mille käigus saab ettevõtja kasutada nii EAS-i toetust kui ka EAS-i erinevaid teenuseid (ärikoostööpartnerite leidmiseks, täiendava oskusteabe kaasamiseks vms), aga ka näiteks KredExi pakutavaid finantseerimisvõimalusi.

Lisaks arenguplaani programmile avati innovatsiooni- ja arendusosaku toetused ning teenuskeskuste toetusmeede.

Koolituste osas jätkasime ekspordikoolituste sarjaga, kus teemadena on kaetud väliturule minna plaaniva ettevõtte jaoks enamus olulistest teemadest nagu kontaktide leidmine väliturul, turu-uuringud, e-turundus, ekspordipordi plaani koostamine jne. Uute tegevustena valmistasime ette strateegia- ja tootearenduse koolitusprogrammid, kus lähtusime vajadusest saavutada sünergia ettevõtte arenguplaani programmiga.

2016. a käivitus edukalt ekspordivalmiduse nõustamine Hiina turust huvitatud ettevõtetele. Aasia info-keskuse teenuste komplekt sisaldab turuülevaadete koostamist, ettevõtete taustauuringu tegemist jm. Eksportööridele pakuvad jätkuvalt väliturule sisenemisel nõustamisteenust ekspordinõunikud EAS-i välisesindustes – Soomes, Rootsis, Norras, Taanis, Hollandis, Suurbritannias, Saksamaal ja Prantsusmaal.

Ärivoimaluste loomisel olid peamisteks teenusteks Eesti ettevõtetele ühisstendide korraldamine rahvusvahelistel messidel, välisurgudele pürgivatele ettevõtetele kontaktreidide korraldamine ja EAS-i ekspordinõunike poolt osutatav ekspordipartneri otsingu teenus. Jätkasime välisettevõtetele Eesti eksportööride hulgast koostööpartnerite otsimist, kasutades siinjuures ära nii eksportööride andmebaasi tradewithestonia.com võimalusi kui ka ekspordinõunike tööpanust.

Võrgustike valdkonna Tehnoloogia Arenduskeskuste (TAK) meetme raames jälgisime kuue 2015. a toetusotsuse saanud TAK-i käekäiku ning toetasime neid projektide elluviimisel. Eesmärgiks on kujundada perioodi lõpuks TAK-dest rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised organisatsioonid, mis ei sõltu riiklikust rahastamisest.

Klastrite arendamise meetme raames toetasime kahteist nutika spetsialiseerumise valdkondades tegutsevat klasterit. Klastrite põhifookuses on liikmeks olevate ettevõtete ühised turundus- ja arendustegevused.

Innovatiivsete riigihangete (inno-hangete) meetme raames suurendame Eesti avaliku sektori asutuste ja ettevõtete teadlikkust inno-hangete valdkonnas, toetades neid turudialoogide korraldamisel ning innovatiivsete riigihangete läbiviimisel. 2016. a pilootvooru tulemused näitasid, et vajalik on arendada taotlejate teadlikkust ja oskusi taotluste ettevalmistamisel, seetõttu eelneb toetuse taotluse esitamisele EAS poolt hangitud konsultantide/mentorite teenus, mis aitab koostada kvaliteetsemat taotlust ning võimaldab riigihanget paremini ette valmistada.

Kosmosevaldkonnas said 2016. a Eesti ettevõtjad esitada projekte eksklusiivselt Eestile suunatud ESA⁵ programmi „Industry Incentive Scheme“, mis osutus väga populaarseks. 17-st esitatud projektist said ESA heakskiidu 8, kokku summas 1,9 mln eurot. Eeldada võib ettevõtjate huvi jätkumist järgmisel aastal.

Rahvusvaheliste koostöövõrkudega võimaluste vahendamine Eesti ettevõtjatele lähtub eeskätt Euroopa Liidu suurimast teadusuuringuid ja innovatsiooni toetavast raamprogrammist Horizon 2020. 2016. a esitati Horizon SME⁶ meetme faas II-te Eestist 53 taotlust, millest hindamislävendi ületasid 18 projekti. Suure konkurentsi ning eelarve ammendumise tõttu sai rahastuse ainult üks projekt, mis tähendab, et mitmed väga head teadus-arendusprojektid ja innovaatilised ideed jäävad rahapuuduses toetuseta. Euroopa Komisjon on välja töötanud spetsiaalse kvaliteedimärgise – Seal of Excellence – projektidele, mis ekspertide hinnangute kohaselt peaksid saama ellu viidud.

---

⁵ European Space Agency

⁶ Small and medium-sized enterprises

Välisinvesteeringud ja tegevused välisturgudel

Välisinvesteeringute kaasamiseks tehtavate tegevuste osas kasutasime 2016. a teenuste valdkonda investeeringute toomiseks „Tugiteenus- ja arenduskeskuste investeeringu toetuse“ meetet. Kolm uut investeeringut said sellest tuge (ABB, Arvato Financial Solutions ja Leonhard Weiss). Meetme eesmärgiks on toetada ettevõtteid, kes soovivad Eestisse luua oma kontserni arenduskeskuse (nt IT arendusüksuse) või kontserni teistele üksustele tugiteenust (nt finantsteenust) pakkuva keskuse. Näeme, et 2017. a saame selle meetme abil investeeringuid teenus- ja arenduskeskuste loomiseks tuua veel juurde. 2016. a aastal valmistasime ette suurinvestori toetusmeetet, kuhu ootame kõrge lisandväärtusega investeerimisprojekte. See meede loob võimaluse meelitada Eestisse edukaid välisettevõtteid, kelle kontserni käive on vähemalt 100 miljonit eurot.

2016. a jätkasime Eesti turundamist, promodes eduka e-riigi kuvandit. Need tegevused toimuvad kolme põhilise „tööriista“ kaudu:

- e-Estonia Showroom;
- e-Residentsuse programm, mis võimaldab asukohast sõltumata saada kasu ja ajada äri Eesti edumeelsete e-lahenduste kaudu;
- Tutvustasime projektiga Work In Estonia Eestit kui atraktiivset riiki, kus elada ja töötada, aidates ettevõtetel lahendada kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu (IT- ja mehaanikainseneride) puudust ja loome riigi jaoks lisandunud töökohtadega juurde maksutulu. 2016. a viisime kampaaniaid läbi Soomes ja Ukrainas. Jätkame nendes riikides ning alustame tööd ka kolmandas sihtriigis.

Välisesinduste puhul keskendusime 2016. a välisesinduste investeeringute töö optimeerimisele ja fookuse nihutamisele riigi tutvustamise töölt välisinvesteeringute juhtlõngade leidmisele (*lead generation*). Ekspordinõunikud jätkasid nõustamisteenuste osutamist, et aidata Eesti eksportööridel siseneda eksporditurgudele ja leida seal koostööpartnereid. 2016. a alustas tööd Singapuri esindaja ja suurema mehitatuse sai Norra esindus. Aasta alguses kontseptsioonina alustatud Kasahstani logistikasektori poolt finantseeritud välisesindaja on olnud väga edukas.

Eesti kui atraktiivne turismisihtkoht

2016. a esimese 7 kuuga on turistide ööbimiste arv kasvanud. Välis turistide osas on olnud kasv 5,8% ning siseturistide osas 9,5%. Vene turistide puhul on siiski olnud 7 kuu võrdluses 1,4% langus. Seevastu näitab üle 30% kasvu Leedu, 24% kasvu Holland, 18% kasvu Poola ning üle kümne protsendipunktilist kasvu on näha veel mitmete turgude turistide seas.

EAS-i turismiarenduskeskuse tegevuste kaasabil kasvavad turistide ööbimised prioriteetsetelt siht-turgudelt. Keskenduti prioriteetsete sihtturgude turundusplaani elluviimisele koostöös Eesti turismi-ettevõtjatega. Tootearenduse valdkonnas arendati kvaliteedisüsteemi ning turismiettevõtjatele loodi võimalus enesehindamiseks e-keskkonnas, visitestonia.com turismiinfosüsteemis tõstisime kasutusmugavust. Samuti keskendusime elektrooniliste infopunktide ning mobiilirakenduste ettevalmistamisele, mis võimaldavad hankida turismiinfot reisil viibimise ajal. Üheks prioriteediks oli turismimeetmete väljatöötamine – uute ärimudelite toetamine, turismiatraktsioonide arendamine ja majutusettevõtete toetamine.

Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamise tegevused jagunevad lõpptarbijale suunatud tegevuste ja turismispetsialistidele suunatud müügiendustegevuste vahel.

Fookused riikide lõikes

Soome	Eesti toit	Perepuhkuse atraktsioonid	Spaa- ja heaolupuhkus
Venemaa	Eesti toit	Linnapuhkus – Tallinna vanalinn, alternatiivne linnapuhkus, ostuturism	Spaa- ja heaolupuhkus
Saksamaa	Eesti toit	Aktiivne puhkus looduses	Mereturism ja purjetamine, 2222 saart
Läti	Perepuhkuse atraktsioonid	Kultuuri- ja spordi-sündmused	Spaa- ja heaolupuhkus
Rootsi	Eesti toit	Linnapuhkus – Tallinna vanalinn, alternatiivne linnapuhkus	Spaa- ja heaolupuhkus
Norra	Eesti toit	Linnapuhkus – Tallinna vanalinn, alternatiivne linnapuhkus	Spaa- ja heaolupuhkus
Suurbritannia	Eesti toit	Linnapuhkus – Tallinna vanalinn, alternatiivne linnapuhkus	Aktiivne puhkus looduses

Eesti on hea paik elamiseks

Regionaalvaldkonna tegevused on suunatud ettevõtluse arenguks ja selleks sobiva keskkonna ja eelduste loomiseks, arvestades piirkondlikke eripärasid ning spetsialiseerumisvõimalusi. Meie eesmärgiks on luua parem ettevõtlus-, külastus- ja elukeskkond taristute arendamise, regionaalsete tõmbekeskuste tugevdamise ning koostöös maakondadega piirkondliku arendusvõimekuse suurendamise kaudu.

Ettevõtlus- ja külastuskeskkonna suunal rakendati 2014–2020 rahastusperioodi meetmeid. Külastuskeskkonna arendamisel rakendasime 6 toetusmeedet:

- piirkondade konkurentsivõime tugevdamine;
- rahvusvaheliste kultuuri- ja spordiürituste toetamine;
- rahvusvaheliste konverentside toetamine;
- rahvusvaheliselt huvipakkuvate turismisihtkohtade arendamine;
- väikesadamate võrgustiku arendamise toetamine;
- Eesti-Läti piiriülese programmi raames külastuskeskkonna arendamine.

Ettevõtluskeskkonna arendamisel rakendasime nelja meetet:

- piirkondade konkurentsivõime tugevdamine;
- regionaalsete kompetentsikeskuste arendamine;
- Eesti-Läti piiriülese programmi raames ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamine;
- Eesti-Vene piiriülese programmi raames ettevõtluskeskkonna arendamine.

Lisaks aitame piirkonna ettevõtetel leevendada elektriliitumistega seotud kitsaskohti riigieelarvelise pilootprogrammiga. Pilootprogrammi taotlusvoor avati 2016. a sügisel ning projektide aktiivne elluviimine algab 2017. aastal.

Elukeskkonna arendamise eesmärgiks on kohalike avalike teenustega seotud infrastruktuuri arendamine ja kasutuse parandamine nii maapiirkondades kui ka Eesti suuremates linnades. Atraktiivne elukeskkond toetab omakorda ettevõtlust, kuna pädevad töötajad vajavad samuti kättesaadavamaid avalikke teenuseid, häid õppe- ning vabaaja veetmise võimalusi jms. 2016. a tegime tööd mitmete 2014–2020 toetusmeetmetega ning ka riigieelarveliste programmidega.

2016. a peamine märksõna regionaalarengukeskuse jaoks oligi 2014–2020 perioodi meetmete täielik avamine koostöös Rahandusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ja projektide elluviimisega alustamine. Samuti riigieelarvelistest vahenditest rahastatavate programmide rakendamine ja parem sidumine EAS-i eesmärkidega. 2016. a alguses toimus 2007–2013 perioodi meetmete projektide menetluste lõpule viimine.

Uuringud ja analüüsid

2016. a tellisime EAS-i Ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika vahehindamise, mille teostaja on Civitta Eesti AS. Uuringu teostusperiood algas juulis ning lõplik raport valmis detsembri lõpuks. Vahehindamise eesmärgiks oli hinnata EAS-i rakendatud toetuskeemide tõhusust ja mõju EAS-i klientidele ning laiemalt Eesti ettevõtluskeskkonnale ja majandusele. Vahehindamine hõlmas 1790 ettevõtet ning rohkem kui kaht tuhandet projekti. Kokkuvõtvalt hindasid seitsmepallisel skaalal ettevõtjad oma konkurentsivõimet keskmiselt 5,1 punktiga ning samuti hinnati toetuse mõju konkurentsivõimele positiivselt – 84% vastanute arvates omas toetus ettevõtte konkurentsivõimele soodsat mõju. EAS-i toetuse olulisust ettevõtte tegevuse arendamisel on ettevõtted pidanud pigem suureks ning kõrgemaks kui varasema vahehindamise raames küsitletud ettevõtted. Kõige kõrgemalt hindasid toetuse olulisust stardi- ja kasvutoetuse, T&A rakendusuringute toetuse ja arendustöötaja kaasamise toetuse saajad. Ettevõtted tõid olulisemate toetuse tulemusel ilmnunud positiivsete käitumuslike muutustena esile suuremat tähelepanu kvaliteedile ja innovaatsusele. Seevastu meetmete lõikes oleksid toetatavad tegevused ka ilma toetuseta ellu viinud enim just kasvu- ja starditoetuse saajad. Intervjuudest aga selgus valdavalt, et ilma toetuseta oleks tegevusi ellu viidud kas väiksemas mahus või pikema ajaperioodi jooksul. Ökonomeetrilise analüüsi andmetest nähtub, et vähemalt ühe mis tahes liiki toetuse saamine avaldab nii statistiliselt kui ka majanduslikult olulist mõju töötajate arvule, müügikäibe, tööjõu kogukulule ja lisandväärtusele töötaja kohta. Nende andmete põhjal võib öelda, et EAS-i toetused aitavad tõepoolest kaasa ettevõtete kasvule ja tõhususele.

Kasutatud kirjandus

IMD World Competitiveness Yearbook 2001

IMD World Competitiveness Yearbook 2002

IMD World Competitiveness Yearbook 2003

IMD World Competitiveness Yearbook 2004

IMD World Competitiveness Yearbook 2005

IMD World Competitiveness Yearbook 2006

IMD World Competitiveness Yearbook 2007

IMD World Competitiveness Yearbook 2008

IMD World Competitiveness Yearbook 2009

IMD World Competitiveness Yearbook 2010

IMD World Competitiveness Yearbook 2011

IMD World Competitiveness Yearbook 2012

IMD World Competitiveness Yearbook 2013

IMD World Competitiveness Yearbook 2014

IMD World Competitiveness Yearbook 2015

IMD World Competitiveness Yearbook 2016

IMD World Talent Report 2015

IMD World Talent Report 2016

The Global Competitiveness Report 2015–2016

The Global Competitiveness Report 2016–2017

Tööjõuvajaduse ja -pakkumise prognoos aastani 2024, MKM 2016. a

Majandusarengu töögrupi raport, töögrupi juht E. Raasuke, 10. november 2016. a

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020, MKM 2013. a